

Opplæring i barnekor med kirken som læringsarena

Trosopplæring i et dannesperspektiv

Yngvild Wattum Stuksrud

Masteroppgave i Erfaringsbasert kirkemusikk

Norges Musikkhøgskole, Våren 2019

Norges
musikkhøgskole
Norwegian Academy
of Music

Abstract

This master's thesis is about how work with children's choirs in the Norwegian church can contribute to both cultural and religious education. There is currently no research which focuses on the educational value this work provides and this thesis aims to fill that void.

The Lutheran church has for centuries had congregational singing and participation at its core. For generations the Norwegian Church and the schools have worked together in the learning of hymns. During the last decade this collaboration has been weakened and the responsibility has been almost solely left to the church.

The research is of hermeneutical character. Methods of qualitative interviews, personal reflections and studies of relevant public documents. The informers are Beate Strømme Fevang, Kristin Vold and Kristine Aksøy. They are all key players in this field with a wealth of experience.

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler hvordan barnekorarbeidet i Den norske kirke kan være et bidrag i kulturell dannelse og også et bidrag i kirkens satsning på trosopplæring. Det mangler studier som ser på dannelses- og trosopplæringsarbeidet som skjer i barnekorarbeidet i Den norske kirke og studien er derfor et ønske om å fylle noe av dette tomrommet.

Den lutherske kirke har i flere hundre år hatt som ideal å være en syngende og deltakende kirke. I generasjoner har kirke og skole sammen tatt ansvar for nødvendig sangopplæring. Imidlertid er sangens posisjon i skolen gjennom de siste tiårene blitt betydelig svekket, og Den norske kirke må derfor selv ta mye av ansvaret for opplæringen.

Arbeidet i studiet er av hermeneutisk karakter. En kombinasjon av kvalitative forskningsintervju, egne refleksjoner og studier av relevante planer og styringsdokumenter utgjør den metodiske tilnærmingen. Oppgavens hovedinformanter er Beate Strømme Fevang, Kristin Vold og Kristine Aksøy, som alle er sentrale aktører innen feltet.

Forord

Denne masteroppgaven setter sluttstrek for to inspirerende studieår. Arbeidet med oppgaven har vært interessant og har gitt meg muligheten til å fordype meg i et emne jeg lenge har vært opptatt av.

Først av alt, tusen takk til mine informanter Kristin Vold og Beate Strømme Fevang som i intervjuene har delt av sin kompetanse og sine erfaringer. De er kunnskapsrike og deres innsikt og ekspertise er det viktig at Den norske kirke får ta del i. Takk til Kristine Aksøy i Kirkerådet som har hjulpet meg med verdifull kunnskap i forhold til trosopplæringsreformen og trosopplæringsplanens innhold.

Takk til min veileder Thröstur Eiriksson for engasjement for temaet, gode innspill og faglige diskusjoner. Solveig Christensen som har brukt av sin tid til å lese igjennom og stille gode og relevante spørsmål. Harald Herresthal for verdifull hjelp, særlig i oppstarten av arbeidet. Pappa som alltid tar seg tid til å lese korrektur.

Det er et privilegium å ha en arbeidsplass som jeg har. Takk til gode kollegaer i Vardåsen kirke og til alle barn og foreldre i Vardåsen barnekor.

Og viktigst av alt; familien min. Vebjørn, Eirik, Sunniva og Ragnhild Helena. Dere gir meg verdifull innsikt i livet og tross inspirerende studier er det dere jeg liker best å være sammen med og har lært mest av!

28.04.2019

Yngvild Wattum Stuksrud

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Formål med studien og problemstilling	1
1.3	Oppgavens struktur	2
1.4	Tidligere forskning	2
2	STUDIENS TEORETISKE GRUNNLAG	4
2.1	Den norske kirke som en syngende kirke	4
2.2	Kirkens sangopplæring i et historisk lys	7
2.3	Dagens sangopplæring	12
2.4	Korskolebegrepet	15
2.5	Dannelsesbegrepet	16
2.6	Trosopplæringsreformen	18
2.7	Trosopplæringsplanens innhold	19
2.8	Sang, musikk og barnekor i trosopplæringsplanen	21
3	STUDIENS EMPIRISKE GRUNNLAG	28
3.1	Valg av metoder	28
3.2	Kvalitativt intervju	29
3.2.1	Hvorfor kvalitativt intervju?	29
3.2.2	Valg av informanter	30
3.2.3	Gjennomføringen av intervjuene	30
3.2.4	Svakheter ved valg av intervju	31
3.3	Dokumentanalyse	32
3.4	Etiske refleksjoner	32
3.5	Hermeneutikk	34
3.5.1	Min førforståelse	35
3.6	Presentasjon av studiens case	36

4	STUDIENS FUNN	39
4.1	Repertoar.....	40
4.1.1	Sakralt repertoar. Salmesang i korskolene	40
4.1.2	Når Jesus har fri. Profant repertoar og scenemusikk.	43
4.2	Trosopplærer	47
4.2.1	Korskoledirigenten som trosopplærer.....	47
4.2.2	Trosopplærer og/eller kulturarbeider	52
4.3	Korskolenes involvering i gudstjenesteliv.....	54
4.4	Inkludering og tilrettelegging	57
4.5	Frivillig medarbeiderskap	61
4.6	Hva lærer barna i korskolen?	62
4.7	Skole-kirkesamarbeid	65
4.8	Gutter i barnekorene	68
4.9	Barnekoret som en del av trosopplæringsplanen	73
4.10	Geografiske forskjeller når det gjelder godkjenning.....	76
4.11	Korskolearbeidet til informantene i et dannelsesperspektiv ..	78
5	AVSLUTNING	81
5.1	Konklusjon	81
5.2	Fremtidig forskning og veien videre.....	84
6	REFERANSER.....	85
7	VEDLEGG	89
7.1	Vedlegg 1: Intervjuguide Strømme Fevang og Vold.....	89
7.2	Vedlegg 2: Intervjuguide Aksøy	91
7.3	Vedlegg 3: Samtykkeerklæring.....	93
7.4	Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD	95

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Den lutherske kirke har helt siden reformasjonen hatt som ideal å være en syngende og deltakende kirke. I generasjoner har kirke og skole sammen tatt ansvar for nødvendig sangopplæring. Imidlertid er sangens posisjon i skolen gjennom de siste tiårene blitt betydelig svekket, og Den norske kirke må derfor selv ta mye av ansvaret for sangopplæringen. Dette handler om *trossamfunnet* Den norske kirkes menighets- og gudstjenestebygging, men også om *folkekirken* Den norske kirkes ansvar for å bevare og videreutvikle sang og sangrepertoar som en vesentlig del av landets kollektive minne.

Denne oppgaven inngår i studiet *Erfaringsbasert master i kirkemusikk* ved Norges musikkhøgskole. Det er derfor svært naturlig for meg å ta utgangspunkt i et område av mitt yrkesliv som opptar meg spesielt og et tema jeg mener det bør settes søkelys på.

1.2 Formål med studien og problemstilling

Formålet med studien har vært å rette oppmerksomheten mot en aktuell problemstilling i Den norske kirke. Helt siden trosopplæringsreformen trådte i kraft har barnekorenes plass i trosopplæringsplanen vært diskutert.

Oppgaven har følgende problemstilling:

På hvilken måte kan barnekorarbeidet i Den norske kirke være et bidrag i kulturell dannelse og i kirkens satsning på trosopplæring?

Oppgaven baserer seg på tre kvalitative intervju, samt sentrale planer og styringsdokumenter i Den norske kirke. De viktigste av disse er; *Plan for Trosopplæring*, *Plan for kirkemusikk*, Kirkerådets sak 41/17 *Trosopplæring for Den norske kirke* og kirkens egen kulturmelding *Kunsten å være kirke* (2005) utarbeidet av Norske kirkeakademier på oppdrag fra Kirkerådet.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i fem kapitler:

Kapittel 1 er en presentasjon av oppgavens tema. Her søker jeg å sette oppgavens tema inn i en aktuell og historisk sammenheng, presentere studiens formål og struktur.

Kapittel 2 tar for seg oppgavens teoretiske grunnlag. Her ønsker jeg å lage et bakteppe for oppgavens problemstilling og hvordan situasjonen i Den norske kirke er pr dags dato.

Kapittel 3 er en presentasjon av oppgavens empiriske grunnlag. Her gjør jeg rede for metodiske valg, drøftninger i forhold til disse, etiske refleksjoner og min førforståelse.

Kapittel 4 viser oppgavens funn. Temaene her er valgt ut med tanke på trosopplæringsplanens sentrale dimensjoner for en helhetlig trosopplæring og andre temaer som søker å finne svar på oppgavens problemstilling.

I dette kapitlet har jeg skilt mellom referanser fra bøker og referanser fra informanter ved at intervjuer gjengis med kursivert skrift i teksten.

Kapittel 5 er oppgavens avslutning der trådene samles.

1.4 Tidligere forskning

I Norge har det ikke tidligere blitt forsket på barnekorarbeid som trosopplæring. Forskningsprosjektet "Bruk av salmer og sanger i Den norske kirkes trosopplæring" tar imidlertid opp dette temaet, og flere artikler knyttet til prosjektet er under arbeid. Prosjektet er støttet av forsknings- og utviklingsmidler fra Kirkerådet og ledes av Ragnhild Strauman ved Kirkelig utdanningscenter nord, VID Tromsø. Anne Haugland Balsnes har skrevet en masteroppgave med tittelen *Det musiske menneske: en oppgave om musikk, mennekser, kultur og litt kor* og doktorgradsavhandlingen *Å lære i kor: Belcanto som praksisfellesskap*. Ung Kirkesang utga i 2007 ressursheftene *Kyrie* og *Credo* om trosopplæring i kor. Til sammen utgjør heftene en læreplan som kan strekke seg over 3-4 år.

Det er også blitt skrevet en masteroppgave ved Norges musikkhøgskole om babysang som trosopplæring (Relling, 2013) og en rekke andre

masteroppgaver ved Menighetsfakultetet og Teologisk fakultet omkring andre emner ved trosopplæringsreformen.

Mitt masterarbeid skiller seg fra disse ved at det omhandler barnekorarbeidets relasjon til trosopplæringsplanen og dannelsesaspektet i forhold til dette.

2 STUDIENS TEORETISKE GRUNNLAG

2.1 Den norske kirke som en syngende kirke

Sangen har hatt en sentral plass i kirken gjennom nær 2000 år. I Matteusevangeliet kan vi lese at sangen var sentral også på Jesu tid. I lidelsehistorien står det «Da de hadde sunget lovsangen, gikk de ut til Oljeberget» (Matt 26, 30-31). Her refereres det til den rituelle bruken av salmer fra Salmenes bok i det jødiske påskemåltid. De bibelske salmene utgjorde kirkens første salmebok og mange av dem bruker vi fortsatt i gudstjenesten i dag. «Stattholderen Plinius i Bitynia skriver i år 112 i et brev til keiser Trajan at de kristne pleier å komme sammen om morgenen og synger sanger til Kristus som til en Gud» (Holter, 1991, s. 240). Salmebokas eldste salme er den mye brukte «Folkefrelser til oss kom» som er skrevet av Ambrosius som levde på 300-tallet.

Det er tilnærmet umulig å snakke om reformasjonen og Den Lutherske kirke uten samtidig å snakke om deltakelse og felles salmesang. For Martin Luther var det viktig at folket skulle få synge salmene på sitt morsmål og lære salmene godt; for deltakelse i gudstjenesten og som et redskap for tro. Han ønsket at ungdommen skulle få en grundig opplæring i musikk, og hadde klare pedagogiske tanker om hvordan de skulle lære seg salmer og være aktive gudstjenstedeltakere.

Alle dager skal de unge fra barneskolen hver morgen synge noen tyske salmer og lovsanger, en halv eller en hel time til ende. For slik sang hører hjemme i barneskolen, for at man skal gjøre barna vant til Guds ord og oppdra dem i dette." (M. Luther, sitert etter Benestad, 1976, s. 80).

En deltakende menighet

Ifølge tradisjonell luthersk forståelse er menighetens deltakelse i gudstjenesten en sentral dimensjon i Den norske kirke. Gudstjenesten skal ikke være en forestilling der prest og kantor står for produktet, men en samhandling der alle som er til stede synger sangene, ber bønnene og er gudstjenestedeltakere. Salmene ble i tidligere tider innlært i skolen, og på den måten var salmesangen et element i gudstjenesten der alle på en lett måte kunne være delaktige. Martin

Luther rangerte musikken umiddelbart etter det talte ord og gav musikken en helt spesiell betydning i kirken:

Jeg skammer meg ikke over å offentlig si at det nest etter teologien ikke finnes noen kunstart som kan måle seg med musikken. Bare musikken kan skape det som teologien på en annen måte oppnår, nemlig å berolige og å glede menneskets sjel (Benestad, 1976, s. 79).

Med dette som grunnlag, og videre arbeid fra senere generasjoner, har den evangelisk-lutherske kirke siden reformasjonen fått en enestående kulturarv. «En vesentlig endring i og med reformasjonen var at salmesangen ble gjort til en sang for hele menigheten – på morsmålet» (Norske kirkeakademier, 2005, s. 74).

Fellesskap og salmesang

Det kan hevdes at noe av det viktigste vi gjør i kirken er å synge sammen. I gudstjenesten er menighetens hørbare ytring først og fremst gjennom sangen. Fellessang og salmesang skaper identitet og samhold, uttrykker følelser og har et pedagogisk aspekt.

I år 2000 utførte Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) spørreundersøkelsen *Folkekirke 2000* blant medlemmer av Den norske kirke der de spurte om hva folk likte best i gudstjenesten. «Målet med undersøkelsen var å skape et empirisk grunnlag for å studere medlemmer av Den norske kirke og deres erfaringer med kirken og deres holdninger til den og det den står for» (Høeg, 2000, s. 3). Nærmere 2000 personer svarte. I undersøkelsen ble det blant annet spurt om hva folk liker best i gudstjenesten. Her var det høytiden som scoret høyest, etterfulgt av salmesangen og orgelmusikken.

En kulturarv

Salmene blir ofte omtalt som en viktig kulturarv, en arv som har vært overlevert fra generasjon til generasjon. På KRLE/RLE-nett som Cappelen Damm utarbeidet for ungdomstrinnet kan vi lese at «Salmeboka er en viktig del av den felleskulturelle arven i Norge, og vi sier at den er en kulturbærer» (Cappelendamm, 2019). Videre kan vi lese at «Kultur defineres gjerne som summen av et samfunns materielle og åndelige aktivitet; det som preger et samfunn». De skriver at ettersom kristendommen har vært den dominerende religionen i Norge siden 800-tallet, har den i stor grad påvirket måten det norske folk lever på, blant annet gjennom høytider og merkedager.

Kunst, språk, litteratur og musikk i Norge er påvirket av kristendommen. Så lenge kristendommen har vært i landet, har folk sunget salmer. Gjennom århundrene har innhold, språk og musikk sjanger endret seg. Nye salmer og melodier blir stadig skrevet og komponert. «Å synge berører mennesker på en annen måte enn om man bare sier ordene», er det sagt (Cappelendamm, 2019).

Da NRK lagde tre døgns direkte-sendt TV med programmet *Salmeboka minutt for minutt*, viste det seg at mange har et forhold til salmene. NRK så på det som en kulturell begivenhet i Norge at landet fikk en ny salmebok og ønsket å skape et engasjement rundt en viktig kulturarv. Til avisa *Vårt Land* sa Kringkastingssjef Thor Gjermund Eriksen at

Salmeboka er en viktig del av den felles kulturelle arven i Norge. I NRKs mandat står det at vi skal ta vare på og utvikle norsk kultur og språk. Bedre måte å gjøre dette på enn å løfte fram salmeboka som en viktig del av vår felles kulturelle skatt i Norge, finnes knapt (Holbek, 2014).

I tillegg til det lokale publikumet som var med på opptakene i Vår Frue Kirke i Trondheim, var 41 % av befolkningen innom sendingene. Av disse var det også mange (27%) som sjelden eller aldri oppsøker en kirke eller en religiøs forsamling (Hylland & Stavrum, 2016, s. 137). I sosiale medier kom det inn mange tilbakemeldinger om at dette var musikk med appell på tvers av livssyn: «Selv en hedning koser seg med salmene» og «Ateistisk korelsker takker de 200 korene og proffe produsenter i NRK. Nydelig musikkhelg» er to av de mange utsagn som dukket opp på Twitter under salmemaratonen (Hylland & Stavrum, 2016, s. 137).

Uttrykk for kirkens tro og tradisjon

Å synge sammen i kirken er et uttrykk for å formidle kirkens tro og tradisjon. Når det nå synges langt færre salmer i skolen enn tidligere, må vi spørre oss om hvem som skal ta opplæringsansvaret og sørge for at de neste generasjonene kjenner til denne kulturarven. Den er en del av en nasjonal sang- og kulturarv som må forvaltes. Kulturmeldingen *Kunsten å være kirke* påpeker at oppgaven med å skape fellesskap gjennom sang bare vil bli viktigere og viktigere nå som Den norske kirke har fått så stor del av trosopplæringsansvaret. I meldingen kan en videre lese at et variert musikkarbeid i barne- og ungdomssammenheng i Den norske kirke har store ringvirkninger.

Utover de kunstneriske dimensjonene har arbeidet både stor miljøskapende betydning og betydning som arena for engasjerende læring av kristen tro og praksis. Kirkekor, band, barne- og ungdomskor m.m. bidrar videre til å berike sang- og musikklivet i gudstjenestene. Dessuten åpner de kirkene for andre ungdommer, foreldre, familie og andre som gjerne følger med (Norske kirkeakademier, 2005, s. 79).

I samme tekst pekes det også på at når kjennskapen til salmeboken synker, ligger det store utfordringer i å holde fram potensialet som ligger i tekster og melodier som har tålt tiårs og århundrers bruk. «Undervisning og bevisstgjøring om ressursene som ligger i eksisterende salme-, koral- og gudstjenestebøker, er derfor en viktig oppgave» (Norske kirkeakademier, 2005, s. 78).

2.2 Kirkens sangopplæring i et historisk lys

Latinskolene og Katedralskolene

Landets første skole, Trondheim katedralskole, nevnes første gang i sagaen om Håkon Håkonson. Kongesønnen forteller at «eg lærer song». Gregoriansk sang på latin var en viktig del av undervisningen guttene fikk. Nidarosdomens guttekor står altså i en snart 1000 år lang tradisjon.

Helt siden Olav Haraldsson ble forklart til martyr og helgen kort tid etter sin død i 1030, har det eksistert guttekorsang knyttet til en kirkelig kultur i Trondheim: en form for undervisning i gregoriansk kirkesang og liturgi, og der unge gutter inngikk som en del av det «Schola Cantorum» som opp gjennom hundreårene sto for messe og tidebønn i kirkene (Nidarosdomens guttekor, 2019).

På 1100-tallet var sangopplæring en av skolens viktigste oppgaver i Norge. Katedralskolene eller latinskolene skulle primært oppdra elevene til tjeneste i kirken. Korene ved søndagens gudstjeneste bestod av elever fra disse skolene, og i mange hundre år var korsang i kirken en vesentlig del av elevenes skolehverdag.

Kort tid etter at Norge ble eget erkebispedømme i 1152 ble det opprettet katedralskoler for opplæring av prester i Trondheim, Oslo og Bergen.

Etter reformasjonen ble det gitt en dansk kirkeordinans¹ (1539), som også gjaldt i Norge. Katedralskolene ble omdannet til latinskoler, og det ble påbudt at hver kjøpstad skulle ha en «latinsk skole». Også allmuebarna skulle opplæres i kristendom (Thune, 2019).

I kirkeordonansen er det skrevet hvordan skolehverdagen skal foregå. Blant annet skal de eldre barna synge i kirken to ganger om dagen og én time hver dag skal alle elevene ha sangøvelse sammen;

«Fra 12 til 13 skal børnene kun synge, for at de må lære at synge ikke blot af vane, men som kunst, heller ikke til almindelige noder, men også diskant» (Andersen, 2019).

I 1665 fikk Halden sin første offentlige skole, en latinskole. Sangen var en viktig del av elevenes skoleaktiviteter, og som ellers i landet var latinskolen kirkens faste sangkor.

Hver morgen klokken 7 samlet man seg i kirken til korsang. Da hadde man allerede hatt en times undervisning på skolen, noe man fortsatte med etter sangen i kirken. Omkring middagstid sang koret på nytt i kirken. I tillegg til dette måtte elevene gjøre tjeneste som kor ved gudstjenesten både i Immanuelkirken og i garnisonen i festningen fordi sognepresten også var garnisonsprest (Andersen, 2006).

Latinskolen som Andersen referer til hadde ingen offentlig støtte så en av skolens viktigste inntektskilder var lønn for sangtjenester i kirken. Elevene hadde plikt og rett til å synge i vielser og ved begravelser, og lærernes lønn kom blant annet fra denne sangtjenesten. Guttene i koret kunne også få en slant. Men det var ingen dans på roser. De måtte opp tidlig, og forholdene i kirken var ikke alltid like gode.

Særlig om vinteren var det slemt for de unge sangere i de frygtelig kolde kirker. Og om bare en og anden rektor hører vi at han lot dem springe og varme sig ute paa kirkegaarden under prækenen. Mange av koralerne, som de kaldtes, blev da ogsaa syke, ja enkelte satte livet til ved denne voldsomme tjenestgjøring (Sandvik, 1921, s. 35).

---

¹ Kirkeordinans, lov for den dansk-norske kirke etter reformasjonen, ble utstedt på latin 2. september 1537 av kong Christian III. Den var utarbeidet av de danske reformatorer, bearbeidet av Johannes Bugenhagen og godkjent av Martin Luther. I 1539 kom en dansk utgave, den såkalte rette ordinans. Kirkeordinansen omhandler gudstjenesten, kirkelige handlinger, valg av prester og deres arbeid og lønn, fattigomsorg og undervisningsvesen.

I praksis gav påbud etter Kirkeordonansen beskjedne resultater. Det var først med den voksende statsmakt og den religiøse pietismen på 1700-tallet den sentrale administrasjonen for alvor begynte å interessere seg for undervisning og oppdragelse. Gjennom hele 1700-tallet og langt inn på 1800-tallet var tallet på analfabeter betydelig. (Thune, 2019).

I 1739 ble flere av latinskolene i Norge gjort om til byens allmueskole, der man også inkluderte fattige barn og i tillegg til religionsundervisning, skriving og regning, skulle skoleholderen og hans elever, på samme måte som ved den gamle latinskolen, fortsette med å synge ved gudstjenester på søn- og helligidager i tillegg til den daglige sangen i kirken. Elevene ved skolen måtte fremdeles synge ved vielser, dåp og begravelser og «rektor» ble på denne måten byens kantor. (Andersen, 2006)

Latinskolene og Waisenhusene

Ordet *waisen* er tysk og betyr foreldreløs. I Norge ble det på 16- og 1700 tallet opprettet flere Waisenhus, - barnehjem for foreldreløse barn. Waisenhusene skulle være skole og hjem for fattige barn som hadde mistet sine foreldre, og ideologien var preget av pietistisk, luthersk tankegang. De var på mange måter frukten av pietismens sosiale og pedagogiske arbeid. Det første waisenhuset i Norge ble etablert i Trondheim i 1637 etter en pest som hadde herjet og ført til at mange barn mistet foreldrene sine. I Stavanger ble waisenhuset grunnlagt i 1777 og året etter fikk Oslo sitt waisenhus.

I 1799 kom et kongelig reskript² som kunngjorde at latinskolene skulle slippe den daglige kirkesangtjenesten, og det var waisenhuset som skulle overta denne. Tolv av waisenhusbarna skulle velges ut og læres opp (Vollsnes, 2000, s. 73).

Det kom også forslag om at fem elever fra hver av de fire allmueskolene og waisenhuset i Kristiania skulle stå for sangen, mot dekning av utgifter til klær og sko. Tjenesten på hverdagene ble samtidig sterkt innskrenket (Vollsnes, 2000, s. 73).

Korets oppgaver i kirken var stort sett knyttet til salmesangen. Elevene ved katedralskolene hadde fortsatt plikt til å være til stede ved høymessen, men det var waisenhusbarna som ledet sangen både på søndagene og ved de forordnede

---

² I følge Store Norske leksikon er et reskript en befaling utgått fra statssjef eller annen høyere myndighet. Det ble brukt som betegnelse på en skriftlig befaling fra kongen i Danmark-Norge under eneveldet.

kirkelige handlinger i ukedagene. Kvaliteten kunne nok være så som så, og det var visstnok ikke alltid vakker sang fra waisenhusbarna. Lars Roverud skrev i 1815 at han hadde hørt i Vor Frelzers kirke i Kristiania «en hob med waisenhusbarn i et skurrende Skraal av en Choral, accompagnert av et maadeligt spilt og ustemt Orgel» (Vollsnes, 2000, s. 74). I Trondheim var det ikke bedre:

Elevenes plikter som kirkesangere ble opphevet i 1805, men det er grunn til å merke seg at både byskoleloven fra 1848 og Lov om Almueskolevæsenet paa Landet fra 1860 har med et avsnitt om «sangoppvartning». Dette innebar at skolen måtte avse et passende antall barn for å støtte sangen ved gudstjenestene, dersom presten ønsket det. Læreren måtte selv følge barna til kirken på søndager og helligdager. Ordningen med sangoppvartning falt først bort ved skolelovene av 1889 (Lund, 2010, s. 2).

Sang i lærerutdanningen

Før 1814 hadde norske lærere måttet reise til København for å få utdanning, men de fleste lærerne var fremdeles ikke annet enn ekstra dyktige konfirmanter. Det ble fortgang på den norske utdannelsen av lærere i 1827 da den første loven om *Almue-Skolevæsenet paa Landet* kom. Der ble det bestemt at det skulle være lærerskoler i alle stift. Det tok likevel tid før lærerutdanningen var på plass. I Oslo og Akershus ble de første lærerne uteksaminert i 1835. I lov om *Almue-Skolevæsenet paa Landet* var første gang sang ble skilt ut som eget fag; *Sang efter Psalmebogen*, og vi skjønner at faget hadde en sentral plass når det nevnes som tredje viktigst etter lesing, religion og bibelhistorie (Lund, 2010, s. 3).

Til å begynne med hadde faget sang og musikk en felles karakter, men fra 1838 ble det delt inn i tre disipliner; sang, salmodikon³ og orgel.

I 1837 hadde hver elev ved Asker seminarium tre timer sang etter salmodikon og tre timer orgelspill hver uke. I annen klasse var det to timer sang og fire timer spill. I tillegg skulle elevene lære musikkteori, noter og siffre, foruten samtlige stemmer i de trestemmige utgavene av de vanligste salmene (Vollsnes, 2000, s. 71).

---

³ Salmodikon, eller psalmodikon, er et styrkeinstrument konstruert ca. 1820 for å akkompagnere salmesang i kirker og skoler. Det ble introdusert i Norge av Lars Roverud. På folkemunne gikk det under navnet «salmedunk».

Fordi lærerstudentene måtte ha orgelundervisning ble det mulig å skaffe Den norske kirke klokkere og organister. Lærerne ble viktige, ikke bare for musikklivet i kirkene, men også som lokale musikere og for oppbygging av musikkmiljøer rundt om i hele Norge. I 1860 i *Lov om Almueskolevæsenet paa Landet* er sangfaget fremdeles rangert foran skriving og regning, mens i 1889 er skriving og regning rangert foran sang (Lund, 2010, s. 3).

Lars Roverud

Lars Roverud (1776-1850) arbeidet hele sitt voksne liv med å få en bedre utdanning av musikere i Norge og han var en pioner innen moderne musikkpedagogikk. Han syntes det var tragisk at så mange begavede barn ikke fikk musikkopplæring. Ved å lære opp barn og unge i musikk mente han det ville skape ringvirkninger og det ville føre til en bedre musikkutdanning for et helt folk. Han mente at Norge som nasjon hadde mange musikk talenter, men det stod svært dårlig til med sang og musikkunnskapen til nasjonen.

I 1815 beskriver Roverud at det rådet et totalt kaos ved salmesangen i norske kirker (Vollsnes, 2000, s. 71). Kingos salmebok fra 1699 ble fremdeles brukt flere steder. Der hadde de enkelte versene ofte forskjellige antall stavelser, og det ble derfor svært vanskelig å synge med. Kilder fra 1815 forteller at de som satt rundt klokkeren kunne ha en melodi, mens det var en helt annen melodi bakerst i kirken. Etter mange år uten sangundervisning, ble sang som fag imidlertid gjeninnført på latinskolenes timeplan i 1815.

Musikklivet i Norge måtte bygges opp fra grunnen, og Roverud ønsket å innføre sang som obligatorisk fag i skolen. Han ønsket å vekke interessen for sang og musikk blant «almuen» i Norge. Han var opptatt av at Norge skulle få en grunnutdanning i musikk, men møtte mye motstand politisk i dette arbeidet.

I 1850-årene klarte organistene ved hjelp av kor, orgel og undervisning å gjøre salmesangen mer enhetlig i de større byer og på enkelte tettsteder. Den religiøse folkesangen forsvant dermed i byene, men levde videre på landet og i hjemmene.

Formidling av kulturarven

Bak forsøket på å skape en enhetlig sang lå det et ønske om å bruke sangen som et ledd i nasjonenes politiske og kulturelle frigjøring og som et dannelsesmiddel for folket. Målet skulle nås ved at sangen fikk en sentral rolle i skolesystemet. Her var salmesangen høyt prioritert ved siden av mer allmenne, verdslige

folkesanger. Ønsket om å skape et syngende folk ble av denne grunn utgangspunktet for de sangreformer som senere fant sted i kirken (Vollsnes, 2000, s. 79).

Fra å ha vært kun salmer og religiøse sanger som stod på repertoarlisten, ble læreplanene på slutten av 1800-tallet utvidet til også å omfatte «andre melodier» og «fedrelandssange» (Berg, 1969). Formidling av kulturarven blir etter hvert et mer uttalt anliggende, og både læreplaner og sangbøker refererer til begrepet «den norske sangskatten» (Lund, 2010, s. 3). I Mønsterplanen fra 1974 er det listet opp bort imot femti stamsanger som alle elever bør ha god kjennskap til. Flertallet av disse er salmer, mens kjente forfattere som Bjørnson og Vinje står bak mange av de øvrige.

2.3 Dagens sangopplæring

Mens sang for 50 år siden var en stor del av undervisningen i de fleste fag, er det i dag opp til den enkelte lærer hvor mye det skal synges. I 2017 publiserte framtida.no en undersøkelse der det viste seg at det nå er halvparten av barneskoleelevene synger hver dag og at 60% av elevene kan det første verset på «Ja, vi elsker dette landet». 422 norsklærere svarte i undersøkelsen at 1 % av ungdomsskoleelevene synger daglig og i videregående er det ingen elever som synger daglig (Langåker, 2017)⁴

Pisa-undersøkelser

PISA-undersøkelsen er en internasjonal komparativ undersøkelse av skolesystemene i ulike land. Undersøkelsen ble gjennomført første gang i 2000, og det er OECD⁵ som står bak. PISA måler 15-åringers kompetanse i fagområdene lesing, matematikk og naturfag. For å kunne studere utvikling over tid, gjennomføres undersøkelsen hvert tredje år, og hvert år er alle de tre fagområdene dekket (Utdanningsdirektoratet, 2016).

---

⁴ Undersøkelse av [Framtida.no](http://framtida.no) sammen med Pirion der 300 kontaktlærere over hele landet svarte. Undersøkelsen ble gjennomført i uke 17-18 i 2017.

(<https://framtida.no/2017/05/15/denne-klassen-syng-nesten-kvar-dag>)

⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD er en organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling. Den har 36 medlemsland i Europa, Nord-Amerika, Mellom-Amerika, Asia, Midtøsten og Oseania (2018).

Hilde Synnøve Blix skriver i kronikken *Bedre i Pisa med kunnskapsfag* (Blix, 2013) at fokuset på Pisa-undersøkelser har blitt så stort at dette går ut over de praktisk-estetiske fagene. Et sted må timeantallet tas fra, og det er fagene som ikke skal eller kan måles som blir lidende.

Når man i Norge har satset på å strukturere skolens innhold rundt basisfag som ikke inkluderer praktiske og estetiske fag (andelen praktisk-estetiske fag er redusert fra 20 til 12,5 prosent de siste 10 årene), uten at dette har hatt særlig stor effekt på skoleprestasjonene til norske barn, bør man vurdere om satsingen har noen breddefaglige mangler (Blix, 2013).

Nedprioritering av sang i skolen

Fra å ha en skole der alle synger hver dag, til en skole der kun halvparten synger hver dag, har det skjedd en nedprioritering av sang i skolen. Nedskjæringen har blitt gjort til tross for forskning som viser at praktiske og estetiske fag er grunnleggende viktig for både den enkelte elevs utvikling og for hele skolemiljøet.

Det publiseres jevnlig forskningsartikler som viser positiv sammenheng mellom skolerresultater og arbeid med praktisk-estetiske fag. (...) Konsentrasjon og utholdenhet er egenskaper som blir verdsatt i samfunnet. I skolen finner vi ikke egne fag som ivaretar dette konkret. Praktiske og estetiske fag har iboende kvaliteter som ivaretar slike egenskaper. God undervisning i musikk gir elever øvelse i å øve, og det er en fantastisk opplevelse å se stolte barn framføre en storslagen forestilling som har kostet mye arbeid (Blix, 2013).

Finland har i flere år gjort det bra i Pisa-undersøkelsene.

Finnene vil ha flere timer i musikk, ikke bare for at kunsten har en verdi i seg selv. De sier at estetiske fag også har en innvirkning på skolemiljøet. De som ikke er så flinke i andre fag, kan ha en styrke der. Vi ser at de skolene som klarer å gjennomføre kunstneriske prosjekter også gjør det godt faglig (Korsvold, 2014).

Flere aktører i samfunnet har i mange år jobbet for bedre musikkundervisning i skolen. Prosjektet «Syngende skole», som er en del av satsningen «Krafttak for sang», har fått bevilget fem millioner kroner til å få kommuner, eldre, barn og

andre til å synge mer i hverdagen.⁶ Organisasjonen *Musikk i skolen* arbeider målrettet for å bedre musikkfagets plass i skolen.⁷

Sangen tilbake i lærerutdanningen

Finland har ligget på topp fem i samtlige PISA-vurderinger siden undersøkelsene startet, uten at finnene selv har vært overdrevent opptatt av å tilpasse seg testingen. Grunntanken bak den finske utdanningsmodellen har ligget fast siden 70-tallet (Bjerke, 2019).

I 2014 fikk Finland en ny læreplan. I denne har de estetiske fagene fått enda høyere status og større plass, på bakgrunn av innspill fra rektorene.

Styringsdokumentene fra sentralt hold gir tydelige retningslinjer, men ansvaret og tilliten til å utføre gis den enkelte skole og den enkelte lærer. Det er lite fokus på nasjonale prøver, og det er kompetansekrav til lærere i alle fag (Bjerke, 2019).

Musikk i skolen er opptatt av at det må være kompetansekrav også i musikk. De jobber for at alle lærere som underviser i musikk har formell musikkfaglig kompetanse og at det innføres obligatorisk opplæring i musikk i grunnskolelærerutdanningen.

Sangens samlende og grenseløse kraft

Som kirkemusiker spiller jeg ukentlig i begravelser. Det er kanskje i slike situasjoner det merkes at nasjonen er i ferd med å miste noe vesentlig. Tidligere hadde folk et standardrepertoar å øse av mens nå finnes det få fellessanger å synge. De fremmøtte blir sittende å mumle, og sangens samlende og trøstende kraft blir helt borte. Det stilner.

Når sangopplæringen i skolen marginaliseres, mister vi en stor del av oss selv. Mennesket som art har en helt unik egenskap ved at det kan bruke stemmebåndet til sang. Sangens samlende kraft er grenseløs. Den skaper relasjoner og bånd over landegrenser og kultur, i både sorg og glede. Historien har vist hvordan menneskeheten tyr til sangen når livet er vanskelig.

---

⁶ *Krafttak for sang* er finansiert av Kulturdepartementet, med tverrpolitisk støtte for sitt arbeid med å styrke sangkultur og sangglede i hele Norge. I samarbeid med deres partnere, forskningsmiljøer og andre sang- og musikkaktører utvikler Krafttak for sang programmer, fagdager, informasjonsmateriell, kurs, nettsider og konferanser.

⁷ *Musikk i skolen* jobber for å skape en helhetlig og samordnet musikkopplæring. De arbeider blant annet for å styrke musikkfagets plass og rolle innenfor de rammene av den til enhver tid gjeldene læreplan og for å bedre musikkfagets status og omfang i lærerutdanningene.

Eksempler er slavene i USA på 1800-tallet som sang mens de arbeidet på plantasjene, og sangens trøstende og samlende kraft etter terrorangrepet i Norge 22. juli 2011. Vi så også dette da folkemengden som stod og så på at Notre Dame brant begynte å synge salmer sammen.

Jeg har gjennom eget arbeid hørt pårørende fortelle hvor godt det er å kunne ty til sangen når familien sitter ved et dødsleie. «Ingen er så trygg i fare» eller «Alltid freidig når du går» har vært en del av standardrepertoaret til hele befolkningen. Norge har vært en syngende nasjon gjennom 200 år (jfr delkapittel 2.2). Nå ser vi at ikke alle kan stemme i på nasjonalsangen eller de andre kjente sangene på 17. mai.

Deltakende salmesang

Den norske kirke merker at det synges mindre i skolen. Den lutherske kirke har helt siden reformasjonen vært en syngende kirke og hatt det som en av sine grunnpilarer. Luther la stor vekt på menighetens salmesang, som ble menighetens viktigste deltakelse i gudstjenesten (jfr delkapittel 2.1).

Hva skal menigheten delta med i gudstjenesten dersom sangen stilner?

Mens kirken tidligere kunne regne med at skolen sørget for at barn og unge fikk en basiskunnskap når det gjelder sang- og kristendomsundervisningen i barneskolen, så er det ikke lenger tilfelle. Det betyr at kirken og dens ansatte fra kateket og kantor til presteskap på en helt annen måte må ta et ansvar for at de som er døpt inn i denne kirken får en opplæring i kirkens tro og et redskap til å lovprise sin Gud (Herresthal, 2005, s. 7).

Musikk har en stor betydning for den enkelte og hele samfunnet. Sang skaper identitet og samhold, uttrykker følelser og har et pedagogisk aspekt; den er et verktøy for læring, relasjonsbygging og kulturformidling. I en skole og et samfunn, med flere og flere ulike kulturer ser vi at sangens kraft er samlende, trøstende og grenseløs. Dersom denne kraften forsvinner fra vårt fremtidige samfunn vil den bli utfordrende å finne tilbake.

2.4 Korskolebegrepet

Navnet *korskole* blir som regel brukt om korarbeid der formålet er at barna skal få en helhetlig opplæring i stemmebruk og korsang gjennom hele sin barndom

og ungdomstid. I den vanligste betydning følger det en tankegang om at barna lærer noe og at det er en utvikling i ferdighetsnivå, men det er ingen sertifisering av korskoler, alle som ønsker det kan kalle seg korskole. Imidlertid er det slik at alle de tre korskolene⁸ jeg har undersøkt i dette prosjektet har tydelige planer for at barna skal ha en utvikling i korskolen.

I de fleste tilfeller der korarbeidet omtales som en korskole er det et kormiljø med flere kor, fra de minste i tidlig førskolealder via aspirantkor og videre til barnekor eller jentekor/guttekor, et eventuelt juniorkor og til slutt et ungdomskor. Noen har også kirkens voksenkor med i korskolen.

I Norge ble navnet korskole trolig hentet fra Danmark. Det ser ut til at begrepet ble brukt første gang i Norge på 1980-tallet. Åsane korskole i Bergen ble etablert i 1986 og Kirkens korskole Nøtterøy i 1990.

Forbildet til korskolen kan man på mange måter si er kormiljøene tilknyttet de store, tradisjonsrike kirkene i Europa. I korskolene ved St. Paul's Cathedral og Westminster Abbey i London og Thomaskirche i Leipzig er barnas medvirkning i gudstjenesten på et tilnærmet profesjonelt ferdighetsnivå. Korene er tilknyttet kostskoler, øver hver dag, lærer musikkteori slik at de kan bladsynge og lære seg store mengder med krevende stoff til daglige gudstjenester. Thomanerkoret i Leipzig, som Johan Sebastian Bach ledet og videreutviklet, drives fremdeles i samme tradisjon.

I Norge har vi ingen slike semiprofesjonelle korskoler. Likevel har vi korskoler som holder et høyt nivå, og der det satses på kvalitet, høy grad av opplæring og sosial trivsel.

2.5 Dannelsesbegrepet

Jeg vil nå redegjøre for hva jeg legger til grunn for begrepet dannelse. Dette vil da utgjøre en bakgrunn når jeg i kapittel fire skriver om dannelse i korskolene.

I Store Norske leksikon kan vi lese at definisjonen på dannelse er «formingen av menneskets personlighet, oppførsel og moralske holdning gjennom oppdragelse, miljø og utdanning» (Tjeldvoll, 2018). Begrepet dannelse lar seg

---

⁸ Korene i Bragernes menighet, Kirkens korskole Nøtterøy og Vardåsen kirkes korskole. Disse korskolene presenteres i delkapittel 3.6.

ikke lett beskrive ved entydige forståelser. Danningsbegrepet er flytende og ofte vanskelig tilgjengelig.

Noen av nyansene eller mangfoldet kan en fange opp ved å se til ulike språk og på hvordan det er beskrevet leksikalt. Mens danskene snakker om «dannelse» snakker svenskene om «bildning», tyskerne om «Bildung», engelskmennene om «self formation» eller «self education». Franskmenne kaller det «formation», italienerne snakker om «creazione», på latinsk heter det «humanitas». I følge Nynorskordboka er daning/danning «høgverdig oppseding eller finleik og kultur i tenkje- og veremåte saman med gode kunnskapar» (Juell, 2012).

Dannelse er en livslang utviklingsprosess, hvor man utvikler sine åndelige, kulturelle og praktiske ferdigheter og sin personlige og sosiale kompetanse.

Praktiske ferdigheter, kjennskap til tradisjon og fagspråk gir fellesskap og trygg forankring som i sin tur stimulerer til innovasjon, nytenking og åpenhet for det ukjente skriver Tora Aasland i et innlegg om dannelse i høyere utdanning i Aftenposten 25. mai 2009.

Mens dannelse er å forme menneskets personlighet, evner og anlegg, oppførsel og moralske holdning gjennom oppdragelse, miljø og utdanning, så er allmenndannelse det som danner grunnlaget for menneskets innsikt i og forståelse av seg selv, av seg selv i forhold til andre og i forhold til samfunnet (Aasland, 2009).

Dannelse som mål og middel er nevnt i den nasjonale planen for trosopplæring for Den norske kirke og er et aspekt ved de lokale planene for opplæring. Dette er et grunnlag for planarbeidet og læringsarbeidet i menighetene.

Trosopplæring er en dannelsingsprosess der oppdragelse, undervisning, kultur- og tradisjonsformidling og kristen tro i praksis spiller sammen. Opplæringen må bære preg av totalformidling, der kunnskap og opplevelser i menighet og hjem gir læring i og av fellesskapet. (Kirkerådet, 2010, s. 5).

I korskolene står barna i en lang tradisjon der de får kjennskap til bibeltekster og en erfaringsverden som har preget vårt kultur gjennom mange hundre år. De får ta del i kunstuttrykk som det refereres til i samfunnsdiskursen.

Siden 1100-tallet har Nidarosdomens Guttekor vært et utviklingssted for gutter i oppvekst. Dannelse, omsorg, tilhørighet og ansvar har i alle år preget arbeid med guttene (Nidarosdomens guttekor, 2019)

I de etablerte korskolene er dannelse noe som gjennomsyrrer selve filosofien og pedagogikken. Kormiljøene er opptatt av å utvikle barnets musikalitet, ferdigheter og dannelse gjennom gode mestringsopplevelser. Tankegangen er at man skal følge en progresjon over flere år; med koret som sosial arena og få praktiske ferdigheter og kunnskap gjennom sang og den åndelige dimensjonen gjennom kirken som læringsarena. Dirigenten blir en trosopplærer og en danner, en kulturdanner. Korskolene har et troseslement og et kulturelement ved seg.

2.6 Trosopplæringsreformen

Trosopplæringsreformen ble vedtatt av Stortinget 27. mai 2003. Reformen het *Trosopplæring i en ny tid*, og man kan på mange måter si at den var en konsekvens av Norges generelle samfunnsutvikling og skolens endrede rolle i kristendomsfaget. Kirken skulle selv ta sitt opplæringsansvar, på samme måte som andre trossamfunn skulle ta ansvar for trosopplæring for sine medlemmer. Det ble påpekt at bygging av egen identitet og å lære barn og unge om egen kultur og egne tradisjoner var viktig i et samfunn som blir mer og mer flerkulturelt. «Ved å fostre barn og ungdom som er trygge i sin religiøse identitet, er det grunn for respekt og toleranse i møte med dem som har en annen tro eller et annet livssyn» (st.meld. nr. 7, 2002-2003).

Sammenhengende trosopplæringsplan for 0-18 år

Hovedmålet med reformen fra 2003 var at alle menigheter skulle lage en sammenhengende og systematisk trosopplæring for alle døpte mellom 0 og 18 år. I årene etter vedtaket fulgte en forsøksfase på 5 år der det ble gjort forsøk lokalt, regionalt og nasjonalt for å få erfaringer til å lage en god trosopplæring i Den norske kirke.

På grunnlag av erfaringene fra forsøks- og utviklingsfasen vedtok Kirkemøtet i 2009 Trosopplæringsplanen *Gud gir – vi deler*. (KM 4/09 Plan for trosopplæring). Dette er en kombinasjon av en rammeplan og et ressursdokument som skal hjelpe til i arbeidet med å utvikle lokale planer i hver enkelt menighet for trosopplæring for alle døpte mellom 0 og 18 år. Planen erstattet *Plan for dåpsopplæring* (1991) og *Plan for konfirmasjonstiden* (1998). Det er menighetsrådet som har ansvar for å utarbeide en lokal plan for sammenhengende og systematisk opplæring fra 0-18 år. I Stortingets vedtak

om reformen ligger det som en forutsetning at alle menigheter får tilført midler til sin trosopplæring.

Etter at trosopplæringsreformen trådte i kraft skal det fortsatt være naturlig med et samarbeid mellom skole og kirke, med utgangspunkt i skolens læreplaner, men skolen skal ikke være en arena for trosopplæring. Sammen med familien har de enkelte trossamfunnene ansvar for opplæringen for sine medlemmer.

2.7 Trosopplæringsplanens innhold

Som tidligere nevnt er Trosopplæringsplanen ingen nasjonalt oppsatt plan som alle menigheter skal følge, men menighetene skal selv utarbeide en lokal, systematisk plan for barn mellom 0 og 18 år.

Todelt plan

Trosopplæringsplanen er todelt og den skal beskrive hele strategien menigheten har for hvordan de skal tenke trosopplæring for barn og unge i menigheten. Dels gjennom de såkalte breddetiltakene og dels gjennom det øvrige kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet.

I breddetiltakene henvender man seg til hele årskull, og har som mål at flest mulig skal delta. Når det gjelder det kontinuerlige barne- og ungdomsarbeidet har man tenkt at man skal prøve å få forbindelser, nærmest bygge broer, mellom det kontinuerlige, som for eksempel et barnekor er, og de mer tidsavgrensede tilbudene der målsettingen er at en stor andel av årskullet skal delta (Kristine Aksøy).⁹

I delen med breddetiltakene skal det tilrettelegges ca 315 timer opplæring, fordelt på ulike alderstrinn. Logikken bak de 315 timene er basert på en beregning som ble gjort da reformen ble vedtatt. Det ble tatt utgangspunkt i reduksjonen i skolens kristendomsundervisning i løpet av de siste 50 årene. Tallet 315 timer er for å gi en idé om hvor mye Stortinget tenkte at kirken burde få inn i en systematisk plan for å kompensere for det som ikke lengere blir gitt i skolen.

---

⁹ Intervju gjennomført mars 2019 i forbindelse med denne masteroppgaven.

Breddetiltak er avgrensede tiltak som løper over en gitt periode, som for eksempel de nasjonale tiltakene *Lys våken* og *Tårnagenthelg* der barna er med på et opplegg i kirken én helg. Kontinuerlige tiltak er faste aktiviteter som går gjennom hele året, dette kan for eksempel være søndagsskole, barnekor eller speideraktivitet.

Den enkelte menighet utarbeider sitt opplegg

Det er den enkelte menighet som bestemmer innholdet i sitt undervisningstilbud. Undervisningen og tiltakene skal rette seg til alle døpte i menigheten, og det skal også gis tilbud til udøpte barn som ønsker å delta. Menighetene skal ha et undervisningstilbud for barn og ungdom i de forskjellige livsfasene, og konfirmasjonsarbeidet er en del av dette.

Da reformen trådte i kraft var det et ønske om at trosopplæringen burde forandres og fornyes bort ifra det skolemessige og teoretiske og heller appellere både til hjerte og hjerne. Paul Erik Wirgenes, tidligere direktør for avdeling for menighetsutvikling i Kirkerådet sa i 2010:

Trosopplæringsreformen i kirken er en hjelp for kirken til å nyforme opplæringen sin. Det er viktig at barn og unge som er døpte får kunnskap om kristen tro, og en opplevelse og erfaring av hva det betyr å høre til i en kristen kirke og hva det betyr å være døpt (Den norske kirke, 2010).

Generelt kan vi si at det har vært et ønske om å få en dreining fra å skulle tilføre boklig kunnskap til fokus på aktiviteter, opplevelser og å skape tilhørighet. En måte å gjøre dette på er å lage opplegg som ligner fritidsaktiviteter.

Tre aspekter ved trosopplæringens innhold

De tre aspektene ved trosopplæringens innhold søker å holde sammen den enkeltes livssituasjon, kirkens tro og tradisjon, samt et fokus på kristen tro i praksis.

1. *Livstolkning og livsmestring:* Trosopplæringen skal fremme opplevelsen av egenverd og legge til rette for at barn og unge kan se seg selv og tolke sin verden som skapt, elsket og holdt oppe ved Guds kjærlighet
2. *Kirkens tro og tradisjon:* Gjennom trosopplæringen skal barn og unge lære å kjenne den treenige Gud gjennom Bibelen som Guds ord,

trosbekjennelsen, sakramentene og andre sentrale uttrykk for kirken tro. Barn og unge skal bli kjent med de kristne høytidene og kirken de tilhører.

3. *Kristen tro i praksis*: Gjennom trosopplæringen skal barn og unge arbeide med hva det vil si å være elsket av Gud, elske seg selv, sin neste og Gud. De skal lære å be, lese Bibelen, feire gudstjeneste og vise nestekjærlighet i praktisk solidaritet. Barn og unge skal få uttrykke seg selv, sin tro og sin skaperevne (Kirkerådet, 2010, s. 16).

2.8 Sang, musikk og barnekor i trosopplæringsplanen

Musikk og kultur omtales som en av de sentrale dimensjonene for en helhetlig trosopplæring, og musikk synes å ha en sentral plass i trosopplæringsplanen. I trosopplæringsplanens Kapittel 3 «Trosopplæringens innhold», forutsettes det at sang, musikk og kultur inngår som en integrert del i trosopplæringens innhold. Under *sentrale dimensjoner* pekes det på at «menighetens musikalske og kulturelle virksomhet er trosopplæring i bred forstand, og utgjør viktig innhold, arenaer og arbeidsmåter i trosopplæringen (Kirkerådet, 2010, s. 32). Planen legger vekt på at musikk og annen kulturvirksomhet gir gode muligheter for at barn og unge kan være både mottakere, deltakere og medarbeidere i menighetens lærende fellesskap. Det skrives at kulturuttrykk gir aktuelle og slitesterke bilder, ord og opplevelser knyttet til troen og livet. «Korarbeid er en sentral læringsarena som gir sangerne eierforhold til det som synges, samtidig som sangerne er trosformidlere» (Kirkerådet, 2010, s. 32).

Jeg ønsker i denne delen av oppgaven å gå litt nærmere inn på hva som er skrevet om sang, musikk og barnekor i trosopplæringsplanen. Jeg vil også beskrive fem modeller for hvordan barnekorarbeidet kan gå inn i den timebaserte delen av planen.

Samarbeid med det lokale barne- og ungdomsarbeidet

Samarbeid med det lokale barne- og ungdomsarbeidet påpekes som viktig i planen. Dette kan være for eksempel kor, speider og ungdomsklubb som drives i regi av kristne barne- og ungdomsorganisasjoner eller i samarbeid med menigheten.

De frivillige kristne organisasjonene er en viktig ressurs i mange menigheter med sitt barne- og ungdomsarbeid og sine programmer for lederopplæring. De har kompetanse, organisasjonsapparat og vilje til å spille en rolle i kirkens trosopplæring. Mange steder vil et slikt samarbeid være avgjørende for å utvikle en systematisk trosopplæring for alle døpte. Særlig vil samarbeid om breddetiltak og lederutvikling være aktuelt. På denne måten får menighetens trosopplæring tilført kompetanse og lederressurser, og deltakerne på et breddetiltak kan knytte kjennskap til et miljø som det vil være aktuelt for dem å være en del av, også etter at tiltaket er avsluttet (Kirkerådet, 2010, s. 33).

I planen poengteres det at mange kristne organisasjoner allerede har et godt utviklet trosopplæringsopplegg, og menigheter vil kunne berike sitt tilbud gjennom samarbeid med ulike organisasjoner på et lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Det er viktig at man lokalt prøver å få til et best mulig samarbeid, slik at trosopplæringsarbeidet kan virke rekrutterende til disse organisasjonene (Kirkerådet, 2010, s. 34).

Når det gjelder innhold og oppbygging, skal trosopplæringen være systematisk og sammenhengende. Breddetiltakene skal stå i samvirke med menighetens gudstjenesteliv, barne- og ungdomsarbeid og trosutøvelsen som skjer i hjemmet. Menighetene gir gjennom gudstjenesteliv, diakonalt arbeid, kirkemusikk og kultur gode rammer for helhetlig læring i menighetens fellesskap.

Tverrfaglig samarbeid

Betydningen av tverrfaglig samarbeid understrekes, og det at hele staben har ansvar for en helhetlig trosopplæring. «Det må legges til rette for samvirke og samarbeid slik at den enkeltes kompetanse, ansvarsområder og utrustning kommer trosopplæringen til gode. For å samvirke til felles ansvar er det viktig med godt samarbeid mellom kirkens to arbeidsgiverlinjer» (Kirkerådet, 2010, s. 41)¹⁰. Skal et slikt samarbeid finne sted er det viktig med forståelse for hverandres fagfelt og romslighet til å la de andre fagpersonene blomstre og la de gjøre det de er gode til. Kompetansen til å jobbe med barn og ungdom blir drøftet i utredningen *Kunsten å være kirke*. Det pekes på at den pedagogiske kompetansen bør styrkes i kirkemusikkutdanningen. Slik det er i dag er det

---

¹⁰ Den norske kirke er grovt sett delt i to arbeidsgiverlinjer. Prestene har staten som arbeidsgiver, men de fleste andre medarbeiderne er ansatt av de kirkelige fellestrådene.

svært lite av både pedagogikk og barnekorledelse i utdannelsen og studentene får ikke nok fagkunnskap som kan ruste og forberede dem til arbeid med barn og unge i yrkeslivet.

Kirkemusikken bør spille en viktig rolle i trosopplæringsreformen, og kirkemusikerne bør ha sentrale oppgaver i trosopplæringen. Dersom formidlingsfagene og de pedagogiske elementene i kirkemusikerutdannelsene styrkes, vil dette kunne gjøre kirkemusikerne til enda viktigere bidragsytere i trosopplæringen (Norske kirkeakademier, 2005, s. 83).

Planen presiserer at kantoren eller kirkemusikeren gjennom sitt kirkemusikalske arbeid er en ressurs i trosopplæringen og at vedkommende «gjennom tjenesteordningen (§ 2) skal lede menighetens kirkemusikalske virksomhet. Kantoren har også medansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere» (Kirkerådet, 2010, s. 41).

Det trekkes også frem at det ligger et potensiale i tverrfaglig samarbeid i trosopplæringen mellom menigheten, kulturinstitusjoner og kunstnere i lokalsamfunnet. «Tro kan også uttrykkes gjennom dramatisering, dans og billedkunst. Sentrale bibelfortellinger ligger som referanseramme for mye av den vestlige kunst- og litteraturskatt» (Kirkerådet, 2010, s. 32).

Planer for trosopplæring bør ses i sammenheng med plan for kirkemusikk

I Den norske kirkes *Plan for kirkemusikk* står det at det er et kjennetegn ved kirken som læringssted at den besitter et mangfold av uttrykks- og samværsformer hvor læring kan finne sted. Troen både læres og erfares gjennom arbeid med for eksempel bibeltekster, liturgi og salmer. Troen kan også gjennom disse uttrykksformene deles med andre. På bakgrunn av dette kommer det til uttrykk i Trosopplæringsplanen at *Plan for kirkemusikk* må ses i sammenheng med denne planen.

I kirkens kulturelle, musikalske og liturgiske tradisjoner ligger en rik arv som stadig er i utvikling. Det påpekes at man både må ta vare på det gamle og tradisjonsrike samtidig som man fornyer.

Utvalget av salmer, sanger og andre uttrykksformer i trosopplæringen må gjenspeile mangfold og ivareta både tradisjonsformidling og fornyelse. Samisk kultur, musikk og liturgi tilhører dette mangfoldet. I

den verdensvide kirke utgjør kunst og kultur et språk for å dele tro mellom ulike nasjonaliteter og kulturer.

Det ligger gode muligheter i å la ulike former for barne- og ungdomskultur komme til uttrykk i trosopplæringen. Det gir røtter og tilhørighet til uttrykksformer som knytter oss sammen som kristne (Kirkerådet, 2010, s. 32).

Gudstjenesten

I trosopplæringsplanen har gudstjenesten fått en sentral plass og etter gudstjenestereformen ble barnas rolle som betydningsfulle aktører og medliturger endret fra tidligere praksis. Barn kan i større grad være med å utføre handlinger som tidligere var tillagt kun voksne, som for eksempel å dele ut nattverd.

Gudstjenesten er en av de sentrale dimensjonene og ses på som svært viktig for trosopplæringen. Det understrekes at gudstjenesten er menighetens hovedsamling og i tillegg til å være et trosfellesskap er den et læringsfellesskap. Her læres det gjennom ulike uttrykksformer som tekster, liturgi, bønner, salmer, kunst og symbolhandling. Gudstjenesten har en sentral plass i menighetens trosopplæring fordi kunnskap, praksis og fellesskap forenes og åpner for læring i kirkerommet som er et annerledes rom. Det anbefales at alle tiltak i trosopplæringen skal ha tilknytning til menighetens gudstjenesteliv. Dette kan gjøres på to måter, enten ved deltakelse i en gudstjeneste eller ved at barna lærer om gudstjenesten i undervisningsopplegget.

På denne måten bidrar trosopplæringens møtepunkt til å prege menighetens gudstjenesteliv ved at barn og unges plass i menighetens fellesskap blir tydeliggjort. Det vil variere fra tiltak til tiltak hvorvidt det inngår gudstjenester med for eksempel utdeling av fireårsbok eller presentasjon av konfirmanter, eller om trosopplæring forankres i menighetens alminnelige gudstjenesteliv fra søndag til søndag. Uansett må barn og unge og familiene som omfattes av trosopplæringen oppleve at de hører til i menighetens fellesskap, at de er inkludert og likestilt i det «vi» som samles for Guds ansikt (Kirkerådet, 2010, s. 29-30).

Man kan jo merke seg her at det står presisert at trosopplæringen forankres i menighetens *alminnelige* gudstjenesteliv, og det er kanskje verdt å tenke på hvordan gudstjenestene som trosopplæringstiltakene er med i, utformes. Deltar trosopplæringstiltaket i en vanlig gudstjeneste eller er det den vanlige

menigheten som deltar i en trosopplæringsgudstjeneste? Ønsket fra kirken må være at barna også skal komme på gudstjeneste og være gudstjenestedeltakere også når det ikke er trosopplæringsgudstjeneste. Ut fra dette hensyn er det viktig at barna for eksempel blir vant til å synge menighetens liturgiske musikk og blir kjent med gudstjenestens øvirge liturgi og uttrykk. I motsatt fall vil de føle seg fremmed når de kommer til gudstjenesten på en vanlig søndag.

Under oversikten over målsettinger for trosopplæringen kan vi lese under det obligatoriske emnet Kristen tro i praksis at «Barn og unge skal delta i gudstjenesten og menighetens fellesskap gjennom dåp, bønn, sang, tilbedelse, bekjennelse, nattverd og bruk av Guds ord» (Kirkerådet, 2010, s. 16). Gjennom salmer, musikk og andre kulturuttrykk skal barn og unge få anledning til å uttrykke seg selv, tro, tvil, tilbedelse, glede og klage. Det er spesifisert at barn og unge skal lære sentrale salmer knyttet til høytidene. Kirkemusikalske aktiviteter for barn og unge er gode arenaer for læring av bibeltekster, liturgi og salmer. En viktig arena for dette er gudstjenesten som menighetens hovedsamling. Kirkemusikeren er sentral i gudstjenestearbeidet og har dermed viktige oppgaver i tilknytning til trosopplæringen (Kirkerådet, 2010, s. 34).

Barnekoret som en del av trosopplæringsplanen

Da trosopplæringsreformen trådte i kraft i 2009 opplevdes det for mange som vanskelig å få godkjent barnekorarbeid i den delen av de lokale trosopplæringsplanene der man teller timer; breddetiltakene. I årene som fulgte ble det en debatt omkring barnekorenes mulighet til å være en del av denne timebaserte delen av trosopplæringsplanene. Flere søkte om barnekorarbeid inn i planen og fikk avslag med bakgrunn i at det var et kontinuerlig tilbud og at målet om bredde ikke kunne realiseres.

I mai 2011 ble det sendt et skriv fra Kirkerådet til Bispedømmekontorene, *Notat om godkjenning av lokale planer i trosopplæringen* (Kirkerådet, 2011, s. 7), der det ble tydeliggjort at barnekorarbeidet kunne være en del av kirkens timebaserte trosopplæringsplan under visse forutsetninger. Så lenge barnekoret drives etter formålet og kriteriene som ble definert, kan barnekoret gå inn i planen og kan med det, på lik linje med andre trosopplæringstiltak, utløse midler som er øremerket trosopplæringsarbeid i menigheten.

I 2017, i Kirkerådets sak 41/17, kan en lese at Kirkerådet har tatt enda et skritt i retning av økt satsning på barnekor og salmesang.

Kor og kulturvirksomhet har helt fra starten av vært etterspurt som tema i mange av trosopplæringsreformens utlysninger. For å realisere disse mulighetene, er det nødvendig at kirkemusikeren involveres i planlegging og gjennomføring av trosopplæringstiltak. Slik sikres musikalsk kompetanse og at trosopplæringen sees i sammenheng med menighetens musikkarbeid. De fleste kirker har et orgel. Møte med instrumentet, musikken og musikeren på nært hold gir barn og unge flotte opplevelser i kirken. Sang og musikk utgjør sentralt innhold i trosopplæringen. En salme kan romme livsvisdom og trosinnhold som blir med gjennom livet. For å sikre helhet og mangfold, må også denne delen av trosopplæringens innhold gjennomtenkes» (Kirkerådet, 2017, s. 16).

For å få til en best mulig trosopplæring i Den norske kirke legges det vekt på betydningen av tverrfaglig kompetanse og samarbeid og involvering av menighetens ansatte, hele tiden med det i tankene at hovedbestillingen til reformen er å systematisere en opplæring for alle barn og unge som hører til i kirken, fordi skolene ikke gjør det. Undervisning som alle fikk på skolen, en arena der alle var, er kirken gjennom trosopplæringsreformen utfordret til å erstatte.

Fem modeller for inkludering av korarbeidet

Med bakgrunn i *Notat om godkjenning av lokale planer i trosopplæringen* (Kirkerådet, 2011, s. 7) og etter intervju med Kristine Aksøy skisserer jeg her fem modeller for hvordan det er tenkt at barnekorarbeidet kan inkluderes i den timebaserte delen av trosopplæringsplanen.

- 1) Hele barnekorarbeidet kan gå inn i planen dersom det er et tiltak for alle de døpte i en bestemt aldersgruppe. Det vil si at menigheten ikke er større enn at det er plass til alle barna i aldersgruppen i koret.
- 2) Invitasjon til alle i et bestemt årskull om å være med på et prosjekt med koret. Dette kan for eksempel være fem øvelser og en konsert, eller fem øvelser og sang i gudstjenesten. Eventuelt at man legger inn et helt korsementer. Dersom dette blir for omfattende kan det gjøres mindre; Koret legger til rette for en øvelse en lørdag og gudstjenestedeltakelse på søndag.
- 3) Koret har et arrangement, for eksempel en musikal eller en konsert, som de inviterer alle i en aldersgruppe til. Koret blir da innholdsleverandør av

tiltaket. Målgruppa som inviteres til tiltaket er publikum og får arrangementet med seg som en fin og verdifull opplevelse.

- 4) Koret er ett av flere parallelle tilbud menigheten har som trosopplæring. Fordi alle ikke nødvendigvis vil være med å synge, tenker man seg at koret er ett tilbud, KRIK-aktivitet kan være et annet og Speideren et tredje. Tankegangen er da at til sammen har menigheten en målsetting om at mange i disse årskullene er med på et av tilbudene.
- 5) I siste modell tenker man seg at målet i perioden etter konfirmermasjon, mellom 15 og 18 år, er en med på f.eks 20 timer i året på ett av menighetens tilbud for ungdom. Det vil være en måte å tenke deltakelse i menighetens fellesskap som inneholder forkynnelse, sang og for eksempel erfaring med bønn. Da kan man argumentere med at det er det man ønsker å formidle i denne fasen.

3 STUDIENS EMPIRISKE GRUNNLAG

Jeg vil nå gi en begrunnelse for valg av metodene jeg har brukt i forskningsprosjektet. «Veien til målet» er den opprinnelige betydningen av ordet metode (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 121). I dette kapitlet ønsker jeg å fortelle hvilke metoder jeg har brukt for å finne svar på problemstillingen min og med dette ønsker jeg å vise leseren veien jeg har hatt til målet.

3.1 Valg av metoder

Med utgangspunkt i problemstillingen min har jeg brukt forskjellige former for kvalitative metoder. Jeg fant ut tidlig i prosessen at det ville være fruktbart å gjøre kvalitative intervjuer med to korskoledirigenter. Jeg har intervjuet Beate Strømme Fevang, som er kantor i Bragernes kirke og Kristin Vold, som er kantor på Nøtterøy. Begge har lang erfaring med korskolearbeid og har utmerket seg med gjennomtenkte planer og gode resultater. Videre har jeg intervjuet Kristine Aksøy, konstituert avdelingsdirektør i avdeling for kirkefag i Kirkerådet. Hun har vært tett på prosessen med trosopplæring fra Kirkerådets side helt fra starten og er kanskje den som kan mest om emnet.

Med bakgrunn i studieplanen for masterstudiet jeg gjennomfører, skal det følge en utøvende del i forskningsarbeidet. Studiet er dessuten erfaringsbasert. Jeg har derfor vurdert det som naturlig og hensiktsmessig å innlemme min egen korskolepraksis i oppgaven. Ved å kombinere mine egne refleksjoner med kvalitative intervjuer, har andres kunnskap, kombinert med mine erfaringer, belyst feltet på en bred måte.

I tillegg til disse intervjuene har jeg brukt dokumentanalyse for å gjennomgå skriftlige dokumenter som er aktuelle og som kan støtte opp under temaet.

Bakgrunnen for at jeg valgte å bruke kvalitative metoder er at dette gir større fleksibilitet enn kvantitativ metode i forskningsprosessen. Målet mitt har vært å komme kvalitativt dypt ned i materialet. Ut ifra problemstillingen min mener jeg at kvalitative metoder som intervju og dokumentanalyse har vært gode verktøy for forskningsprosjektet mitt.

Jeg vil nå gå litt mer inngående inn på hver av de to kvalitative metodene jeg har benyttet og redegjøre for hvorfor jeg mener at dette har vært riktige metoder å bruke i mitt forskningsprosjekt. I slutten av hvert av disse

underkapitlene går jeg inn på hva jeg kan ha oversett ved å benytte disse metodene. Videre vil jeg komme inn på etiske problemstillinger knyttet til metodene. Materialet er belyst i en hermeneutisk fortolkningstradisjon og avslutningsvis skriver jeg litt om min egen førforståelse og den hermeneutiske tankegangen, som forskningsprosjektet bygger på.

3.2 Kvalitativt intervju

3.2.1 Hvorfor kvalitativt intervju?

Jeg har ønsket å gå i dybden på hva hver enkelt informant mener og har valgt kvalitativ metode fordi jeg ikke er ute etter svar i form av tall eller mengde. Når det gjelder korskoleledirentene har jeg hatt et ønske om å få en forståelse for hvordan de arbeider i sine kor. Jeg har ønsket at de beskriver og reflekterer over sitt arbeid slik at jeg gjennom intervjuer har kunnet få noen svar knyttet til mine problemstillinger.

Kvalitativt intervju egner seg når forskeren har behov for å gi informantene større frihet til å uttrykke seg enn det man får til i et strukturert spørreskjema. Menneskers erfaringer og oppfatninger kommer best fram når informanten kan være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 145).

Kvalitativ metode er en fleksibel metode; det er muligheter til å gjøre endringer underveis. Spørsmål er blitt endret ut ifra hva de andre informantene mine har kommet inn på og spontane spørsmål og tilleggsspørsmål har kommet til. Jeg har også sendt oppfølgingsspørsmål på mail i etterkant av intervjuene. Repstad beskriver dette slik:

Innenfor rammen av hvert enkelt intervju er det en fleksibilitet – svar på et spørsmål gir inspirasjon til et oppfølgingsspørsmål osv. Selv om intervjuene vil være innoen mange av de samme temaene, kan intervjuene likevel bli ganske forskjellige (Repstad, 2004, s. 19).

3.2.2 Valg av informanter

For å belyse problemstillingen på en skikkelig måte har jeg bevisst valgt strategisk utvelgelse av informanter. Johannessen m.fl. skriver om dette;

Strategisk utvelgelse vil si at forskeren først bestemmer seg for hvilken målgruppe som må delta for at han skal få samlet nødvendige data, mens det neste steget er å velge ut personer fra målgruppen som skal delta i undersøkelsen. Utgangspunktet er med andre ord ikke representativitet, men hensiktsmessighet (Johannessen m.fl., 2010, s. 117).

Det har gjort at jeg har valgt informantene som kjenner til og vet noe om temane for min problemstilling. Personlig kjenner jeg fagfeltet godt og har nøye valgt ut hvem jeg ønsker å intervju. Kriteriene for utvelgelsen av korskolelærere var tredelt: lærere som arbeider i kirker som har et stort kormiljø, et kormiljø der de har både gutter og jenter¹¹ og der de har solide og tydelige planer og struktur for opplæringen. I tillegg har det vært viktig at disse lærerne kjente til trosopplæringsplanen og kjenner den prinsipielle tankegangen om salmesang i Den norske kirke. Jeg har ønsket å intervju lærere som har tydelige tanker om hvorfor de gjør som de gjør. Jeg vurderte det også som praktisk å velge informanter som arbeidet i kormiljøer som geografisk sett ikke er så langt fra meg slik at jeg enkelt kunne besøke informantene. Med tanke på dette ble det tidlig i prosessen klart at jeg ønsket å intervju Kristin Vold og Beate Strømme Fevang.

Etter at jeg hadde jobbet en stund med prosjektet ble det tydelig at jeg også måtte ha en tredje informant, en som jobbet i Kirkerådet og som kunne svare på spørsmål jeg hadde til trosopplæringsplanen og barnekorenes plass i denne. Også her benyttet jeg strategisk utvelgelse, Kristine Aksøy er den som kan mest om fagfeltet i Kirkerådet.

3.2.3 Gjennomføringen av intervjuene

Intervjuene jeg har gjennomført har vært semistrukturerte. Jeg hadde en intervjuguide som utgangspunkt for intervjuene.

---

¹¹ I trosopplæringsplanen er det viktig at tiltakene i planen retter seg alle på et års kull, og i den forbindelse er det viktig at arbeidet inkluderer både gutter og jenter.

Rekkefølgen på spørsmålene jeg hadde til kordirigentene var ganske like, men i intervju nummer to tok jeg med spørsmål om temaer som hadde kommet opp i intervju nummer en. Intervjuet med Aksøy gjorde jeg til slutt, og her tok jeg også opp spørsmål som hadde kommet til i de to første intervjuene. Intervjuene forløp som en samtale der nye spørsmål, eller oppfølgingsspørsmål også ble til underveis.

Alle de tre intervjuene ble tatt opp digitalt og transkribert til tekst. Deretter ble hele materialet systematisert i forhold til temaer før det ble sendt til informantene slik at de kunne lese igjennom teksten og komme med rettelser og tilføyelser. I etterkant av intervjuene har jeg stilt noen oppfølgingsspørsmål på epost.

3.2.4 Svakheter ved valg av intervju

Å gjøre et strategisk utvalg av informanter mener jeg har vært en styrke fordi det har vært viktig for meg å komme i kontakt med personer som har reflektert over temaet barnekorarbeid som trosopplæring og salmesang i Den norske kirke. Samtidig er det slik at disse korskolene jeg har fordypet meg i, er i en særstilling fordi det satses på gjennomtenkt opplæring. Ved å velge andre barnekordirigenter ville jeg trolig ikke fått funn som viser hvor mye barn kan lære i en korskole. Korskolene jeg har undersøkt viser hvordan Den norske kirke kan forvalte ansvaret med å lære nye generasjoner salmer og sanger. Ikke hvordan man skal eller bør jobbe, eller hvordan alle jobber.

Barnekor i kirkens regi ledes også ofte av frivillige medarbeidere¹² eller menighetspedagoger, og det kan antas at dette er tilfellet for flertallet av kirkens barnekor. En annen innfallsvinkel kunne derfor vært å intervju noen av disse korlederne. Grunnen til at jeg valgte å ikke gjøre dette er at det er planene og opplegget bak korøvelsene, og tankegangen omkring trosopplæring, og hvordan barnekor kan oppfylle kravene til trosopplæring, problemstillingen min bygger på. Jeg var i tillegg svært interessert i å få vite hva to erfarne og reflekterte korskoleledere tenker omkring temaet.

Det kunne vært fristende å foreta kvantitative intervju med mange korskolebarn for å se hvor mye de egentlig lærer i korskolen og hva kormiljøet

---

¹² En frivillig medarbeider menes her en person som utfører arbeidsoppgaver for kirken uten lønn. Personen gjør arbeidet fordi han eller hun har et ønske om å utføre tjenesten. Personen har nødvendigvis ikke noen utdannelse innen fagfeltet.

betyr for dem. Dette var noe jeg vurderte i startfasen av prosjektet. En kunne da fått inn data og tall som ville belyst et bredt område og sider jeg ikke har fått informasjon om ved å gjøre kvalitative intervju. På den annen side kan det være vanskelig for barn å vite hva de lærer. Ettersom oppgaven handler om hva barna får med seg av lærdom i et dannelsesperspektiv utelukket jeg denne tilnærmingen.

3.3 Dokumentanalyse

«Dokumentanalyse omtales gjerne som en type kvalitativ innholdsanalyse der forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det eller de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere» (Johannessen m.fl., 2015, s. 99). Gjennom dette forskningsarbeidet har jeg satt meg inn i trosopplæringsplanen, relevante vedtak og rundskriv som er kommet fra Kirkerådet etter at Trosopplæringsplanen ble vedtatt i 2009. Det har også vært naturlig å se på avisdebatter knyttet til temaet. Disse skriftlige dokumentene har i hovedsak gått inn som bakgrunnsmateriale for min analyse, men i noen deler av oppgaven har de fått en sentral plass.

Når man analyserer dokumenter må man tenke på at de er skrevet med et bestemt mål og innenfor en gitt sammenheng. Dokumentet gjenspeiler ikke nødvendigvis bare den erkjennelse og innsikt som var rådende i opphavsituasjonen, men også den intensjon dokumentet var ment for.

«Når dokumenter analyseres, kommer vi ikke utenom *kildekritikk*. «Kildekritikk handler om å bruke kilder på en informert og reflektert måte, slik at forskeren kan trekke holdbare konklusjoner» (Johannessen m.fl., 2015, s. 102).

3.4 Etske refleksjoner

Når man bruker intervju som metode er det en rekke etiske valg å ta stilling til. Særlig i samfunnsforskningen er det viktig å ta hensyn til etiske prinsipper fordi denne forskningen så direkte berører enkeltpersoner og forhold mellom mennesker. «Den som deltar i en undersøkelse skal uttrykkelig gi et informert og frivillig samtykke til å delta og skal på et hvilket som helst tidspunkt kunne

trekke seg uten noen form for ubehag eller negative konsekvenser» (Johannessen m.fl., 2016, s. 86).

Jeg har også vært i kontakt med *Norsk senter for dataforskning* (NSD) ang barnekorets medvirkning i oppgaven. Ettersom det ikke er blitt innhentet personopplysninger om barna skal det heller ikke bli innhentet samtykke fra barna eller foreldrene i henhold til informasjon fra NSD.

Anonymitet

Det er viktig å beholde anonymiteten til barna i korskolen. Koret har mange medlemmer og selv om studien skal være anonym og belager seg på koret som enhet vil det ikke være anonymt hvem som synger i dette koret. Bilder av koret ligger på kirkens nettside og i andre medier. Det er likevel anonymt hvem som er med på dette konkrete masterarbeidet, og det er ikke noe enkeltbarn som blir gjengitt i oppgaven.

Som Kvale skriver, er «min rolle som forsker og min integritet helt avhengig av min kunnskap, erfaring, ærlighet og rettferdighet» (Kvale, 2010, s. 92). Jeg tenker at i mitt forskningsprosjekt gjelder dette særlig fordi jeg er så nær fagfeltet jeg har studert og kjenner deltakerne så godt. Kvale belyser dette videre; «Forskerne kan identifisere seg så sterkt med deltakerne at de ikke opprettholder en profesjonell avstand, men i stedet rapporterer og fortolker alt ut fra sine deltakers perspektiver – de blir «innfødte» for å bruke et antropologisk uttrykk» (Kvale, 2010, s. 92).

Det har gjennom forskningsprosessen vært vanskelig å holde en distanse til fagfeltet ettersom dette er et arbeid jeg er så engasjert i. Likevel har jeg forsøkt å se problematikken med andre «briller» og forsøkt å se det hele utenfra. På den måten har jeg fått nye perspektiver og en ny kunnskap om feltet.

Skriftlig samtykke

Når det gjelder intervjuene påpeker Kvale fire etiske retningslinjer for forskning på mennesker: informert samtykke, konfidensialitet, konsekvenser og forskerens rolle (Kvale, 2010, s. 86). Mine informanter ble skriftlig informert om undersøkelsen og samtykket skriftlig. Informantene ble informert om at intervjuene ble tatt opp digitalt og at lydopptakene blir slettet etter endt studium og at navnet deres blir publisert sammen med oppgaven. Det var svært viktig for meg å fange opp budskapet til informantene og at jeg forstod korrekt hva de ønsket å formidle, derfor har informantene lest igjennom intervjuene etter at jeg hadde skrevet de ned slik at informasjonen som kom frem i

intervjuet var korrekt og slik at informantene kunne føle seg trygge på at jeg ikke misforstod noe av det de uttrykte. På denne måten håper jeg at jeg minsket de negative konsekvenser en slik intervjuform kan ha for informantene. Mitt ønske har vært at dette skal bli en positiv opplevelse for informantene og at de skal se viktigheten av å kunne bidra til ny kunnskap og forståelse av temaet.

3.5 Hermeneutikk

Som jeg skrev i kapitlets innledning vil jeg nå avslutningsvis skrive litt om tolkning og den hermeneutiske tilnærmingen. «En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivå» (Thagaard, 2013, s. 41).

Hermeneutikken kan hjelpe oss med å forstå hvordan vi forstår, og hvordan vi gir verden mening. Vår forståelse er avhengig av den situasjonen vi befinner oss i. En filosof, og ett verk, står helt sentralt i all debatt om hermeneutikk i det 20. århundre: Hans-Georg Gadamer (1900-2002) med boken *Wahrheit und Methode* (Sannhet og metode) (Krogh, 2014, s. 38).

Gadamer var sterkt påvirket av sin lærer, den tyske filosofen Martin Heidegger (1889-1976) og han var svært sentral i debatten om hermeneutikk på 1900-tallet.

Mange vil hevde at Gadamer bare har videreført og utbygd den filosofien som forståelsen og de nye teoriene av hva hermeneutikk var, som Heidegger hadde utarbeidet allerede med sitt verk *Sein und Zeit* (Væren og tid) fra 1927. Det kan være mye i en slik oppfatning. Og Gadamer selv har aldri lagt skjul på hvor mye han skylder sin inspirator. Likevel er det Gadamers navn som i dag står mest sentralt i hermeneutisk teori (Krogh, 2014, s. 39).

Fordommer og førforståelse

Viktige begreper i Gadamers hermeneutikk er fordommer og førforståelse. «Ingen forståelse kan starte fra scratch, ifølge Gadamer. Enhver forståelse forutsetter en annen, forutgående forståelse. En slik forutgående forståelse kaller Gadamer fordom» (Krogh, 2014, s. 49). For Gadamer er fordom et positivt begrep. «Våre fordommer, det at vi tilhører vår egen tid og vår egen kultur, er en forutsetning for å forstå fortiden. Fordommer er ikke hindringer, men positive forutsetninger for forståelse» (Krogh, 2014, s. 50).

Det er klart at oppfatninger vi danner ut fra våre egne overbevisninger, også kan hindre oss i å forstå. Det er derfor ikke snakk om å gi personlige og individuelle oppfatninger – et hvilket som helst innfall – fritt spillerom. Men vi kan ifølge Gadamer skille mellom legitime og ikke legitime fordommer. Vi kan sjalte ut det som bare forstyrrer vår forståelse av de tekster vi arbeider med. Våre fordommer kan alltid bli korrigert og overprøvd i møte med teksten, diktverket eller den filosofiske avhandlingen fra fortiden (Krogh, 2014, s. 51).

Mens den tidligere hermeneutikken gikk ut fra at forståelsen av helheten preget forståelsen av delene, får vi nå en tanke om at forståelsen av teksten er preget av leserens fordommer og førforståelsen. «Denne førforståelsen av teksten påvirker igjen leserens selvforståelse – opplevelse og forståelse av seg selv – leserens historiske situasjon» (Krogh, 2014, s. 52). Vi har alle med oss oppfatninger om omverdenen. Denne kunnskapen er helt nødvendig for å forstå virkeligheten, skriver Johannessen m.fl. (2016, s. 34). Videre skriver de; «Forskerens førforståelse – eller forståelseshorisont – vil påvirke hva forskeren observerer, og hvordan disse observasjonene vektlegges og tolkes» (Johannessen m.fl., 2016, s. 34 – 35). Her kommer også forfatterne inn på at i forskning kan mye virkelighet derfor bli oversett allerede på observasjonstidspunktet. «Ved utforming av spørsmål til et intervju bestemmer forskeren på forhånd hva han ønsker å vite noe om, og får følgelig ikke vite noe om de tingene det ikke blir spurt om» (Johannessen m.fl., 2016, s. 35).

3.5.1 Min førforståelse

Jeg har arbeidet med barnekor og trosopplæring i flere år og har i lang tid vært opptatt av at kirken også i fremtiden skal være en syngende kirke. Jeg har ment at det er viktig at barnekorene har en sentral plass i trosopplæringsarbeidet og at det vil være en betydelig gevinst for Den norske kirke å satse på dette arbeidet. Dette har vært min førforståelse inn i forskningsarbeidet. Det at jeg jobber i Den norske kirke, har samme yrke som to av informantene og at jeg har forsket på mitt eget arbeid har også farget arbeidet. Dersom det har vært tvil om hva informantene har ment er det en fare at man legger til informasjon og hva man tror de har ment å si.

Videre er jeg nok også påvirket av at jeg har egne barn i korskolen jeg leder, at jeg liker å synge selv og ønsker at andre mennesker skal få del i denne gleden. Det at jeg er kordirigent for voksne som liker å synge og at jeg er menighetslem

av en kirke jeg ønsker skal blomstre også i fremtiden, er også påvirkningsfaktorer. Jeg er vokst opp med en mor som er musiker og kordirigent, og jeg har i den forbindelse fått mange synspunkter når det gjelder korpedagogikk og snakket mye om barnekor med mine foreldre rundt middagsbordet.

Alt dette har vært med på å påvirke meg og gi meg en førforståelse før jeg begynte å forske på temaet. På denne måten har jeg hatt mange forutinntatte holdninger som har påvirket studien.

Det er veldig mange fordeler ved å ha god kjennskap til fagfeltet og ha denne forkunnskapen, og i og med at jeg har kunnskap om fagfeltet mener jeg at jeg har kunnet belyse problematikken på en helt annen måte enn en som ikke har denne kjennskapen. Ved at jeg har brukt tre forskjellige metoder inn i mitt forskningsarbeid håper jeg at jeg har belyst problemstillingen på forskjellige måter slik at jeg har kunnet skrive en oppgave som vil være betydningsfull for Den norske kirke i videre planarbeid og bevaringen av Den norske kirke som en syngende kirke også i fremtiden.

3.6 Presentasjon av studiens case

I prosjektet har jeg studert to korskoler gjennom intervju med to dirigenter. I tillegg har jeg som tidligere nevnt reflektert over eget arbeid i min korskolepraksis i Vardåsen kirke. Korskolene jeg har undersøkt er tilknyttet Den norske kirke og har sin identitet i og tilhørighet til denne. På korenes nettsider og i virksomhetsplanene kan man lese at de ønsker å bidra til at Den norske kirke oppleves som åpen og inkluderende og kormiljøene er åpne for alle – uavhengig av kirkemedlemskap.

I tillegg til å ha sitt virke i de lokale kirkene kan korskolene betraktes som opplæringsinstitusjoner og selvstendige kulturaktører i kommunene. De er store kormiljøer med et høyt aktivitetsnivå og faglig nivå. Foruten deltakelse på gudstjenester og konserter i kirken har de konserter på andre kulturarenaer. Korskolene drives som kulturskoler og det er sterkt fokus på å lære barna sangteknikk og gi koristene en helhetlig musikalsk opplæring. Korskolene

oppgir at de søker å hente ut det beste fra hver enkelt sanger. På nettsiden til Kirkens korskole Nøtterøy kan en lese;

Korskolen ønsker å bistå mennesker i å anvende egne kvaliteter som del av kirkens tilbedelse. Korskolen er bevisst på at kvalitet ofte tilegnes gjennom strev, motgang, nederlag – slik også med livskvalitet. Korskolen ønsker å bidra til at mennesker kjenner at det er rom for hele livet deres i kirken. (...) Korskolen er bevisst på at kirkens skatter er de mennesker som kirken består av, samt de liturgier, salmer, tekster og sakramenter vi har fått overlevert gjennom kirkens liv – og at disse møtes i skjønn forening. (www.korskolen.no)

Kormiljøene har oppgaver og aktiviteter som ivaretas av frivillige, primært foreldre. Korene er organisert gjennom organisasjonen *Ung kirkesang* og har foreldredrevet styre og i tillegg et korstyre av ungdommer for ungdomskorene. Ansvar for den kunstneriske aktiviteten ligger i kormiljøene i Bragernes og på Nøtterøy på et team av kantorer. I Bragernes er det tre kantorer og en sangpedagog tilknyttet kormiljøet. På Nøtterøy har de tre menighetene Teie, Torød og Nøtterøy gått sammen om korskolen og stedets fire kantorer jobber med korskolen. Kristin Vold, som er utdannet kantor og sangpedagog, har hovedvekten av sin stilling i korskolen.

I Bragernes kirke og i korskolen på Nøtterøy er det syv kor for ulike aldersgrupper tilknyttet kormiljøet. I Vardåsen menighet er det fem kor. Korene i kormiljøene øver i kirkene eller i menighetshuset. Korene har normalt plass til nye medlemmer, men i perioder kan det være fullt i noen av dem. Kormiljøene rekrutterer også utenfor menighetsgrensene.

I denne oppgaven har jeg konsentrert meg om korene som er tilknyttet aldersgruppen 6-18 år og jeg viser på neste side hvordan kortilbudet til denne aldersgruppen er lagt opp.

Korene i Bragernes menighet	Kirkens korskole Nøtterøy
<p><u>Minores:</u> For gutter og jenter som er 5 og 6 år Bragernes kirke onsdager 16.30-17.10 Dirigent: Beate Strømme Fevang Akkompagnatør: Kantor</p>	<p><u>Infantimus:</u> For foreldre og barn opp til og med 1. trinn Teie kirke hver 2. tirsdag kl 16.45-17.45 Dirigent: Trosopplærer Akkompagnatør: Lærer</p>
<p><u>lenteaspirantene:</u> Koret or jenter fra 2. – 4. trinn Øver i Bragernes kirke 1 t/u Dirigent: Beate S. Fevang</p>	<p><u>Aspirantene:</u> For gutter i 2. trinn og jenter i 2. og 3. trinn. Øver i Teie kirke 1 t/u Dirigent: Kantor</p>
<p><u>lentekoret:</u> For jenter fra 5.-8. trinn Øver i Bragernes kirke 1.5 t/u Dirigent: Beate S. Fevang Repetitør: kantor Tilknyttet sangpedagog</p>	<p><u>Barnekantoret:</u> For jenter fra 4. til 7. trinn. Øver i Teie kirke 1.5 t/u Antall: Det er fra 45 -50 plasser Dirigent: Kristin Vold Repetitør: Kantor</p>
<p><u>Guttekoret:</u> Gutter fra 4. trinn Gutteaspirantkoret er fra 2.-4.trinn Herrestemmene i guttekoret (fra stemmeskiftet og oppover) deltar også som egen gruppe eller sammen med ungdomskoret eller kantoret i enkelte konserter og gudstjenester. Øver i Bragernes kirke 1,5 t/u Dirigent: Kantor Repetitør: Kantor Beate S. Fevang er også med</p>	<p><u>Guttekoret:</u> Koret er for gutter fra 3.-7. trinn Øver på Borgheim menighetscenter 1.5 t/u. De siste 30 min øver 5.-7. trinn alene. Antall: Det er plass til 22-25 gutter i koret Når Guttene kommer i 8.klasse begynner de i Nøtterøy ungdomskantori, men de øver sammen med Guttekoret ca to ganger i semesteret Dirigent: Kristin Vold Repetitør: Kantor</p>
<p><u>Ungdomskoret:</u> For jenter fra 9. trinn Øver i Bragernes kirke 2 t/u Dirigent: Beate S. Fevang Repetitør: Kantor Tilknyttet sangpedagog Prøvesyning, men det er ytterst sjelden at noen fra jentekoret ikke kommer inn. Koret tar inn nye sangere utenfra etter audition</p>	<p><u>Ungdomskantoret:</u> For gutter og jenter fra 8. trinn Øver i Borgheim menighetscenter 1.5 t/u Dirigent: Kristin Vold Repetitør: Kantor Kristin Vold er også utdannet sangpedagog Alle stemmegruppene har stemmeøving på omgang en gang pr. måned fra kl. 17.30-17.50. Ungdomskantoret har plass til ca. 40-45 jenter og 18-20 gutter. Koret har venteliste. Alle sangere som kommer fra Guttekoret eller Barnekantoret kommer automatisk inn. Koret tar inn 2-3 nye sangere utenfra per år ved audition. Det er audition ikke for å ekskludere noen, men fordi de er så mange.</p>

4 STUDIENS FUNN

Innledning

I dette kapitlet ønsker jeg å ta leseren med inn i arbeidshverdagen til mine informanter og presentere resultater jeg har etter intervjuene med Beate Strømme Fevang og Kristin Vold. Deres betraktninger har jeg supplert med refleksjoner fra min egen praksis. For å utdype og presisere spørsmålene som kom opp i forbindelse med barnekor som trosopplæring har Kristine Aksøy vært en god informant. Målet med kapitlet er å skape et grunnlag for å kunne trekke konklusjoner i oppgavens kapittel 5.

Som det fremgår av innholdsfortegnelsen har jeg valgt å dele inn korskolearbeidet i ti temaer. Temaene er i første rekke valgt utifra hva trosopplæringsplanen søker av innhold i trosopplæringstiltakene (sentrale dimensjoner) og noen andre temaer jeg mener er viktig for å finne svar på oppgavens problemstilling.

Det er 11 sentrale dimensjoner i Trosopplæringsplanen:

1. Samvirke med hjemmet og familien
2. Barn og unges medvirkning
3. Inkludering og tilrettelegging
4. Gudstjeneste
5. Diakoni
6. Misjon
7. Musikk og kultur
8. Frivillig medarbeiderskap
9. Samvirke med barne- og ungdomsorganisasjoner
10. Tverrfaglig samarbeid
11. Kommunikasjonsarbeid

Jeg har valgt å skrive litt mer om tre av disse temaene, *inkludering og tilrettelegging*, *Gudstjeneste* og *Frivillig medarbeiderskap* og mener med det at jeg dekker alle feltene; De resterende dimensjonene mener jeg naturlig dekkes av korskolearbeidets vesen og ikke trenger noen videre forklaring.

For å koble mine ti temaer til dannelsesaspektet avslutter jeg med å skrive om alle disse sett i forhold til begrepet dannelse (kapittel 4.11).

Av naturlige grunner lar jeg *repertoar* være det første jeg skriver om. Dette er kanskje selve grunntonen eller fundamentet i hele korskolearbeidet.

4.1 Repertoar

Felles for korskolenes jeg har undersøkt er at de har både et sakralt og et profant repertoar og verdsetter dette mangfoldet. Når det gjelder den sakrale delen er det en stor variasjon i stil og omfang og det kunne vært skrevet mye om dette. For å begrense oppgavens omfang har jeg konsentrert meg om korskolens bruk av salmer i det sakrale repertoaret. Dette har jeg valgt primært fordi salmesang er en del av trosopplæringens innhold og fordi salmesang er et viktig aspekt i å bevare Den norske kirke som en syngende kirke.

4.1.1 Sakralt repertoar. Salmesang i korskolenes

Salmeboka er den viktigste samsamlingen i Den norske kirke og jeg har ønsket å undersøke hvordan de tre korskolenes bruker salmeboka i sitt arbeid. Norsk salmebok har primært vært til bruk i gudstjenesten, men med den nye utgaven fra 2013 har man med undertittelen *For kirke og hjem* ønsket å vise at det har en videre funksjon, også til bruk i hjemmet.

Norsk salmebok 2013

Norsk salmebok fra 2013 består av 899 salmer, samt 92 liturgiske ledd og omkvad til bibelske salmer. Boka favner salmer fra 300-tallet til nykomponerte salmer. Rundt 50 av salmene i salmeboka har utskrevne firstemmige satser. 535 av salmene ble tatt med fra Norsk Salmebok (1985) og 124 er tatt med fra Salmer 1997. Stilistisk spenner innholdet fra norske folketonar til amerikanske gospelmelodier. 272 salmer er nye, og blandt disse er både mange kjente og flere nyskrevne salmer (Eide forlag, 2019).

«Boka rommer den kjente og kjære salmeskatten og har nye salmer fra inn- og utland. Salmene er skrevet i forskjellig tidsepoke, og den nye salmeboka har større sjangerbredde enn tidligere salmebøker» (Eide forlag, 2019).

Salmer «by heart»

Jeg tror at korsangerne mine har en kanon på rundt 60-70 salmer som de fleste kan når de går ut av korskolen, og da mener jeg at de kan de utenat, «by heart». Det er fint å tenke på. Om ikke annet, når de blir senile og når det meste blir borte så vil alt det de har lært før de var 20 være i kroppen. (Kristin Vold)

Kristin Vold ler når hun forteller dette, men det er et stort alvor bak. I alle de tre korskolene har sangerne et stort antall salmer på repertoar, som de kan godt og som de kanskje vil huske resten av livet. Vold er tydelig på at hun mener at dette er betydningsfullt for barna.

Som sangverk er Salmeboka en verdifull kilde til repertoar og det finnes mye fint sangstoff i mange sjangere der. Personlig blir jeg aldri lei av å gå på skattejakt i salmeboka. I tillegg til å inneholde mye egnet repertoar til gudstjenestene er det rikelig med pedagogisk fint materiale. Her finnes sanger i kanon, flerstemmige og det er skrevet en rekke overstemmer til salmene man kan finne frem. I tillegg finnes gjennomkomponerte korarrangementer til salmene, for eksempel for barnekor, voksenkor og menighet. Da kan hele familien ta del i felles flerstemt salmesang på gudstjenestene, selv om for eksempel foreldre selv kun synger melodilinjen.

Kristin Vold setter pris på salmebokas sjangerbredde og er opptatt av mangfold når hun velger ut salmer.

Jeg bruker veldig mange forskjellige salmer, i mange forskjellige sjangere. Det fikk jo ikke vi lov til å gjøre da vi var barn, vi sang veldig mye motetter og salmer i den gamle stilen, og jeg ler når jeg tenker på at vi var lykkelige hvis vi fikk synge for eksempel «Jeg løfter mine øyne opp til fjellene». (Kristin Vold)

Liker å synge salmer

Erfaringen fra Vardåsen korskole viser at barna er veldig glad i å synge salmene. For noen år siden var jeg opptatt av at koristene ikke trengte å få vite at sangen stod i salmeboka før de hadde blitt glade i den. Jeg tenkte da at barna var forutinntatte og ikke ville like å synge salmer. Jeg har med tiden skjønnet at det kanskje er min generasjon som er forutinntatt når det gjelder salmene. Det var en periode der mange hadde oppfatningen om at salmeboka var traust. Etter at den nye salmeboka kom, etter NRK-satsningen *Salmeboka minutt for minutt* og med mange nye utgivelser av salmeinnspillinger med kjente artister, er det blitt «in» å like salmer igjen. I barnekoret deler jeg frimodig ut salmeboka på øvelser og vi synger fra den. Jeg pakker det ikke inn at sangen er fra salmeboka. Korbarna får salmeboka i gave, til odel og eie. Når vi lærer inn en ny sang etter gehør opplever jeg ofte at de blir glade når de får høre at den står i salmeboka. Da har de den jo i boka hjemme!

Beate Fevang deler engasjementet over salmene og er opptatt av at barna skal få et godt forhold til salmene. Hun ønsker å videreformidle salmeglede.

Jeg tenker at det er veldig viktig å synge salmer i barnekoret og jeg er opptatt av at de skal få en glede over salmer og bli glad i å synge de. Jeg er ikke opptatt av at de skal kunne de utenat. (...) Aspriantkoret lærer i hovedsak de salmene som står i fireårsboka og slik som «Vær meg nær o Gud», «Måne og Sol» og «Jeg folder mine hender små». Disse synger de med stor frimodighet. «Kjære Gud jeg har det godt» er det veldig mange som kan fra før. Det virker som om det er mange besteforeldre som synger den for barnebarna, de barna som har mye kontakt med besteforeldre kan den godt. (Beate Fevang)

Innstudering

Det er mange forskjellige innstuderingsmetoder for å øve inn nye salmer. Barna er veldig glad i salmebokkonkurranser og leker tilknyttet salmene i boka. *Salmebeat for beat* og andre morsomme leker slår godt an på korøvelsene. Vold oppgir at salmerepertoaret til hennes korskolebarn er rundt 60 og det samme antall er på lista i Vardåsen. Barna på småskoletrinnet kan færre, kanskje 30. De fleste salmene er det bare første verset de kan utenat. De fleste leser godt og vi trenger ikke øve så mye på de siste versene fordi de står i salmeboka.

Kristin Vold har samme oppfatningen om at barna liker å synge salmer;

Jeg bruker veldig mye salmer. Jeg deler for eksempel ut et ark med en tekst og en melodilinje, med en illustrasjon eller en strektegning. Vi øver inn salmen og synger den lenge, og når vi plutselig er på gudstjeneste blir barna sjokkert over at den står i salmeboka. Barna i koret tenker ikke så mye på om det de synger er en salme eller en annen korsang.

I korskolen i Vardåsen kirke er halvparten av repertoaret salmer. Pedagogisk har jeg også tenkt på at det er fint å synge salmer for klangdannelse og for å øve intonasjon. For de barna som kan streve litt med å finne riktig toneleie kan de rolige og trinnvise salmene være fine.

Besifrede salmer

Med den nye besifrede utgaven av salmeboka er det nå også enkelt å lage ulike arrangementer for akkompagnement av salmene som barnekoret synger. Koralatsen kan være vanskelig å bladspille for mange som akkompagnerer barnekoret og derfor blir kanskje salmene i salmeboka mer tilgjengelig for

barnekorene nå. Mange barnekor har frivillige medarbeidere som akkompagnatører i koret og med den besifrede salmeboka er det enklere å få til et akkompagnement som flyter godt på piano for «menigmann». Når det er sagt tenker jeg at det er viktig at barna også får høre den opprinnelige satsen. Min erfaring er at barna liker godt å synge med orgelakkompagnement på gudstjenestene.

Salmer som «krisekost»

I oppgavens teoridel var jeg inne på hvordan salmer kan være samlende og trøstende i tunge tider (jfr delkapittel 2.3). Gjennom historien har vi sett og erfart at salmene kan være trøstende når livet er vanskelig. Kristin Vold er opptatt av at barna også skal lære salmer som de kan ha med seg gjennom hele livet, som de kan bruke når livet butter imot.

Jeg er opptatt av at tekstene vi synger skal være gode og «ha hold». Jeg styrer unna «bli kjent med Jesus-sanger» og tekster om «venner for livet» der du alltid blir lykkelig og alt går så fint. Da er det bedre å synge «Vær sterk min sjel» med barn. De har mange tøffe tak. (Kristin Vold)

Kanskje har vi sett en tendens i Norge at det velges «lettvektere» når det skal plukkes ut salmer barna skal synge. I familiegudstjenester er det blitt vanlig å tenke at de gamle salmene ikke kan brukes fordi de blir for «tunge» for barna. Kristin Vold er inne på at barna er svært glad i å synge også de salmene der de ikke skjønner teksten umiddelbart, men der det er litt å tygge på. Å velge ut salmer til barna handler ikke bare om årets faser, men også salmer de kan bruke i livets faser.

4.1.2 Når Jesus har fri. Profant repertoar og scenemusikk.

Som nevnt i kapitlets innledning er en del av repertoaret til de tre korskolenes profant. I tillegg til virksomheten i kirken har kormiljøene også konserter på andre arenaer. Korene i Bragernes og Kirkens korskole på Nøtterøy har som regel store vårkonsserter i kulturhuset eller teateret, mens korskolen i Vardåsen på grunn av kirkerommets utforming har valgt å ha sitt verdslige vårshow i kirken. Dirigentene er tydelige på at de verdslige konsertene av mange grunner er betydningsfulle for arbeidet i korskolen. Jeg ønsker i dette kapitlet å vise leseren hvorfor.

Kristin Vold sier litt om hvorfor de velger å ha vårkonserten sin i kulturhuset.

Vi har alltid vårkonsert i kulturhuset og det stortrives jeg med. Da kan man på en litt flåsete måte si at Jesus har fri, han kan godt få hvile den dagen. Når vi synger fra «Sound of music», «Frost» og «Cats» osrer det av glød. Jeg tenker at Gud er med oss uansett hvor vi er. Det er veldig sleivete å si at Jesus har fri, men det er noe med rommene som jeg synes vi skal ha respekt for. Når vi har konsert i kulturhuset synes jeg det ikke passer å synge Jesussanger. Jeg er ganske høykirkelig sånn sett, jeg liker ikke når folk står utenfor butikken og synger Jesussanger heller. (Kristin Vold)

Når jeg spør om hvorfor de ønsker å gjøre verdslig repertoar handler det mye om at de ønsker at barna skal bli kjent med denne musikken også og at det er utviklende for barna å synge scenisk musikk. Kristin Vold påpeker at det finnes mye scenisk musikk til kirkelig bruk, men ønsker også å introdusere barna i korskolen for kjente verdslige verk. Når jeg snakker med Vold om dette osrer hun av glød og er tydelig på hvorfor de gjør sceniske oppsetninger:

Vi gjør også scenisk musikk fordi det er så gøy! Det er så mye fin verdslig musikk og vi blir så gode av å gjøre scenisk musikk. På kulturhuset har vi gjort «Cats», «Phantom of the opera» og «Queen» og vi gjorde «West side story» i fjor. Vi gjør jo mye scenisk musikk som passer inn i kirken også; Vi gjorde «Les Miserables» i kirken. Det stykket kom egentlig hjem når vi gjorde det i kirken. Det handler om nåde, og publikum sa det var så sterkt da det ble fremført i kirken. Hele musikalen ble fremført, vi fikk rettigheter fra London og gjorde alle rollene. Sammen med oss hadde vi ungdomsstrykeorkester og blåsere.

Vi gjorde «Ringeren fra Notre Dame» også i kirken. Det å gjøre Ringeren i kirken førte til at koristene merket at dette er et stykke som handler om de kristne grunnverdiene og at det er et kristent stykke, selv om det for så vidt er ganske kirkekritisk også. (Kristin Vold)

Utviklende for koret

Kristin Vold påpeker at mange av de sceniske oppsetningene de har gjort er krevende musikk. Koret synger uten dirigent og de blir veldig gode til å lytte til hverandre. I tillegg til at det er morsomt i seg selv å gjøre sceniske oppsetninger er dette en av grunnene til at de gjør dette. Hun ser at dette hever kvaliteten på koret og at de synger det kirkelige repertoaret mye bedre av den grunn.

Når de har øvd seg opp til å ikke ha dirigent synger de Messias og Vivaldi på en annen måte. De står som regel blandet og ikke stemmevis [på de

sceniske oppsetningene]. På Ringeren kunne de få lov til å stå som de ville, men utgangspunktet var at de stod i faddergruppene sine, men hvis de kjente at de måtte stå ved siden av en spesiell person, så kunne de det. Når de er vant til å stå blandet, og ikke ha dirigent, så synger de kirkemusikken mye bedre også. De drar vekslers på hverandre og det synes jeg er fint. (Kristin Vold)

Kirkens korscole som en kulturscole

Ingen av informantene mine synes at det kirkelige repertoaret er begrensende, de er tydelige på at det er mer enn nok å øse av, men de ser på korscolene sine også som en kulturscole der barna skal få en helhetlig god opplæring i sang og god kjennskap til repertoar knyttet til feltet.

Jeg synes at det er veldig viktig å lære barn i korscolen om god kultur. Det er jo på en måte en kulturscole, så jeg synes at når du går i korscolen, og når du går i for eksempel guttekoret, så må du lære om Knudsen og Ludvigsen, det hører med til basisen. Du må synge Trond Viggo Torgersen og norsk pop og «Sommerfugl i vinterland». Det hører med. Men jeg tenker ikke om det repertoaret at det er et gulrotrepertoar, det er fullverdig god musikk. Akkurat på samme måte som «Mozarts Requiem» eller «Messias» er det også. (Kristin Vold)

Fevang oppgir at brobygging er en av grunnene til at hun også gjør verdslig repertoar. Hun er opptatt av at barna skal oppleve at hun tar alle sjangere på samme alvor og at barna skal oppleve at de jobber bevisst med kvalitet uansett om det er kirkelig repertoar eller verdslig.

Jeg synes ikke det kirkelige repertoaret er begrensende. Jeg tenker at vi har nok av det religiøse repertoaret. Men jeg tenker litt brobyggende, at det er fint at barna får oppleve at jeg tar musikal eller Disney-genren på samme alvor som en salme til gudstjenesten. For det gjør jeg jo. Og jeg synes også at det er fint at de kan oppleve at vi kan lage gode konserter som er verdslige. Vi har vært litt på studioscenen i Drammens teater, og barna ser at vi jobber med musikken på samme måte som vi gjør med de programmene vi har i kirkerommet. (Beate Strømme Fevang)

«Ungdommens musikk»

Det er også et rekrutteringsperspektiv når Fevang velger det verdslige repertoaret og konserter på andre arenaer enn i kirken. Hun mener det er

viktig å synes utenfor kirken og påpeker at det kan være positivt for foreldre at korene også synger på teatret.

Det handler også om variasjon og i forhold til å holde på sangerne. Det er stor konkurranse om barn og ungdom. Det finnes så mange aktiviteter å velge mellom og det å ha en type program som er utenfor kirkerommet tror jeg er bra i forhold til det. Samtidig så tror jeg at det setter kirken på kartet på en annen måte når vi går ut. Kanskje enda flere tenker «Å ja, korene i kirken gjør noe på teateret også. Da har jeg lyst til å sende dattera mi dit». Det er positivt for rekruttering. (Beate Strømme Fevang)

Kristin Vold er tydelig på at hun ikke velger repertoar for å «tekkes» ungdommen. I likhet med befolkningen for øvrig har ungdommene forskjellig musikksmak og ofte dreier dette seg om hva de blir introdusert for og glad i, og hva de kan fremføre på en god måte, med kvalitet. En nøkkel her er at barn og ungdom liker å kunne stoffet godt når de fremfører det, og de blir glad i musikken de kan godt. Musikksjangere og kategorier vi putter musikken inn i mener hun er lite tilstede hos ungdommene.

Når det gjelder repertoar er det viktig å ikke begrense. For ungdommene og barna har jo ikke disse sjangeropplevelsene som de som er 50 og 60 år har. Hvis du går inn på spillelista til ungdom i dag så har de alt mulig på spillelista si, det er bare vi voksne som er forutinntatt når det gjelder sjanger. Og det er nesten blitt slik at ungdommer har et lite ungdomsopprør mot foreldrene ved å like klassisk musikk, fordi foreldrene har så lite peiling. Det finnes ikke noe som heter ungdommens musikk lengere, det er det bare 50- og 60-åringene som tror. Når de vil ha Bjørn Eidsvåg så sier de at vi må høre på ungdommen, men vi snakker bare om hva vi selv vil ha. (Kristin Vold)

Beate Strømme Fevang sier noe av det samme.

Jeg tror jo du kan få med deg barn på det meste, det handler bare om hvordan du legger det opp. Men foreldregruppa synes av og til det er litt stas at vi gjør konserter andre steder. Noen ganger har vi sunget noen konserter med «artister» og kjendiser. Det har jo vært mest i kirkerommet, men vi hadde en konsert i Drammens teater med Wenche Myhre og det var veldig moro. Hun er en fantastisk musiker så det var musikalsk veldig flott å samarbeide med henne. May Britt Andersen hadde vi også en konsert med i teateret, det er jo noe med at kirken kan synliggjøre seg på andre arenaer. (Beate Strømme Fevang)

I Vardåsen korskole har vi hatt showkonsert med en kjent person hvert år. Dette har vært artister som har vært kjent for barna gjennom TV. Gjerne tilknyttet MGPjr som utøver eller programleder. Artistene har vært nøye valgt ut i forhold til holdninger de har og i forhold til at de kan faget sitt godt. De skal være gode forbilder. Barna synes disse konsertene er morsomme. De får komme med forslag til repertoar, og det er muligheter for mange for å synge solo. Det finnes mange fine sanger der ute som jeg ikke hadde funnet frem til på egenhånd. Sangene blir lagt i et toneleie som passer barna og låtene blir valgt ut med tanke på tekst, hva som kommer til å klinge fint og vil være godt for barna å synge. Noen ganger har de også fått lov til å lage sine egne sanger. De har sendt inn tekst og melodi og i samarbeid med profesjonelle musikere er sangene blitt arrangert ut for kor og band.

Mitt inntrykk er at selv om barna er glad i å synge salmer og klassisk kirkemusikk åpner dette opp for at de kan få brukt hele seg på en enda bredere måte. De liker godt å synge sanger som de har hørt før. I tillegg tror jeg nok det også gir appell på skolen når de skal ha konsert med kjente artister og når sangene de synger også er på vennenes spillelister på spotify.

Rekrutteringsperspektiv

Informantene mine mener at disse verdslige konsertene er rekrutterende. I tillegg til at disse konsertene er morsomme og lærerike i seg selv har de ringvirkninger for resten av korarbeidet. Ved å ha disse showkonsertene får korene trolig flere medlemmer og da er det også enklere å få gjort flotte kirkemusikalske verk. Det er positivt for barna og ungdommene på så mange måter. Korskolene har også hatt innslag av dans. Det blir leid inn en koreograf som øver med barna. Den rytmiske bevegelsen er betydningsfull når du synger i kor.

4.2 Trosopplærer

4.2.1 Korskoleledigenten som trosopplærer

I denne delen ønsker jeg å sette søkelys på korskoleledigenten som trosopplærer eller *trosoverleverer*. På Nøtterøy og i Bragernes er korarbeidet ikke en del av den timebaserte trosopplæringsplanen, men både Vold og Strømme Fevang er tydelige på at de ser på seg selv som trosopplærere.

Ja, jeg er utvilsomt en trosopplærer. Det er kanskje det viktigste jeg kunne tenke om mitt arbeid. (Kristin Vold)

Men hun påpeker videre at hun ikke er så veldig glad i ordet *trosopplæring*.

Jeg tenker vel heller at det er en slags «trosoverlevering» og ikke en «opplæring i tro». Jeg tror ikke de [barna] «tror» noe mindre enn meg, jeg tror jeg tviler mer enn de. Jeg tenker at det er en slags overlevering fra ett menneske til et annet. Jeg er for eksempel veldig imot slagordet «Bli kjent med Jesus» fordi jeg tenker at hvem er jeg som voksen som skal si at de skal bli kjent med Jesus? De kjenner han jo vel så godt som jeg, eller kanskje bedre? Før du er ni år så er du kanskje veldig trygg og sikker i troen din, og så skal det komme noen voksne som sier at du skal bli kjent med Jesus? Mange av barna i koret er ikke døpt, og mange av de tror ikke. I Ungdomskantoret er det mange som tar avstand fra religion i en periode og det mener jeg er et sunnhetstrekk som viser at de tenker og reflekterer. Jeg ønsker ikke å ha den inngangen at jeg har noe som de ikke har. Vi går med livet i hendene alle sammen, så jeg tenker vel egentlig at jeg driver med trosoverlevering. (Kristin Vold)

Hun poengterer også at rekrutteringen inn til punkttiltakene/breddetiltakene kan være vanskelig på grunn av dette ordet *trosopplæring*. Videre er hun tydelig på at det er en forskjell på å drive kontinuerlig korarbeid og å tilby punkttiltak som trosopplæring. Hun mener det er et rekrutteringsproblem og vanskelig å få barn til å komme trosopplæringstiltakene, mye på grunn av ordlyden og navnet *trosopplæring*.

Jeg mener jo at det er en forskjell på å drive kontinuerlig korarbeid og å drive «høstskole», «dåpsskole» og alle mulige slags tiltak. Det kan være vanskelig å få barn til å komme på punkttiltakene. Jeg tror det er noe med ordlyden også som gjør at det ikke er så åpent. Hele formuleringen av reformen. Jeg tror at ordet «trosopplæring» lukker hos de som har 10 år gamle barn i dag. Jeg tror de føler at det ikke er noe for dem, men at de tenker at kor er fint. (Kristin Vold)

Vold trekker frem at korarbeid har noen fordeler som det er vanskelig for andre aktiviteter å måle seg med. Korsangen har en karakter som gjør at den ligger mer i dette med trosoverlevering og dannelse enn bare de aktivitetsbaserte tiltakene har.

Det som er styrken til barnekor som trosopplæringsarbeid er at man kommer så nærme sjelen når man synger. Det gjør at det kanskje fester seg enda dypere i menneskets sjel enn alle de aktivitetsbaserte tiltakene som vi gjør i trosopplæringen. Sang er mye nærmere de indre rommene i kroppen. Av den grunn bør kirken absolutt fortsette å synge og bør satse mye mer på kor og få inn lærere som kan kor. De trenger ikke bare ha kantorer, men de bør virkelig satse på korarbeid. (Kristin Vold)

Som jeg skrev innledningsvis er korskolen på Nøtterøy og korene i Bragernes menighet ikke en del av den timebaserte delen av menighetenes trosopplæringsplan. På begge steder har de ønsket det, og de arbeidet for dette i reformens første år, men gav etter hvert opp. Nå når det har gått noen år kan en ane en viss oppgitthet over at barnekorarbeid nasjonalt fremdeles står litt på siden av trosopplæringsarbeidet og i liten grad regnes med, men de er begge tydelig på at de ikke ønsker å bruke energi på å la seg frustrere over dette lenger. De er begge overbevist om at arbeidet de driver er god trosopplæring og har også støtte på dette lokalt i staben og menighetsrådet.

Staben her, og menighetsrådene, sier at korene er en del av menighetens trosopplæring, men det er ikke definert inn i planen. Det gjør ikke noe for min del fordi Vårherre ser litt lengere enn den reformen. Han skjønner at dette er trosopplæring. Så lenge vi greier oss økonomisk og vi har de ressursene vi trenger. På den annen side skulle jeg veldig gjerne ha begynt med aspirant guttekor, det er det jeg skulle ønske at jeg kunne fått midler til. (Kristin Vold)

Vold påpeker den økonomiske siden og antyder at det er mye god trosopplæring som kunne skjedd dersom også kormiljøet i større grad fikk ta del av de økonomiske ressursene. Fevang peker på de samme tingene:

Vi er ikke i tvil om at det arbeidet vi driver er trosopplæring. Alle i staben her er enig i at korarbeidet er trosopplæring. Å få dette arbeidet inn i trosopplæringsplanen måtte bare være for å få økonomisk støtte til arbeidet. Vi satt med dette for noen år siden, men det var så vanskelig at vi gav helt opp og etter det har vi ikke brukt noe energi på det, faktisk. Menighetsrådet ser at korarbeidet er en del av trosopplæringsarbeidet, men vi har ikke gått videre med det sentralt. (Beate Strømme Fevang)

Selv om kormiljøene ikke får noen økonomiske tilskudd gjennom trosopplæringen, og ikke formelt er en del av menighetenes timebaserte

trosopplæringsplan, påpeker Fevang at de likevel har en tydelig link til trosopplæringsarbeidet.

Vi samarbeider nært med trosopplæreren her og er med på en del av fellesprosjektene/tiltakene som hun har, så på den måten er kantorene også inne i trosopplæringsprosjektene. Og i menighetens virksomhetsplan har vi også definert deler av korarbeidet inn i trosopplæringsarbeidet. (Beate Strømme Fevang)

I Bragernes samarbeider de med trosopplærer når det gjelder de punktvisse tiltakene. Ved Tårnagenthelgen, Lys våken, 6 års-samlingen og 4 års-samlingen er det alltid ett av barnekorene som synger på gudstjenestene.

Det har vi til en viss grad gjort fordi det av og til har vært dårlig med påmelding til de samlingene og for å få til en familiegudstjeneste har korene vært med. Det er for så vidt ganske interessant at korarbeidet må inn for å få de punktvisse tiltakene til å fungere, når korarbeidet ikke er blitt regnet med som trosopplæring fra sentralt hold. (Beate Strømme Fevang)

Som det er kommet frem har kormiljøene på Nøtterøy og i Bragernes en tydelig link til menighetens breddetiltak og trosopplæringsplan, men hverken Vold eller Strømme Fevang er informert om mulighetene det er for å få barnekorarbeidet inn i den timebaserte delen av trosopplæringsplanen.

Å få ankret troen sin

Vold har mange erfaringer som viser at barnekorarbeidet burde være en del av menighetens timebaserte trosopplæringsplan. I delkapittel 4.6 vil jeg presentere noe av det barna lærer i korskolen. I tillegg til disse punktene vektlegger Vold hvor mye det betyr for hele familien å ha en link til kirken gjennom korskolen.

Det er en utfordring i det sekulariserte samfunnet å få ankret troen sin. Kirken kan være et anker. Jeg merker det best når barn slutter i koret, da står foreldrene der og nesten gråter, fordi da føler foreldrene at de ikke kan gå i kirken mer. Da har de ingen grunn til å komme. (Kristin Vold)

Hun fremhever at terskelen for plutselig å høre med til de som går til kirken uten en grunn er så stor at når barnet slutter ønsker foreldrene ikke å forandre hele identiteten sin og bli en del av «menighetskjernen». Foreldrene, og de barna som er i korskolen, er kanskje i kirken to-tre ganger i uka i perioder i de

årene barna går i korskolen. De er kjent i kirken, de kjenner alle rommene, de kjenner prestene. «Foreldrene er med på gudstjenestene og de går til nattverd, men når barnet slutter, synes de at de ikke kan komme til kirken uten grunn og det sørger de over fordi det betyr mye for dem», forteller Vold.

*Og det sier veldig mye om oss som jobber i kirken og den historikken vi har i forhold til å være en folkekirke. Hvis vi greier å ha et korarbeid som er åpent og inkluderende, der det er lov til å tvile, vil dette arbeidet være avgjørende for kirkens fremtid. På 70-tallet trodde alle at kirken kom til å være stengt om 70 år. Det er jo veldig mye som har gått bedre enn vi fryktet på 70-tallet. Den gang kranglet de om kristen formålsparagrafi barnehagen og det var aldri noe kristendom i Barne-tv da jeg vokste opp. Man snakket ikke om kristendom i det offentlige rom slik man gjør nå.
(Kristin Vold)*

Trygg på egen religion

Vold vektlegger at innvandringen til Norge har vært viktig for at nordmenn også har et tydeligere ankerfeste og bli tryggere på egen tro.

Det er bra at vi har fått så mange nye landsmenn. Vi har lært mye av muslimene fordi de er mye tryggere på sin egen religion og tro enn det vi er. De kan ha med seg bønneteppe på jobben. Det har vært bra for oss å se at de er tryggere i sin egen religionsutøvelse, rett og slett. (Kristin Vold)

Det var bra at skolen fikk det nye KRLE-faget, understreker Vold. Hun mener det var viktig at det ble ryddet litt opp i undervisningen.

Det er bra at det ikke er forkynnelse på skolen. Det er først og fremst familien og foreldrene som skal lære barna å tro, og så kan vi som kirke hjelpe foreldrene. Det er det Norge trenger å lære av muslimene, at man må lære religionsutøvelse hjemme. Vi fikk skolevesenet fordi noen fant ut at vi skulle lære kristendom på skolen, det er jo helt absurd egentlig; at man tok trosundervisningen bort fra hjemmet. Man skulle lære religionsutøvelse av skolen og ikke av foreldrene. Det var en tabbe, spør du meg. (Kristin Vold)

4.2.2 Trosopplærer og/eller kulturarbeider

Både Vold og Strømme Fevang synes det er viktig å ha et allsidig repertoar som inkluderer verdslig musikk så vel som det kirkelige repertoaret. Som jeg har beskrevet i delkapittel 4.1.2 er det også viktig for dem å ha konserter på andre konsertarenaer enn i kirken. Tenker de at korarbeidet først og fremst er trosopplæring eller et kulturelt arbeid?

Jeg tror ikke du kan si enten eller. Jeg tror det er alt. Ja takk, begge deler. Og så tenker jeg at kirken driver et kulturelt arbeid og trosopplæringen er også et kulturarbeid, tenker jeg. (Beate Strømme Fevang)

I likhet med Strømme Fevang tenker Vold også at det er to sider av samme sak. Det er vanskelig å skulle si det ene eller det andre.

Men jeg er veldig glad i kirken, og jeg er veldig glad jeg jobber i kirken. Dersom jeg hadde jobbet i kulturskolen tror jeg at jeg hadde følt at jeg hadde mistet ankeret. Jeg er vigslet kantor og var en av de første som ble vigslet, jeg har ivret for det fordi jeg trenger det ankeret selv. Det er trygt og godt å vite at det er noe utenfor meg selv som har gitt meg dette som min oppgave. På de dagene som det er litt tungt tenker jeg at det kan være fint å ha noe utenfor seg selv som motiverer. At ikke alt skal komme fra meg selv. (Kristin Vold)

Når jeg spør om holdningene til at de driver et trosopplæringsarbeid har endret seg etter at trosopplæringsreformen trådte i kraft, har de litt ulike svar. Strømme Fevang ble enda mer bevisst på korets bidrag inn mot for eksempel gudstjenesten etter reformen og mener det er en positiv konsekvens av reformen.

Vi har nesten ikke voksne klokker i familiemessene lenger fordi barna leser alt av tekster. Så å si alt. Dåpsliturgien, tekstlesning, noen ganger leser de evangeliet og forbønn, så det lærte jeg av trosopplæringsreformen. Dette gjorde jeg ikke på samme måten tidligere. Og det er jo en kamp fra barna sin side om å få lov til å lese tekstene, i alle fall frem til de begynner i ungdomskoret. Og på julaften er det et barn som leser evangelieteksten, en som leser bra. Men de er jo stort sett veldig flinke til å lese i dag fordi de øver så mye på det på skolen. (Beate Strømme Fevang)

Kristin Vold har følt seg som en trosopplærer hele tiden og har vært bevisst på dette.

Jeg har hatt hjelpe-dirigenter og folk som har gått i koret mitt som har blitt kantorer. Jeg mener at vi som er kordirigenter, og jobber med barne- og ungdomskor, står i en flere hundre år lang tradisjon ved at vi lærer opp barn i sang og musikk. Det er blitt gjort helt siden før Jesu tid. Det har alltid vært noen som har hatt den diakonoppgaven. Vi er litt diakoner alle sammen. (Kristin Vold)

Hun mener det var svært synd at korarbeidet ble satt på sidelinjen da trosopplæringsreformen kom, men etter en tid med frustrasjon har hun lagt det bak seg. Hun mener korarbeidet vil overleve dette.

Når reformen blir evaluert om 50 år vil reformen bare bli sett på som et «stunt», korene og musikken vil overleve. Den er mye dypere. Jeg føler meg mye nærmere Johan Sebastian Bach sine frustrasjoner over guttene i skolen han hadde enn frustrasjon over trosopplæringsreformen. Korarbeidet er en del av den verdensvide og økumeniske kirke. Når vi er på kortur og møter kantoren i St. Pauls, eller nå som vi skal vi synge i Notre Dame med ungdomskantoriet, ser vi at vi er i samme båt. Jeg var på en øvelse i St. Pauls og snakket mye med dirigenten og vi har de samme utfordringene. De sliter også med urolige barn eller at de ikke får nok rekruttering. Jeg tenker ikke så mye på reformen, den ene eller den andre, noen av oss har sangopplæring som en oppgave i livet. (Kristin Vold)

Det at Vold mener at korarbeidet vil «overleve» reformen er et interessant paradoks. Reformen består av punktaktiviteter og kontinuerlige, varig tiltak. Når reformen skal evalueres om 50 år, mener hun hele reformen vil fremstå som en punktaktivitet, korarbeidet som noe varig.

Den viktigste jobben i samfunnet er å være lærer, mener Vold, og helst lærer i barneskolen eller barnehagelærer:

Jeg blir veldig glad når noen av sangerne mine blir barneskolelærere. Det er de aller viktigste jobbene og så kommer vi barnekordirigenter rett etterpå. Jeg tenker jo faktisk det, at vi som barnekordirigenter har en enormt viktig oppgave og kan spille en avgjørende rolle i det enkelte barns liv. Kodaly har sagt noe sånt som dette; «Det er ikke så viktig hvem

som er sjef for operaen i Budapest, men det er avgjørende hvem som er lærer i den lille byen ute på landet.» (Kristin Vold)

Hun er tydelig når det gjelder sitt kall til å jobbe med sang med barn og ungdom. Hun ønsker å tilrettelegge og så et frø som de kan bære med seg hele livet.

I bibelen står det: «Guds ord er levende og virkekraftig, som et tveegget sverd» Jeg tror at det er den Hellige Ånd som frelser, og ved å synge sammen med barn og ungdom gjennom deres oppvekst, kan den Hellige ånd få virke i hvert enkelt menneske på deres helt egne premisser, jeg synger med dem, så «ordner Gud resten...» Jeg synes ofte at kirkens arbeid er for utålmodig, vi vil se at folk «blir frelst» at de går mye i kirken osv. Jeg synes vi skal være mye rausere med et menneskeliv. Noe sås i barn og ungdom; noe de kan bære med seg hele livet gjennom. (Kristin Vold)

4.3 Korskolenes involvering i gudstjenesteliv

Gudstjenesten er en av de sentrale dimensjonene i trosopplæringsplanen. Den er et satsningsområde etter trosopplæringsreformen og med bakgrunn i dette ønsker jeg å ta leserne med inn i tankegangen korskoledirigentene har for barnekorenes medvirkning i gudstjenesten.

Gudstjenesten er viktig for informantene jeg har, og korskolene deres implementeres i menighetens gudstjenesteliv. «Gudstjenesten er menighetens hovedsamling og er i tillegg til et trosfelleskap også et læringsfelleskap» (Kirkerådet, 2010, s. 29). Det virker selvsagt for dirigentene å inkludere korsangerne i dette helt fra starten. Alle gruppene i korskolene er med på gudstjenester hvert halvår, og felles for dem er at barnas deltakelse er integrert i hele gudstjenesten og ikke kun synger korsanger som «innslag».

Medliturger

Koristene er med som forsangere, de kan liturgien godt og står fremme under hele messen. Korskolebarna blir av dirigentene regnet som medliturger¹³ og de

---

¹³ En medliturg er en person som i tillegg til liturgen eller presten utfører liturgiske oppgaver i gudstjenesten. Det kan være å tenne lys, være forsanger, lese tekster eller dele ut nattverd.

kan ha andre oppgaver i gudstjenesten enn å synge, som å tenne lys, lese tekster og dele ut nattverd.

Jeg bruker barna som medliturger. Prestene er åpne for at barna godt kan få være med å dele ut nattverd hvis de vil det og vi forsøker å få til at de i alle fall kan 70% av salmene når de er med på gudstjenester. Koret står foran hele tiden, og de er forsangere på salmene. Det er de vant til og det liker de godt. De kan også liturgien, og Herrens bønn kan de ekstra godt ettersom vi avslutter hver øvelse med den. (Kristin Vold)

I Vardåsen korskole kan barna tre serier med liturgisk musikk. I tillegg en del enkeltvis Kyrie og Gloria-ledd. Korskolen deltar i 11 gudstjenester i året. Åtte av disse gudstjenestene er i Vardåsen kirke og tre er i andre kirker. Alle korbarna er ikke med på alle gudstjenestene, men fra 4. trinn deltar de fleste korsangerne på brorparten av gudstjenestene.

Forsangere

Fra de er seks år blir korskolebarna i Vardåsen vant til å stå foran under hele gudstjenesten. De blir etter få år forholdsvis rutinerte kirkesangere og vet for eksempel når de skal reise og sette seg. De står og er forsangere på alle salmene i gudstjenesten og gjør en selvstendig jobb. Dersom det er aspiranter med, tar en av de eldste ansvar for å hjelpe de minste. Jeg ser at arbeidet bærer frukter og at de blir trygge i oppgaven. Som regel er vi to kantorer på jobb når korskolen er forsangere, men dersom jeg er alene og sitter ved orgelet på galleriet, tar de ansvar selv nede.

Nattverd

Jeg har ikke spurt mine informanter spesifikt om korskolens deltakelse ved nattverd. I Vardåsen er det nattverd ved alle gudstjenester. Grunnen til at vi har nattverd også på familiegudstjenester er at vi mener det er spesielt viktig å ha det på gudstjenestene tilknyttet trosopplæringstiltakene og gudstjenestene der barnekoret er med. Vi ønsker at barna skal bli kjent med nattverden og at terskelen for å motta nattverd skal være lav. På denne måten blir også kormedlemmenes familier vant til at nattverd er en del av menighetens gudstjenesteliv og at dette er for alle som ønsker og ikke bare for de som går til gudstjeneste hver søndag. Før gudstjenestene med de yngste informeres det om nattverd. Det blir også påpekt at dette er noe de kan snakke med foreldrene om før de går til nattverd slik at det ikke skal være noe press. Det er flere stasjoner

i kirkerommet med lystenning og et sted de kan skrive bønnelapper slik at det finnes alternativer for dem som ikke ønsker å motta nattverd.

Prioritering av gudstjeneste i forhold til konserter

Kordirigentene er tydelige på at de prioriterer gudstjenestene minst like høyt som konsertene og er opptatt av å formidle at det er like viktig å synge i en gudstjeneste som en stor konsert. Vold påpeker imidlertid at det kan være vanskelig å få foreldrene til å forstå at gudstjenester er like viktig som konserter.

Det kan noen ganger være vanskelig å få foreldrene til å prioritere gudstjenestesynging i forhold til konsertene. Vi har et samfunn der alle er opptatt av hva vi skal gjøre i vår egen familie og det er mye som skal inn i timeplanen, men når det er konsert, da stiller alle. Og da er det heller ikke så mye forkynnelse og da føler noen det litt tryggere. (Kristin Vold)

Personlig merker jeg at det krever litt ekstra å få foreldrene til å prioritere gudstjenestene i forhold til konserter. Påminnelser på epost og sms er viktige, samt personlige avtaler om solosang eller andre oppgaver som skal gjøres i gudstjenesten. Dersom foreldrene skjønner at det er betyningsfullt at barnet kommer, så gjør de mye for å prioritere det.

Kirkeårshjulet som pedagogisk virkemiddel

Korskoledirigentene bruker kirkeårshjulet aktivt og de forskjellige gruppene i korskolene har ulike gudstjenester de er med på gjennom året.

Jeg bruker kirkeåret hele tiden; høsttakkefest, Allehelgen, Maria budskapsdag, påske, pinse, jul, såmannssøndag mm. Når du går i korskolen, er du innom alt dette i løpet av de årene du er med. Jeg har ulike årshjul for de ulike korene. For eksempel: Barnekantoret synger vekselvis på Maria budskapsdag og søndag etter påske. De er ofte på kortur i pinsen. Guttekoret synger ofte på høsttakkefest, Ungdomskantoret synger ofte på Allehelgen. Dermed får alle med seg alt i løpet av de årene de er med. (Kristin Vold)

Korskolene har også et samarbeid med menighetens trosopplærer slik at korskolene medvirker på gudstjenestene tilknyttet trosopplæringstiltakene.

Det vi har gjort de siste årene er at Jentekoret synger på gudstjenesten for 6-åringene, selv om de er litt eldre enn dem, og Aspirantkoret er med

på utdelingen av fireårsboken fordi den er på høsttakkefesten. Lys Våken har vi i forbindelse med Helligtrekongerfest, som regel første søndag etter nyttår, og vi inviterer korbarna også til den. Vi har ofte hatt en aprilsøndag til Tårnaget og da er det gjerne guttekolet som synger, og vi sender også ut invitasjon til de respektive kullene i korene. På den måten er hvert av korene tilknyttet et av de punktvisse tiltakene. (Beate Strømme Fevang)

For korskoledirigentene er det viktig å se sitt korarbeid i sammenheng med de punktvisse tiltakene og de rekrutterer også sine kormedlemmer inn til disse tiltakene. Ved noen anledninger kan det oppleves at det blir nok påmeldinger til de punktvisse tiltakene fordi korbarna er med.

Både Lys Våken og Tårnagethelg har vært veldig populært, så vi har alltid noen korister som er på de tiltakene. Ved at koristene er så involvert kommer det også noen ganger barn som ikke tilhører vår menighet til trosopplæringstilbudet fordi vi har jo korbarn fra hele Drammen, og omegn. (Beate Strømme Fevang)

4.4 Inkludering og tilrettelegging

En sentral dimensjon i trosopplæringsplanen er at all trosopplæring i Den norske kirke skal være tilrettelagt for barn med spesielle behov. I denne delen av oppgaven ønsker jeg derfor å rette oppmerksomheten mot hvordan dette gjøres i informantenes korskoler.

Trosopplæringen skal være tilrettelagt den enkelte uavhengig av funksjonsevne, livssituasjon, kjønn og etnisk bakgrunn. Barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming skal oppleve tilhørighet og få mulighet til aktiv deltakelse i fellesskapet.

Dette gjelder også barn og ungdom som ikke har synlige vansker, men som lever i en vanskelig hjemmesituasjon eller har sosiale, psykiske eller kognitive vansker. Dette krever et fellesskap preget av gjensidighet og deltakelse, der alle får utfolde seg som hele mennesker på sin måte. En tilpasset trosopplæring for alle uttrykker det bærende menneskesyn som reformen preges av (Kirkerådet, 2010, s. 18).

Dette utfordrer menighetene til å legge til rette for en allsidig og variert trosopplæring når det gjelder innhold og metodevalg. Trosopplæringsplanen

påpeker at en trosopplæring for alle retter seg mot barn og unge med ulike interesser, evner og forutsetninger. «En kartlegging av hvem barn og unge i menigheten er og hva som er betydningsfullt for dem og deres familier, er en viktig forutsetning, for å kunne gi et relevant tilbud som har appell og dybde» (Kirkerådet, 2010, s. 18).

I menigheter der populasjonen er preget av et flerkulturelt samfunn skal dette også tas hensyn til:

I noen menigheter er befolkningssammensetningen slik at det er naturlig å legge til rette for at barn og unge med ulik etnisk, kulturell og kirkelig tilhørighet kan ta del i menighetens trosopplæring, enten de tilhører Den norske kirke eller ikke. (Kirkerådet, 2010, s. 18)

Det finnes mye tilgjengelig hjelp for arbeid med barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging, for eksempel i form av materiell og pedagogiske hjelpemidler på ulike språk og uttrykksformer tilpasset ulike behov (tegnspråk, blindeskrift, lydbok osv.). Døvekirken har utviklet en egen plan for trosopplæring rettet mot hørselshemmede og døve som er tilgjengelig på www.dovekirken.no. Kristent arbeid blant blinde (KABB) utvikler ressurser tilrettelagt for blinde, synshemmede og mennesker med lese- og skrivevansker. Se www.kabb.no (Kirkerådet, 2010, s. 44).

Kirken har ofte begrensede ressurser og ikke så mange ansatte på jobb ved de ulike trosopplæringstiltakene. Det er ikke alltid like enkelt å tenke at man kan tilrettelegge godt når man er så få voksne i en stor gruppe som for eksempel koraktiviteten er, men erfaringsvis kan man komme et godt stykke på vei dersom man spiller på lag med foreldrene. Det er veldig mye tilrettelegging som kan gjøres enkelt dersom man får vite hva man kan gjøre, mange foreldre har gode forslag til løsninger. Selv er jeg blitt utfordret til å bruke «tegn til tale» når vi synger. Det er et fantastisk verktøy som alle barn har stor glede av. Det er visuelt vakkert og hjelper barna til å huske teksten bedre. Jeg skulle gjerne ha brukt dette i enda større grad inn i korundervisningen. Her er det et stort potensiale. Tegn til tale er et godt verktøy også for de med lesevansker.

Se hele mennesket

Kristin Vold er opptatt av at god tilrettelegging ikke bare handler om hvilken diagnose barnet har, men at det handler vel så mye om å se hele mennesket. Det er mange som trenger tilrettelegging selv om de ikke har noen formell diagnose.

Jeg har hatt mange barn med spesielle behov. Det har vært barn med ulike diagnoser og barn med mye uro (ADHD og ADD). Jeg forsøker å være tydelig og gi dem gode rammer som legger til rette for den enkelte. Men det viktigste for meg er at det ikke er diagnosen som står i sentrum, men barnet. Alle trenger å bli sett på sin måte, enten man har den ene eller den andre utfordringen. Mange barn opplever også mye sorg og de trenger også at jeg er til stede for dem. De som er veldig ressurssterke lever ofte med mye press, de trenger også å bli sett for det de er. Det er mange ungdommer i dag som lever med mye press. (Kristin Vold)

Kristin Vold setter fingeren på noe mange som jobber med barn opplever. En korleder som bryr seg om barna tilrettelegger ofte mer enn hva de selv vet om. Mange barn har det tøft hjemme og på skolen og i likhet med læreren kan korlederen bli en betydningsfull person i barnets liv. Tilrettelegging gjelder vel så ofte på det psykiske som på det fysiske planet.

I korskolene er det med barn og ungdom i ulik alder. Vold påpeker at det at sangerne kommer fra forskjellige årskull er en viktig faktor når det skal tilrettelegges for ulikheter.

Det er en stor gevinst for en fjortenåring når en attenåring hjelper dem å finne frem i notene og kan gi dem en klem på livsveien. Noen barn er umodne og trenger å være med de som er yngre, andre kjeder seg og vil strekke seg oppover. Dette aspektet er svært viktig i korarbeidet..(Kristin Vold)

«Brummere»

Når det gjelder barn som ikke har knekt «melodikoden» og ikke treffer samme toner som de andre i koret tilbyr mine informanter eneundervisning. De ønsker alle med videre.

Vi har en opptaksprøve inn i ungdomskoret, og jeg har nok sagt nei til noen ytterst få, men terskelen er ganske lav. Jeg sier lett ja fordi jeg synes det er så viktig at dersom de har lyst til å synge så skal vi gi de muligheten. De får i kormiljøet her tilbud om sangundervisning, og det er utrolig hva man kan lære unge mennesker. (Beate Strømme Fevang)

Til de som ikke har knekt den nevnte «melodikoden» tilbyr både Fevang og Vold enetimer i sang. I Bragernes er det en sangpedagog på øvelsene som kan ta ut barn. På Nøtterøy tilbyr Vold undervisning for disse barna hjemme.

De er de eneste barna som får komme hjem til meg og jeg øver med de en til en sånn fem, seks, sju ganger og alle blir bra. I koret sier jeg veldig tydelig at «kanskje noen av dere hører at noen synger feil, og det skal dere ikke bekymre dere over. Det viktigste er at du synger så riktig du kan, og så tenker dere ikke noe mer på det, fordi dette er det jeg som skal holde orden på. Dere får ikke lov til å si til hverandre at du synger riktig eller du synger feil, bare syng så riktig du selv kan». (Kristin Vold)

Tilrettelegging også for de skoleflinke

Både Fevang og Vold er overbevist om at å ha et kunstnerisk høyt nivå også handler om tilrettelegging. Også barna som er «skoleflinke» fortjener at det satses på dem.

Jeg synes det er flott at vi kan ha et høyt nivå, da kan vi gjøre mer og det er enda morsommere for barna og ungdommene å være med. Jeg er opptatt av å kunne si «Ja» til de som har lyst til å begynne å synge, la de få være med i kor og da har jeg møtt det med tilbud om sangundervisning for på en måte høyne nivået, hvis du kan si det. For hvert kor øker kvaliteten og måten jeg kan jobbe på. At jeg kan gå grundig inn og jobbe klang og musikkuttrykk i ungdomskoret er fantastisk, jeg synes det er stas og utrolig gøy å ha fått et ungdomskor som jeg kan jobbe med på den måten. For det tok ganske mange år. Men igjen, det er det med den sangundervisningen. Det er jo klart at sangundervisning gir effekter. (Beate Strømme Fevang)

Både korskolen på Nøtterøy og kormiljøet i Bragerne har et høyt faglig nivå. Mange vil tenke at dette er ekskluderende og at det ikke er rom for alle. Og det stemmer også i mange tilfeller. Det er klart at for noen vil det være umulig å delta i disse miljøene på linje med at det kan være umulig å delta i toppidrett. Noen aktiviteter vil det ikke være mulig for alle å delta i, men for både Fevang og Vold er det viktig å få flest mulig med. Kanskje er det også mer tilrettelegging her enn det er i mange av de andre av kirkens trosopplæringstiltak? De har et høyt musikalsk nivå i korene, men ønsker at så mange barn som mulig skal få ta del i musikkopplevelsene.

4.5 Frivillig medarbeiderskap

I trosopplæringsplanen er frivillig medarbeiderskap en av de sentrale dimensjonene. Det vektlegges at menighetens medlemmer kan bidra på ulike måter ut fra sin kompetanse, nådegaver og interesser. Både Vold og Fevang presiserer at samarbeidet med hjemmet er viktig. Jeg vil i denne delen synliggjøre på hvilken måte korskolene er en arena for frivillige medarbeidere.

Vold forteller om hvordan foreldrene er en viktig ressurs inn i korarbeidet som gjøres i menigheten.

Vi har mange komiteer i korskolen. Alle er med helt frivillig, bortsett fra at alle må være foreldrevakt under øvelsen én gang per semester. Pr dags dato har vi ni komiteer: Løfte og bære, lys, basar, plakat, mat, sydamer, pynt, jubileum og korstyre. Jeg tror det er regnet ut at det utgjør ca 1250 timer. Det er sikkert flere oppgaver også, men jeg kommer ikke på mer nå. (Kristin Vold)

Rekruttering

I trosopplæringsplanen kan vi lese hvordan det oppfordres til at både barn, unge og voksne har oppgaver og ansvar i menighetens trosopplæring.

Frivillig medarbeiderskap er en sentral del av innholdet i trosopplæringen. Barn og unge kan blant annet være ledere for yngre barn, eller delta i menighetens diakonale virksomhet. Det er en naturlig del av å leve ut troen. Dette styrker tilhørigheten til menigheten, og kan motivere til en videre tjeneste i kirken (Kirkerådet, 2010, s. 33).

Korskolen i Vardåsen kirke er en del av menighetens Myldredag. Hver tirsdag spiser 100-120 personer middag i kirken etterfulgt av fellessamling og aktiviteter. To ungdommer er fast ansatt for å hjelpe til med middagen, men maskineriet er helt avhengig av foreldrene som frivillige medarbeidere. Hver uke er tre foreldre satt opp etter liste for å hjelpe til. Alle korforeldre bidrar ved middagsservering to ganger i året og ved to konserter bidrar foreldrene med minst én oppgave som rigg, billettsalg, kostymer, foreldrevakter og videre. Det er regnet ut at det er 70 frivillige knyttet til korskolen og hver av disse jobber i snitt 11 timer hver i året, noe som utgjør 770 frivillighetsstimer, i underkant av en 50 % stilling.

Organisasjonsliv

Korskolene til informantene mine har et foreldrestyre som gjør en uvurderlig jobb i forbindelse med korets sosiale aktiviteter som korturer og sosiale kvelder. I ungdomskorene er det et styre av engasjerte ungdommer. Her får ungdommene trening i styrearbeid og organisasjonsliv og flere fortsetter også dette arbeidet senere i folkevalgte organ innen andre barne- og ungdomsorganisasjoner og i Den norske kirkes demokratiske struktur.

Turer

På korturene legger Vardåsen korskole vekt på å ha med mange foreldre, og det er som regel med så mange voksne at det er to barn pr voksen. På denne måten kan korturene på mange måter oppleves som en familieleir. Dette knytter bånd mellom foreldrene og skaper et godt samhold og miljø. Ved at de eldste barna får oppgaver som å være faddere for de mindre læres de opp til å ta vare på alle og gir de også lederkompetanse og gjør at de kan gå inn i frivillig tjeneste eller som ansatt i kirken senere.

4.6 Hva lærer barna i korskolen?

Hva lærer egentlig barna som går i korskolene jeg har studert? Ofte kan det være vanskelig å se på måloppnåelse og noen ganger kan det også være vanskelig å se alt som læres. Her er det også mye taus kunnskap, det vil si erfaringsbasert kunnskap som barna får i utøvelsen av koraktiviteten og som ikke lar seg uttrykke med ord. For å finne ut av kunnskapen barna har, kunne det vært interessant å intervjuer eller teste barna. Dette har jeg skrevet litt om i delen om studiens empiri. Jeg har ikke gjort intervjuer eller testet barna, men jeg har likevel, på bakgrunn av intervjuene og observasjon av korskolene, forsøkt å sette opp tre kategorier av kunnskap jeg mener de har med seg etter noen år i korskolen. Korskolene er ganske likt bygd opp og dirigentene har stort sett samme mål. De er opptatt av at undervisningen skal være av høy kvalitet, resultatet eller produktet skal være godt, og de er ikke i tvil om at jobben de gjør er trosopplæring. Barna skal sitte igjen med både musikkunnskap, kristendomskunnskap og sosial kunnskap.

Kristendomskunnskap

Det er liten tvil om at barna får med seg mye kristendomskunnskap i de tre korskolene. De synger mye kirkelig repertoar med tekster som enten er direkte

hentet fra Bibelen eller handler om hendelser og temaer fra Bibelen. Dirigentene reflektere sammen med barna over tekstene. I alle korskolene er barna hyppig med på gudstjenester, kan liturgien og bønnene godt. Korskolene er med i forbindelse med høytidene. De får repetert hvert år hvorfor vi feirer de ulike høytidene. De lærer sanger og får høre bibelhistorien tilknyttet dagen.

72 bibeltekster og temaer over tre år

I Vardåsen kirke er det 15 min åpning på Myldredagen før barna fra 0 til 8 år går til forskjellige aktiviteter. Åpningen blir enten ledet av menighetspedagog eller prest og noen ganger av kantor. Det er satt opp en plan for tre år med bibeltekster eller temaer for de ulike samlingene. Planene er for 12 samlinger hver vår og høst, til sammen 24 temaer i året. Er et barn med på aktivitetene i tre år vil barnet få med seg alle temaene, det vil si 72 bibeltekster/temaer. Mange av barna er med fra de er 1 – 2 år. Da får de med seg samme emne flere ganger. I tillegg til bibelfortellinger er det temaer for skaperverk, liturgi, kirkeårstider og diakoni.

Beate Strømme Fevang peker på at barna lærer veldig mye av å være med på gudstjenestene.

De lærer å bli kjent med kirken og kirkerommet. De ser dåpen og de er med i nattverden. De hører prestens preken. Og så er det ganske sterkt med disse tekstene som de lærer utenat. Vi har en del Bibelspill, syngespill som jeg ofte kaller det, hvor de lærer tekstene utenat. Noen ganger hører jeg Bibelsitater fra kjernetekstene som de kan utenat. Jeg kan møte igjen korbarn 10 år etter at de har sluttet i koret og de kan fremdeles bibeltekster utenat, fordi de har fått det så inn i blodet at det bare sitter. Vi har blant annet noen forbønner på julaften som ble laget til en tv-gudstjeneste i år 2000. De eldste, som nå kanskje er mange og tjue år og har hørt disse forbønnene hvert år, de har det i seg og de kan tekstene selv om de bare har hørt forbønnene og ikke lest dem høyt i kirken. De kan det, og de får det med seg og det betyr mye for dem. De blir glad i dem. (Beate Fevang)

Vold legger vekt på hva barna lærer i en korskole der det satses på kvalitet og man må jobbe litt for å oppnå resultatene.

Det å synge er å lære å komme nærmere sine «indre rom». Det å synge er å jobbe med sitt sjelsliv på en måte. Barna lærer mye om å jobbe frem mot et felles mål, de lærer selvkontroll, det kan være kjedelig mang en

gang, men når de greier å holde fast i koret, vil de øve opp evnen til å oppdage at hardt arbeid kan gi resultat. (Kristin Vold)

Salmene og hva de lærer i forbindelse med dette har jeg skrevet om i delkapittel 4.6. I alle de tre korskolene lærer barna et stort repertoar av salmer og liturgisk musikk, i tillegg til at de etter noen år kan trosbekjennelsen, Herrens bønn og nattverdliturgien utenat.

De lærer mye om genreforståelse og de lærer å ta hensyn til andres musikksmak. De lærer rett og slett å ta hensyn til andre; både menneskelig og musikalsk. De erfarer at kirken trenger dem, at det er en plass for sangen og sangeren i kirken. De lærer at det er plass til hele livet i kirken. (Kristin Vold)

Musikkunnskap

I en korskole er det som oftest selvsagt at det følger med musikalsk kunnskap. I de tre korskolene jeg har presentert bruker de noter til de eldste. Det er litt ulikt når de begynner med noter, men det skjer rundt 4.- 5. trinn. De lærer enkel notelesning, de synger skala på notenavn, i to av korskolene brukes solfège og de lærer musikkuttrykk fra notene de synger. I korskolene jeg har undersøkt, lærer de også riktig sangteknikk, i Bragernes jente- og ungdomskor har de egen sangpedagog med på øvelsene. I mellomtrinnet begynner de med flerstemmighet og i ungdomskorene i Bragernes og på Nøtterøy synger de kompliserte flerstemmeige satser. Barna lærer å lytte, intonere og de lærer om klangdannelse og hvordan de selv kan passe inn i korets homogene klang.

I tillegg er scenetrening en viktig del av det å synge i kor. Alle korskolene har innslag av drama og regi i sine verdslige produksjoner og korskolene leier inn profesjonelle regissører og eller dansere som øver med barna. Det er også viktig for dirigentene at barna får musisere og samarbeide med profesjonelle musikere, både innen klassisk musikk og andre sjangere.

Sosial kunnskap. Å få høre til et sted

En viktig del av det å synge i et kor er å være del av et sosialt fellesskap. Kristin Vold forteller litt om sine drømmer for barna.

Jeg drømmer om at alle skal få oppleve å få høre til et sted. At barn i Norge kan møte en kirke som er åpen og inkluderende og hvor koret har betydning i det enkelte barns liv. Koret har jo virkelig en slik betydning. Jeg erfarer at det kan gjøre en forskjell i et menneskes liv å høre til et

sted. Der stolen til barnet er tom når han eller hun er syk. Der det møter mennesker som bryr seg og der man kan utvikle seg selv. Der man blir utfordret til å bli veldig flink og kan mestre mange ting. Der man kan få til mye mer enn mamma, pappa og mormor hadde tenkt at det kunne greie. Jeg opplever veldig ofte at foreldrene er overrasket over hvor mye barna kan få til. (Kristin Vold)

Det å få oppleve den mestringen som Vold beskriver, og samtidig oppleve at det er et rom hvor det ikke bare er prestasjonene som teller, men et sted der barnet kommer med livet sitt som det er i både glede og sorg påpeker hun som viktig.

Det er viktig at det ikke bare er barnas prestasjoner det kommer an på, vi skal ikke slå noen andre, vi skal ikke vinne cupen, vi ble ikke best fordi vi slo et annet lag. Vi blir best fordi vi synger sammen. I kirken er det slik at vi skal synge så bra vi kan, men vi kan også få gjøre feil. Jeg tenker at hvis det er det som sitter igjen hos barnet, at det var plass til livet i kirken, så kanskje de legger kor og kirke bort når de studerer, men når de blir voksne og får barn er det noe som er plantet i dem som det er nok hold i til å vare livet ut. Jeg ønsker at de har fått en forkynnelse som det ikke er så enkle løsninger på at de bare forkaster troen og hiver alt på båten, men at det ligger i dem så det varer til de blir gamle, også når de opplever kriser. (Kristin Vold)

I delkapittel 4.1.1 om *Sakralt repertoar og salmesang i korskolene* var jeg inne på *Salmer som krisekost*. Kristin Vold er inne på det her også, denne gang når det gjelder forkynnelsen. Det må være en forkynnelse som ikke bare har enkle løsninger, men som de kan finne hjelp i når de skal mestre livet, jfr det mye brukte ordet *livsmestring* i trosopplæringsplanen.

4.7 Skole-kirkesamarbeid

Begge mine informanter påpeker betydningen av et godt skole-kirkesamarbeid slik at den oppvoksende generasjon skal lære salmer i årene som kommer. Gjennom samarbeid med skolen når man mange og kan til en viss grad ivareta innlæringen av noen av kjernesalmene. I kirkens egen kulturmelding *Kunsten å være kirke* og i *Plan for kirkemusikk* oppfordres det til samarbeid mellom skole og kirke (Kirkerådet, 2008, s. 17). I trosopplæringsplanen er det et poeng at

undervisningen ikke skal skje i skoletiden og samarbeid med skolen er derfor ikke nevnt.

Både i Bragernes og på Nøtterøy har de godt skole-kirkesamarbeid og har fokus på at elevene skal lære noen salmer i skoletiden.

Vi har bekymret oss litt for fremtidens salmesang her på Nøtterøy. Det har resultert i et cd-prosjekt og et opplegg med salmer for alle 3. trinnslevene på Nøtterøy. Det er ikke forkynnelse, men det er undervisning om salmene. (Kristin Vold)

Salmeprosjekt

Med midler fra trosopplæringen har de laget en CD med 21 salmer som ble spilt inn med korskolen, band, orgel og strykere. CD'n blir gitt til alle som døper barna sine og den blir gitt til lærerne i forkant av sangsamlingen med 3. trinn. Utvelgelsen av salmene har de gjort sammen blant de ansatte i menigheten og ettersom barna i korskolen kan så mange salmer synes de utvalget var alt for begrenset.

Mine barnekorsangere [i korskolen] var helt indignert over utvalget på CD'n fordi de syntes det var så få salmer med. De spurte om vi ikke skulle ha med «I et skur ved Betlehem», «Solbarn, jordbarn», «På veiene ute i verden» eller «No stig vår song» eller...? «Dette er jo alt for få!» var deres karakteristikk. (Kristin Vold)

På sangsamlingen synger de ikke alle salmene på CD'n. Elevene har øvd på «Deg være ære» og «Morgendagens søsken» før de kommer. Samlingen starter med «Morgendagens søsken» før de går over til advent. Mens de synger «Tenn lys» tennes adventslys. De synger noen julesanger og noen påskesanger og i forbindelse med at salmene synges blir salmenes bakgrunn og historier knyttet til salmene. Det blir brukt liturgiske symboler og farger, og kirketjeneren er med og skifter alterklede underveis. Når de synger påskesalmene har de for eksempel påskeliljer og ved pinsetiden bytter de til hvit farge og bruker pinseliljer. Avslutningsvis synges «Alltid freidig når du går», «Jeg folder mine hender små» og så rundes samlingen av med «Måne og sol». Samlingen varer i en time og den følger kirkeåret. I informasjonen som sendes til skolene er det viktig å påpeke at sangsamlingen ikke er ment som forkynnelse. Det er sanggleden og å vise kulturarven som står i sentrum.

Vi synger litt og barna synger litt. Til lærerne legger vi vekt på at de må tenke at dette er et livslangt prosjekt, barna trenger ikke å lære alt med én gang. Det er fint at barna ser hvordan salmeboken ser ut og vi øver oss på å finne frem numrene. Det er mange voksne der, noen barn kan ikke bla opp, og noe går over stakk og stein, men vi påpeker at det er slik med all læring, og lærerne er fornøyd. (Kristin Vold)

Det som er utfordrende med skole- kirkesamarbeid er at ikke alle skolene kommer hver gang. Alle skolene på Nøtterøy får invitasjon, men det kan noen ganger være utfordrende å få skolene til å prioritere dette i en travel hverdag. Skolesjefen har sagt at skolene skal prioritere dette, men de får ikke alltid med alle ni barneskolene.

Vi fant ut at vi bare måtte begynne et sted og det var dette opplegget vi begynte med. Vi tenker at vi kanskje ser fruktene av arbeidet om ti år eller mer. Vi har kanskje holdt på med dette nå i 7-8 år.

Lærer salmer på andre arenaer enn før

Tidligere har jeg beskrevet at det er mindre salmesang i skolen nå enn før. Beate Fevang er likevel ikke bekymret for salmesangen. Hun tenker at selv om skolen har mindre kristendomsundervisning og salmesang på timeplanen, vil det ikke nødvendigvis bety at det vil bli mindre sang i kirken i fremtiden.

Barn, ungdom og voksne lærer salmer på andre arenaer enn hva man gjorde før. Mange menigheter har begynt med gode opplegg for kirkeskolesamarbeid for eksempel før jul og før påske. Ved disse prosjektene når man de fleste. Vi har veldig god erfaring med adventssamlinger her, der vi går igjennom juleevangeliet og barna også kler seg ut. Min opplevelse er at kirken har blitt flinkere til å få skolene til seg på en annen måte enn tidligere. (Beate Fevang)

Når det gjelder skolegudstjenester har de gode erfaringer og godt fremmøte i Bragernes.

I skolegudstjenestene møter vi de fleste, og vi har også gode erfaringer med at skolen øver godt på salmene før de kommer. Så med tanke på dette, er jeg ikke redd for at kirken, eller at folk, ikke vil kunne salmene fremover. (Beate Fevang)

Kanskje er det skole-kirkesamarbeid det må satses på for å nå alle. Fevang har en opplevelse av at kirken er blitt flinkere til å knytte til seg skolene. Kanskje

ser også skolene at kirken har gode opplegg å tilby som går inn i læreplanens målsettinger. I læreplanen for KRLE står det at elevene etter 4. trinn skal «kjenne til kristen salmetradisjon og et utvalg sanger, også samiske» og etter 7. trinn at de blant annet skal «samtale om innholdet i de ti bud, Fadervår, den apostoliske trosbekjennelse og noen sang- og salmetekster» (Utdanningsdirektoratet, 2015).

Salmesang er ikke tatt ut av læreplanen, men det er blitt vanskeligere for skolene å synge salmer i skoletiden uten at enkelte foreldre reagerer. Kanskje burde skolene bli tydeligere på at salmesang står på pensum? Dersom skolene kan få et godt opplegg i kirkene, som ikke er forkynnende, vil det være en vinn-vinn-situasjon.

4.8 Gutter i barnekorene

I dette delkapittelet ønsker jeg å skrive om gutter i korarbeidet. Jeg har valgt å ha et eget kapittel om dette av flere grunner; Mange kan synes det er vanskelig å holde på guttene i barnekoret, men samtidig ser vi noen kormiljøer der det er mange gutter med. Et viktig prinsipp i trosopplæringen er at det skal være et tilbud til *alle*, og da må man også ta det i betraktning at tilbudet må tilpasses guttene. Kan barnekorarbeid være for guttene også, eller er det kun forbeholdt jentene?

En annen pedagogikk?

Generelt i samfunnsdiskusjonen er det et tema at gutter kanskje trenger en litt annen pedagogikk enn jenter. Dette er det forsket på i flere år. I 2017 satte Regjeringen ned et ekspertpanel som skulle forske på kjønnsforskjeller i skolen. Med dette viste regjeringen at problematikken må settes enda tydeligere på dagsorden. I februar 2019 overleverte Stoltenbergutvalget utredningen NOU 2019: 3 *Nye sjanser – bedre læring, Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp* til kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner. Det er ikke unaturlig å tenke seg at dette kanskje har overføringsverdi til korene også. Hva skal til for å få guttene til å trives i barnekorene? Dette er et stort tema det burde vært skrevet mye om. Jeg ønsker å belyse det i noen grad i dette kapittelet.

Kormiljø med mange gutter

Noe av grunnen til at jeg valgte å bruke Fevang og Vold som informanter var at begge arbeider på steder der det er mange gutter i kormiljøet. De fikk begge erfaringer tidlig i karrieren som gjorde at de så at det var nødvendig å starte opp eget kor for guttene. Kristin Vold forteller at det var avgjørende for dem å starte guttekor fordi de så at guttene trengte en egen arena. Hun mener guttene blir tryggere når de kun er sammen med gutter og på tvers av alder. Hennes erfaring er at gutter og jenter er ulike og trenger ulik undervisning.

Beate Fevang påpeker at det blir vanskelig for guttene når de blir i mindretall.

En av grunnene til at vi startet guttekor her var at guttene druknet oppi alle disse jentene. I tillegg til at det selvfølgelig også var et ønske om å jobbe opp selve guttestemmen. Før vi startet guttekoret hadde jeg aspiranter som kunne være 40 jenter og 2 gutter. Da var det lett at guttene ble borte i mengden og dermed raskere sluttet. Ved å ha guttekor vil jeg tro man når frem til en større prosentandel gutter i trosopplæringsarbeid enn hvis det ikke er guttekor. (Beate Fevang)

Vold beskriver at guttene gjør mye ut av seg og at hun på mange måter synes det er veldig befriende. De er også mye friere i kroppen og i mindre grad enn jentene opptatt av hva vennene gjør. Hun forteller litt om hvorfor hun tenker at guttene trenger en litt annen pedagogikk.

Jentene er mye mer flokkdyr, de er avhengig av hva andre gjør. Guttene er laget slik at hvis det er én som spiller bordtennis, så går de bort og spiller bordtennis selv om de ikke kjenner de som står og spiller. (Kristin Vold)

I forhold til trosopplæring, repertoar, salmer og gudstjenester er det samme måten å jobbe på, forteller Strømme Fevang, men hun påpeker at hun tror det er positivt for gutta å gjøre litt andre ting enn bare å synge. Guttekoret i Bragernes drar til et sportskapell to ganger i året og gjør litt gutteaktiviteter innimellom.

Er korarbeidet begrensende for guttene?

De fleste som jobber med kor har hørt utsagn om at kor bare er for jenter og det har også vært nevnt at kor på den måten vanskelig kan gå inn i trosopplæringsplanen. Jeg spurte mine informanter om hvilke begrensninger

de tenker at korarbeid har når det gjelder å nå frem til gutter. Kristin Vold har mange gutter i sitt miljø og ser få begrensninger.

Jeg synes ikke det er noen begrensninger med guttekor, men samtidig tror jeg ikke jeg hadde fått til guttekor hvis ikke jeg hadde hatt korskolen. Hvis jeg hadde begynt ny på et sted og så begynt med guttekor, uten at det var noen andre kor i miljøet, hadde det nok vært vanskeligere. Jeg hadde noen gutter i barnekantoret også før jeg startet guttekolet, men jeg synes at vi først ble en skikkelig familie da vi fikk guttekolet. Det var da korskolefamilien ble komplett. Før det hadde det vært mye jenter, og det er fint med jenter, men guttene har et litt annet perspektiv og det er veldig fint med guttene i ungdomskantoret fordi de tenker annerledes om veldig mange ting enn jentene gjør. (Kristin Vold)

På Nøtterøy er det mange gutter i miljøet. Der har de et blandet ungdomskantori med 20 gutter og 35 jenter. I guttekolet er det som regel rundt 25 gutter fra 3. til 7. klasse, og det er noen gutter i aspirantkolet i 2. trinn. Guttene er sammen med jentene i det første året i aspirantkolet før de skiller lag i 3. klasse. I korskolen er det rundt 50 gutter og 120 jenter. Vold ser ingen begrensning når det kommer til gutter og korarbeid, gutta er like motiverte som jentene, og i noen tilfeller kan det til og med være litt i overkant positivitet omkring gutta, at gutta får mest oppmerksomhet, heder og ære.

Guttene tar ganske stor plass i prosjektene vi har sammen. Jeg er egentlig ganske kvinnesakskvinne så jeg ser at jeg må passe på at jeg også løfter frem jentene. Det er veldig mange voksne som synes at guttekolet er helt fantastisk, guttekor er så sjeldent og alle blir veldig begeistret. Jeg må passe på at jeg ikke skryter for mye av guttekolet slik at jentene opplever at de kommer i annen rekke, noe jeg absolutt ikke mener eller ønsker. (Kristin Vold)

Rekruttering

Beate Fevang trekker frem at det kan være vanskeligere å rekruttere guttene. Det er viktig å nå ut til de tidlig, før de har begynt på andre aktiviteter.

Det har vært positivt å begynne Minores fordi vi lettere har nådd guttene i fem-seksårsalderen. Vi har opplevd at fotballen har tatt dem veldig tidlig og det har vært vanskelig å få tak i dem. Det er også utfordrende at man i guttekolet har et aldersspenn som er fra 3. klasse til noen og tjue år ettersom man har tenåringer som synger herrestemmer. I Norge har

det tradisjonelt sett vært færre gutter enn jenter som synger i kor, men nettopp derfor er det jo viktig at man faktisk har guttekor de stedene der det er det. (Beate Strømme Fevang)

Vanskelig å finne ressurser til å drive guttekor

Naturlig nok er det svært ressurskrevende å starte egne guttekor i menigheten dersom man skal ha to kor for parallelle aldergrupper. Men kanskje er det dette som må til for å nå gutta? Kanskje bør det legges ned mer midler fra kirkens side for å få til en korbevegelse som i enda større grad involverer gutta. Kristin Vold forteller hvordan hun kjempet for å få starte guttekor i mange år før det ble etablert.

Vi har holdt på med guttekor nå siden 2005. Det er 13 år. Jeg hadde hatt lyst til å begynne med guttekor helt siden jeg søkte jobben her, men det skjedde ingen ting, så jeg bare begynte. Jeg fikk med meg styret og gjorde om hele kabalen og leide inn en ungdom til å ha aspirantene slik at jeg kunne begynne med guttekor. Det ble nok ikke gjort helt på riktig måte, men jeg hadde ropt i så mange år og kunne ikke vente lengere. Det var en brekkstang for å få fjerdekantor, fordi det var ingen av menighetsrådene som ville legge ned guttekoret når jeg hadde fått det til. Jeg fikk litt kjeft fordi vi startet uten å ha alle formaliteter i orden, men mye kred. Det hadde ikke blitt guttekor dersom vi ikke hadde gjort det på denne måten. (Kristin Vold)

Guttekor som breddetiltak

Når det gjelder trosopplæringen er bredde en viktig faktor. Tilbudet skal gå ut til alle barn og det skal være reelt at alle barn kan være med. Kristine Aksøy i Kirkerådet forteller at det kan legges til rette for bredde på forskjellige måter og at det kan finnes ressurser i trosopplæringen til å drive guttekor dersom hensikten er å få en større bredde i tilbudet.

Det er klart at dersom det er få gutter i korarbeidet, og det satses på guttekor for å få til større bredde i hvem som deltar i koret, er også det en måte å snakke om bredde på. Dersom en menighet ser at det er veldig mye jenter i koret kan man tenke egne prosjekter bare for gutter, slik at det gjør at det blir enda mer bredde. Hvis det da er et prosjekt som skrives inn i trosopplæringsplanen må man begrunne at dette er noe man

gjør for gutta fordi man gjør noe annet for jentene, gutta har manglet noe. (Kristine Aksøy)

Det er i dag stor forskjell på praksisen når det gjelder bruk av trosopplæringsmidler og informasjonen om hvordan de kan brukes har ikke nådd frem til alle. I delkapittel 4.10 skriver jeg også om at godkjenningspraksisen er forskjellig. Kristin Vold antyder hvordan guttekormiljøet på Nøtterøy kunne vokst ytterligere dersom korskolen hadde mer midler.

Vi kunne egentlig tenke oss å ha eget gutteaspirantkor for 1.-3. klasse, og dersom vi kunne fått penger gjennom trosopplæringen ville vi ha prioritert det. (Kristin Vold)

Fremtidig satsning på guttekor

Begge mine informanter påpeker at det er viktig å ha et eget kor for gutta dersom man skal beholde de og dersom man ønsker å få ytterligere rekruttering av gutter inn i korene.

Dette er også min erfaring. I Vardåsen korskole er det ikke eget kor for guttene, og jeg ser at guttene som starter lett blir borte i massen av jenter og føler seg i mindretall. Min opplevelse har vært at guttene kan synes det er gøy å synge i kor i noen år, men det blir mer problematisk å være alene som gutt når de kommer over i mellomtrinnet. Samtidig ser jeg at de som er trygge i seg selv, og liker seg blant jentene, fortsetter. En kan også oppleve at dersom fotballen bytter treningsdag til korøvelsesdagen er kampen tapt, de velger fotball fremfor kor. Kanskje ville ikke valget vært så enkelt dersom de hadde et guttemiljø også i koret.

For kirken som en syngende kirke er det svært viktig å ha gutter i barnekorene. Dette har stor betydning også for rekrutteringen av menn inn til voksenkorene i fremtiden, og for gudstjenestesang og for ikke å glemme mannlige syngende prester. De siste årene har man også sett at det er vanskeligere enn tidligere å rekruttere menn til blandakor og mange menigheter satser på damekor. I Den norske kirke er koraktiviteten en av de største aktivitetene, og det er synd dersom denne aktiviteten blir for dominert av jenter og kvinner. Ingen organisasjon er tjent med et for dominerende antall av det ene kjønn og det er en fare at Den norske kirke blir for kvinnedominert.

På bakgrunn av dette er det derfor svært viktig at Den norske kirke satser på guttekor og også viser økonomisk vilje til økt satsning på guttekor slik at det blir en jevnere fordeling mellom gutter og jenter som synger i kor.

4.9 Barnekoret som en del av trosopplæringsplanen

Som jeg har skrevet om i teoridelen (delkapittel 2.8) er Kirkerådet tydelige på at det er en stor gevinst å hente dersom man får til et samarbeid mellom det kontinuerlige tilbudet, som kor er, og breddetakene. Informasjon om dette er blant annet gitt i *Notat om godkjenning av lokale planer* (Kirkerådet, 2011, s. 7), som ble sent alle bispedømmekontorene i 2011, og i Kirkerådets sak 41/17 (Kirkerådet, 2017, s. 17). Ettersom hverken Vold eller Strømme Fevang er klar over hvilke mulighetsrom det er for å inkludere korskolearbeidet i den timebaserte delen av trosopplæringsplanen kan det tyde på at informasjonen om dette ikke har kommet godt nok ut de de som jobber med korarbeid. Jeg ønsker i dette kapitlet å gå inn på disse mulighetene.

Kristine Aksøy er tydelig på at hun ønsker korarbeidet velkommen inn i planene.

Generelt sett ønsker jeg meg fremover en samtale der vi alle leter etter mulighetene og ikke begrensningene for hvordan korarbeidet kan ha en rolle i menighetens trosopplæring. Jeg tenker at her er det en vinn-vinn-situasjon. Trosopplæringen blir bare bedre av at samarbeidet med det kirkemusikalske tilbudet for barn og unge er godt integrert i planen. Og jeg tror oppslutningen om det kirkemusikalske arbeidet for barn og unge har et stort vekstpotensial ved å få til gode samvirkepunkter med trosopplæringen. (Kristine Aksøy)

I delkapittel 2.8 har jeg beskrevet fem modeller for hvordan barnekorarbeidet kan inkluderes i den timebaserte delen av menighetens Trosopplæringsplan. Kristine Aksøy er opptatt av at det er viktig å bygge broer mellom alle tiltakene og det kontinuerlige tilbudet som finnes i menighetene.

Tanken er at man kan bruke breddetiltakene, for eksempel fireårsbokutdeling, til å skape et møte mellom barnearbeidet som allerede er i menigheten, og deltakerne som kommer. På utdelingen av fireårsbok er det nærmere 50% av kirkens fireåringer som kommer og det er en fin anledning for fireåringene og familiene til for eksempel å bli

kjent med barnekoret. Dersom de får et positivt møte med koret, og blir invitert til å delta i koret, kan det hende de vil bli med i koret videre. Det er litt av grunntanken i strukturen i plan for trosopplæring. Når vi henvender oss bredt til alle bør vi tenke strategisk; hvordan kan dette tiltaket være med på å knytte en forbindelse til de mer jevnlig møtepunktene i kirken?

Hun er tydelig på at kirkens barne- og ungdomsworkshop er trosopplæring. I stedet for å trekke grenser for hva som er, og ikke er, trosopplæring ønsker hun at vi ser på hvordan vi kan få mer ut av arbeidet som til sammen er menighetens barne- og ungdomsworkshop.

Jeg ønsker ikke at vi tenker på hva som er, og ikke er, trosopplæring, som om vi er i separate rom, men nettopp ser på «når er det kirkemusikalske arbeidet helt og holdent et trosopplæringstiltak og når er det samarbeidspartner knyttet til et trosopplæringstiltak?» Vi må tenke strategisk på hvor rekrutteringsinnstegene i workshopet vårt er, og tydeliggjøre i planarbeidet at «her har vi bygd en bro mellom tårnagenter, åtteåringer og barnekoret». Eller konfirmantarbeidet og ungdomskoret. Der tror jeg vi har mer å hente. (Kristine Aksøy)

Brobygging mellom det kontinuerlige arbeidet og breddetiltakene

Kristine Aksøy støtter Vold og Strømme Fevang i at det er lurt å samarbeide med det lokale koret om breddetiltak som Lys våken og Tårnagenthelg

Jeg tror absolutt det kan komme flere på breddetiltakene hvis man samarbeider med kontinuerlige tilbud. Det handler også om nettverk, at barn kjenner hverandre og snakker med hverandre. Jeg tenker at når vi vil henvende oss til mange flere enn de som vanligvis er i kirken, er det veldig lurt å samarbeide med de som pleier å være der for å ha en kjerne av barn og unge som både ønsker å delta og er litt kjent. Apropos de broene jeg snakket om i sted så vil de være mye lettere å bygge når noen som er med på aktivitetene deltar. Men det er ingen tvil om at det er en veldig viktig ressurs inn i trosopplæringstiltakene at det er en kjerne av barn der som allerede er litt husvarme. (Kristine Aksøy)

Økonomisk tilskudd til barnekorarbeidet

For mange barnekor og kirkemusikere er det viktig å få tilført penger for å få til en god trosopplæring gjennom barnekoret. Mange kirkemusikere føler på at de

kunne gjort en god jobb som trosopplærer gjennom barnekorarbeid, dersom de hadde hatt ressurser og stilling til det.

Det bestemmes lokalt hvordan menigheten kan utnytte trosopplæringsmidlene og det finnes kirkemusikerstillinger som er delfinansiert gjennom dette budsjettet. Dette er mulig dersom musikeren har en funksjon inn i trosopplæringen. Enten om det er med korarbeid, eller dersom kirkemusikeren bruker mye arbeidstid på å være med på arrangementer i trosopplæringen. Men igjen blir jo bredden et kriterium, mener Aksøy.

Jeg er ikke i tvil om at det er god trosopplæring å drive et systematisk korarbeid eller kantorarbeid. Det ligger opplæring i liturgi, kirkeåret, gudstjenester, tekster og annet, men man må stille seg spørsmålet om det realiserer planen for trosopplæring for alle eller om det realiserer planen for kirkemusikk. Hvor bør denne virksomheten hovedsakelig? (Kristine Aksøy)

Videre forteller Aksøy at man kan også tenke delfinansiering;

Når koret for eksempel har ansvaret for et prosjekt er det helt åpenbart at man kan tenke at dersom koret gjør dette prosjektet årlig kan koret motta en type prosjektbetaling for det som vil fungere som en støtte til kordriften. Man skal bare være bevisst på at man ikke dobbeltfinansierer virksomheten; dersom koret er medlemsbasert, og mottar frifondstøtte, så kan man ikke samtidig finansiere kordriften med trosopplæringsmidler. Man kan ikke få to offentlige midler til samme sak. (Kristine Aksøy)

Kirkemøtets vedtak om kunst- og kultursatsning

I 2018 vedtok Kirkemøtet *Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst- og kultursatsning* (KR 45.3/18) der de sier at kirkemusikk og andre kunstneriske uttrykksformer er integrert i og utvider kirkens forkynnelse, trospraksis og tilbedelse. «Kirkemøtet ser arbeid med kunst og kultur som et kjerneområde som åpner troens rom gjennom et mangfold av uttrykk. Dette arbeidet må ivaretas i plan- og budsjettarbeid på alle nivåer i kirken» (Kirkemøtet, 2018, s.1). Dette kan også ses i sammenheng med barnekor som en viktig arena for trosopplæring. Det fulgte ikke noe penger med vedtaket, og dette blir derfor kun et styringssignal om at det må prioriteres i budsjettene.

Kristine Aksøy mener det også er et signal om at de som har tenkt at kirkemusikk er i en bås og trosopplæring er i en helt annen bør se på samhandlingsrommet.

Jeg mener det er mange gode muligheter for samhandling. Og plan for trosopplæring oppfordrer til at musikk og kultur skal være en integrert del av trosopplæringsarbeidet. Det er klart at da kan man både bruke av arbeidstiden til de som jobber med trosopplæring og noen av de pengene som er driftsmidler i trosopplæringen til å kunne legge til rette for det. På grunn av at det ikke fulgte noe penger med dette vedtaket er det et styringssignal som må prioriteres innenfor rammen av det vi allerede har. (Kristine Aksøy)

4.10 Geografiske forskjeller når det gjelder godkjenning

Som jeg har beskrevet i delkapittel 2.8 kan barnekoret være en del av den timebaserte delen av trosopplæringen. Det har vært en ulik praksis for godkjenning av barnekor som en del av menighetens timebaserte trosopplæringsplan, og det har skapt frustrasjon hos de som leder barnekorene. Det har også vært mye uvitenhet her. Fremdeles er det slik at mange menigheter ikke vet om mulighetene. I denne delen av oppgaven ønsker jeg å sette søkelys mot dette.

Kristine Aksøy forklarer at bakgrunnen for at det er forskjellig praksis for godkjenning er at det er bispedømmerådene og biskopene som godkjenner lokale planer. Hovedføringen er at dersom tiltaket har breddepotensial, det er et reelt tilbud til mange av de som er i aldergruppa og det er innholdsmessig et bidrag til trosopplæringen, så kan det gå inn i planen.

Jeg tenker jo at systematisk korarbeid uten tvil er et innholdsmessig bidrag. Faren med å legge det inn i planen er at noen korledere kan oppleve at det blir for begrensende for innholdet i korarbeidet. Dersom man ønsker å ha det inn i planen er det viktig at man i så fall skriver at det man skal lære er overordnede kategorier som å synge salmer, liturgi, kirkeåret og andre områder som gjør det mulig likevel fra år til år å gjøre forskjellige ting i koret. Innholdet i det tiltaket, som da er barnekor, må beskrives så generelt at koret fra år til år kan få synge forskjellige

sanger og fremdeles ha en god dynamikk slik at man ikke trenger å gjøre de samme prosjektene hvert år. (Kristine Aksøy)

Hun påpeker også at planen har to tabeller; det er den man teller timer og oppslutningsprosent på, og så er det «det andre». Og «det andre», som da ofte er kontinuerlige tiltak, mener hun har veldig stor verdi for de som er med på det. Det er trosopplæring, men hvis det realistisk sett ikke kan være et tilbud for alle er det bedre at det står som «det andre», men at man bygger de strategiske broene til det. Når en biskop sier at barnekoret ikke hører med der vi teller timer og oppslutningsprosent, tror hun hovedgrunnen er fordi de tenker at det ikke har den bredden man ønsker at et trosopplæringstiltak skal ha.

Noen bispedømmer har helt konsekvent sagt at de ikke legger kontinuerlig arbeid inn i timetellingskolonnen. Det er et valg som jeg vet har skapt en del støy, men en viktig begrunnelse har vært å ikke påføre begrensninger på koret når det gjelder innhold og unngå unødig byråkrati når det gjelder registrering av deltakere. (Kristine Aksøy)

Det har skapt stor frustrasjon blant barnekordirigenter at praksisen på godkjenning er så forskjellig, og revisjon av planene er aktuelt nå. Alle menighetene har nå fått godkjent planene sine, men planene er ikke statiske og menighetene kan endre de fortløpende. Tanken er at planen er i utvikling og at man ikke skal fortsette med et opplegg man ser ikke fungerer bare fordi det ble godkjent av biskopen for fem år siden. Hele planverktøyet er lagt opp til at det skal være dynamisk og kan endres i tråd med de erfaringene man gjør.

De store forskjellene geografisk omkring hva som ble godkjent og ikke, var i hovedsak i første runde med godkjenningen av planer. Da måtte man få erfaringer og bispedømmene valgte litt ulike måter å gripe det an på. Når vi henter ut nasjonale oversikter over antall timer i trosopplæringsplaner, ser vi hvilke bispedømmer som har vært veldig inkluderende i forhold til alt som legges inn av kontinuerlig arbeid og hvem som har vært helt konsekvent restriktive på det. De restriktive bispedømmene som sier «Vi gjør det slik fordi det er lett å forholde seg til» har vi utfordret ved å spørre om det blir god praksis av det og om det skaper en god dynamikk. Samtidig er det viktig å si at det ikke er noe mål i seg selv å ha mest mulig timer i planen, hvis vi ikke har et reelt tilbud om trosopplæring til alle barn og unge som hører til i kirken. Realisme er et nøkkelord her. (Kristine Aksøy)

Skjemaet i planverktøyet er nå under revisjon slik at det skal blir teknisk lettere å bruke det, og det skal endres slik at det på en bedre måte synliggjør at alt arbeidet er like viktig. Slik det er i dag ligger tiltakene der man teller timer og deltakere øverst, og det kontinuerlige arbeidet ligger under. Det gir et signal om at noe er først og noe er sekundert. Skjemaet skal forandres slik at alt skal legges etter hverandre kronologisk etter alder. På den måten vil en *utdeling av 4-årsbok* bli etterfulgt av en eventuell *søndagsskole for fire til åtteåringer*. På en kronologisk måte vil menigheten da vise hvilke tilbud som finnes til barn og unge i forhold til alder.

Dette grepet med å forandre den tekniske utformingen av planverktøyet gjør vi nå fordi vi håper det er med på å visualisere hvordan vi tenker at ting skal henge sammen. Det vil gi en anledning til å snakke om dette på en litt ny måte håper vi. (Kristine Aksøy)

Som nevnt er det ulik praksis for godkjenning i de ulike bispedømmene, men det er vanskelig å forstå at det kan være vanskelig å en lage tydelige, felles retningslinjer på dette. Det faktum at det er opp til hvert bispedømme hva som blir godkjent, og at noen bispedømmer konsekvent sier nei til å ha kontinuerlige tiltak med i trosopplæringsplanen, får store følger for arbeidet i den enkelte menighet.

4.11 Korskolearbeidet til informantene i et dannelsesperspektiv

I kapittel fire har jeg beskrevet ulike sider ved kirkens korskolearbeid. Jeg ønsker nå i kapittelets siste del å se alle disse forskjellige feltene i et dannelsesperspektiv før jeg i neste kapittel samler trådene i en oppsummering og konklusjon.

Gjennom samtaler med informantene har det kommet frem at gudstjenesten er en viktig dannelsesarena. Her er hele korskolearbeidet i et nøtteskall. Samspill, sosial tilpasning, koristene bruker alt de lærer om både musikkunnskap og kristendomskunnskap. De står i en tradisjon som er over 1000 år.

Korskoledirigentene ser at arbeidet de driver bærer frukter, og de som har vært med i korskolen i mange år opptrer som semiprofesjonelle kirkesangere. De lærer gudstjenestens «koder» og blir trygge i dens rammer.

Vold peker på fruktene man ser av innlæring av salmer i barndommen. Barna kan salmene «by heart» og det sitter for resten av livet. Det er som å sykle, når man først har lært det sitter det. Innlæringen er varig og det «sitter også etter at man har kommet på sykehjem», som hun sier. Og dette er også et av kjennetegnene ved dannelse, det varige, i motsetning til det som ikke har satt seg, det flyktige.

Det kan synes som et fellestrekk for de store kirkelige barnekormiljøene i Norge at de har en variasjon i sjanger, og repertoar som også inkluderer profan musikk og scenemusikk. Kvalitet er utgangspunktet og ikke nødvendigvis musikkstil. På samme måte som den lange, klassiske sangtradisjonen formidles tas andre sjangere på alvor. Det er viktig for dirigentene av disse sangskolene å utdanne barna til å bli glad i ulike type musikk og til å bruke en stor del av seg selv som kreative og skapende mennesker.

Troen festes i horisonten

Vold bruker ordet *trosoverleverer*. Hun er tydelig på at hun ikke driver med noen opplæring i tro, men en overlevering av troen. Et annet ord er trosformidler. Trosoverlevereren forvalter en arv og en tidshorisont som går langt tilbake i tid og peker fremover mot nye generasjoner. Trosoverlevereren har en horisont som går lengere enn trosopplæringsplaner og budsjetter.

Vold snakker videre om «å ankre troen». Arbeidet som drives i kirkens korskoler er et kontinuerlig dannelsesarbeid som har en livslang horisont, men som også er godt forankret. Troen festes i historien. Det handler om et kontinuerlig og livslangt prosjekt, som også er godt forankret.

Som jeg har beskrevet ser både Vold og Strømme Fevang på seg selv som både trosopplærere og kulturarbeidere. De ser dannelsen gjennom trosopplæringen. Strømme Fevang peker på dannelsen de får gjennom gudstjenestene. Både av praktiske erfaringer og åndelige trosuttrykk. Kristin Vold setter fingeren på tidselementet i dannelsen. Som barnekordirigent står hun i en flere hundre år lang tradisjon ved at hun lærer opp barn i sang og musikk. Dannelsen settes i perspektiv og hun kjenner på de samme utfordringene når det gjelder dannelse av barn som Johan Sebastian Bach gjorde for 400 år siden.

Vold peker på at innlæring av salmesang er det hun kaller et *livslangt prosjekt*, og hun sier også at de regner med å se «fruktene» av skole-kirkeprosjektet deres om ti år eller mer. Hun vet at man ikke kan ha dårlig tid og må jobbe langsiktig. Det moderne, helhetlige dannelsesbegrepet står for menneskenes

kontinuerlige, livslange utviklingsprosess. Som alt arbeidet i korskolen vet hun at resultatene kommer ikke med en gang, men med jobbing over tid.

Sosial dannelse og forankring

Å tilrettelegge betyr mye for den som det blir tilrettelagt for, men man skal heller ikke undervurdere hvor mye det betyr for fellesskapet å ha med barn som det må tas hensyn til og tilrettelegges for. Det gjør noe med hele miljøet å ha med barn med spesielle behov. Alle vil oppleve å være inkludert i et samfunn der det tas hensyn til den enkelte og der alle må ta hensyn for at gruppen skal fungere best mulig. Dette er en del av barnas dannelsesprosess. Vold belyser at det har stor betydning for koraktiviteten at den består av sangerne som kommer fra forskjellige årskull. Det er dannende at de eldste må hjelpe de yngre. Det er viktig at barna og ungdommene blir vant til at de er en del av et samfunn der de ser at mennesker med spesielle behov hører til.

Kristin Vold legger vekt på at det er viktig at barna får høre til et sted, forankringen barna får. Den samme forankringen sikter hun til når hun beskriver at hun håper barna vil ha noe vesentlig med seg når barna vil oppleve kriser. Dette, sammen med kontinuiteten i fellesskapet er viktige momenter i dannelsen. Vold legger også vekt på et tredje viktig moment: Vi blir best fordi vi synger sammen. Dannelse kan være noe individuelt, men det har uansett referanse til noe allment, noe som (taust) binder oss sammen.

5 AVSLUTNING

5.1 Konklusjon

På 18- og 1900-tallet var Norge en syngende nasjon og salmesang var en stor del av skolens pensum. Kirstendomsundervisningen alle fikk på skolen, en arena alle er/var, er kirken gjennom trosopplæringsreformen utfordret til å erstatte. Dette gjelder også salmesangen. Salmene har blitt en del av Norges nasjonale kulturarv ved at generasjoner gjennom flere hundre år har lært de på skolen. Dersom vi skal forvalte denne kulturarven må kirken ta et aktivt grep for at arven ikke skal bli borte.

Gjennom denne oppgaven har jeg belyst at denne innlæringen av salmene kan skje ved flere arenaer. Mine informanter mener skole-kirkesamarbeid vil være avgjørende for kirken i fremtiden. I tillegg vil trosopplæringen som skjer i menighetene være et sentralt sted for innlæring av salmer. Barn liker å synge salmer og det er viktig at vi ikke kaster alt over bord til fordel for nyere sanger vi voksne tror barna liker. Repertoaret barna lærer bør være en blanding av nyere salmer og salmer med lange tradisjoner.

I Norge i dag finnes det profesjonelt drevne korskoler som har et meget høyt kunstnerisk nivå, der det satses på kvalitet, høy grad av opplæring og sosial trivsel. Korskoler som viderefører en lang tradisjon der det arbeides med trosopplæring med barnekoret som læringsarena og der det finnes læreplaner og slitesterke undervisningsopplegg. En opplæring som tar utgangspunkt i gudstjeneste, salmesang, liturgi og kristendomsundervisning. Det ligger et stort potensial i denne korkulturen og –strukturen som Den norske kirke i arbeidet med lokale trosopplæringsplaner kan vinne mye på å ta tak i.

Kirkerådet er tydelige på at barnekorarbeid kan gå inn i den delen av trosopplæringsplanen der det telles timer. Dette må gjøres mer kjent slik at informasjonen når ut til alle og at godkjenningspraksisen i de ulike bispedømmene også blir lik. Mine informanter er ikke klar over hvilke muligheter som ligger her. Det er naturlig å tenke at når to så profilerte korskoleledere som også er svært interessert i fagfeltet ikke vet om dette er det også flere som ikke har kunnskap om dette.

Dette handler også om økonomi og ressursbruk. Barnekorarbeidet i Den norske kirke er sårbart, og både barnekorarbeid og punkttiltak gjennom

trosopplæringen vil kunne nyte godt av et samarbeid. Mangt et barnekor har overlevd de siste årene på tross av istedenfor på grunn av trosopplæringsreformen.

I oppgaven har det også kommet frem at det bør satses på guttekor. Guttekorprosjekteter som trosopplæring vil ha store ringvirkninger for Den norske kirke som en syngende kirke i kommende år, ved blant annet rekruttering av menn inn i voksenkorene og for å få en likere fordeling mellom gutter og jenter i trosopplæringen og Den norske kirke.

Det er også blitt belyst at den beste trosopplæringen skjer der det bygges broer mellom breddetiltakene og det kontinuerlige arbeidet, for eksempel korarbeid. Korarbeid står her i en særstilling av det kontinuerlige arbeidet fordi det oppfyller alle de sentrale punktene for en helhetlig trosopplæring.

I alle aktivitetene kirken har vil det alltid være spørsmål om det er et tilbud til absolutt *alle*. Det er jo ikke alle som liker å synges. Men samtidig er det jo heller ikke alle som liker å overnatte i kirken eller som tør å komme til kirken en lørdag for å være med på et opplegg der de kanskje ikke kjenner noen andre fra før av.

Koraktiviteten er heldig som rommer så mye. Gang på gang slår det meg at sangens kraft er spesiell. Dette er en aktivitet der man kan samles om sangen og samtidig samarbeider man om et produkt, en fremføring, man kan dele med andre. I en koraktivitet følger det også med så mye rundt. Som et samfunn i samfunnet. Det rommer så mye og sist men ikke minst; Sangen snakker med sjelen.

Å synges i en korskole kan være en kulturreise, eller dannelsesreise om man vil, der mange faktorer spiller inn, ikke bare de musikalske. Kirken har et samfunnsansvar for å skape gode borgere. Kirken er ofte en møteplass i samfunnet. En ser at kor ofte er en inngangsport til kirken, at i kirkens barnekor går det også barn som ikke er døpte. Når barnet er med i koret blir også foreldre tilknyttet menighetsarbeidet. Koret i seg selv kan være menighetsbyggende og ha mange positive ringvirkninger.

Skal en få til en god trosopplæring der barnekorene involert er det nødvendig at kirkemusikeren også selv tar initiativ, tar plass og har økonomiske rammer for å kunne gå inn i arbeidet. I mange menigheter i landet kan man ikke ta for gitt at kirkemusikeren har handlingsrom innen sin stillingsprosent til å kunne gå inn i slikt arbeid. Her trengs det øremerkede midler som også vil styrke og

øke kirkemusikerstillingene. Barnekorpedagogikk må inn som en obligatorisk del av utdanningen for å synliggjøre at dette arbeidet er viktig og gi kirkemusikerne verktøy til å kunne utføre arbeidet på en god måte.

Dannelsestenkningen var viktig i det norske skolevesenet gjennom hele 1900-tallet. Mye av denne dannelsen foregikk gjennom sangundervisningen og da også den kristne sang og salmesangen i skolen. De siste årene er denne kristne sangen i stor grad blitt tatt ut av skolen og kirken har ikke klart å fange den opp. Det betyr at både det norske samfunn og i særdeleshet Den norske kirke har mistet noe vesentlig. I oppgaven har jeg belyst at gjennom godt organisert korskolearbeid skjer denne kulturelle dannelsen. Dannelse som mål og middel er viktig i trosopplæringsplanen

Jeg avslutter med slagordet til det regjeringsoppnevnte utvalget som utredet saken om trosopplæringen. De presenterte reformen med slagordet *«Bare den kirke som overleverer, vil overleve»*.¹⁴

---

¹⁴ Utvalget ble ledet av Nils-Tore Andersen og leverte utredningen NOU 2000:26 «Til et åpent liv i tro og tillit»

5.2 Fremtidig forskning og veien videre

I denne oppgaven er det blitt belyst at det vil være en stor gevinst for Den norske kirke dersom barnekorene har en sentral plass i menighetens trosopplæringsplan. Mange menigheter har gode planer og opplegg for å inkludere barnekorene i planen, men det bør gjøres mer forskning på hvordan dette kan gjøres på gode måter. Det bør også utgis mer undervisningsmateriell og forslag til læreplaner med metodiske ideer for hvordan arbeidet med salmesang i barnekorene og i trosopplærings breddetiltak kan gjøres. Dette kan være supplerende til *Credo* og *Kyrie* som Ung kirkesang utgav i 2007.

Et annet område det vil være viktig å forske på er guttenes plass i trosopplæringen og også i korskolene. Hva gjør at guttene trives i barnekorene? Mine informanter sier litt om dette, men dette er et felt jeg mener det hadde vært viktig å skrive mer om.

Det er også blitt antydnet at et fellestrekk for aktive menigheter med høy gudstjenestedeltakelse er et levende kormiljø. Forskning på hva som kjennetegner menigheter med høy gudstjenestedeltakelse ville vært nyttig for Den norske kirke.

Barnekorarbeid som en del av det formelle og planmessige trosopplæringsarbeidet til Den norske kirke er nytt i en historisk sammenheng. Dette må ha økt fokus i veien videre. Avslutningsvis gjentas Kristine Aksøy sine ønsker for fremtiden;

Generelt sett ønsker jeg meg fremover en samtale der vi alle leter etter mulighetene og ikke begrensningene for hvordan korarbeidet kan ha en rolle i menighetens trosopplæring. (Kristine Aksøy)

6 REFERANSER

- Andersen, F. B. (2019). *Den danske Kirkeordinans af 1539*. Retrieved 28.3.2019 from <http://www.lutherdansk.dk/trellix/id134.htm>
- Andersen, R. (2006). Musikk i Halden. Retrieved from https://www.hf.uio.no/imv/forskning/prosjekter/norgesmusikk/musikkhistorikiv/originaltekster/musikk_i_halden.html
- Benestad, F. (1976). *Musikk og tanke : hovedretninger i musikkestetikkens historie fra antikken til vår egen tid*. Oslo: Aschehoug.
- Benestad, F., Grinde, N., Herresthal, H., Brandsø, G., & Vollsnes, A. O. (1999). *Norges musikkhistorie : 3 : 1870-1910 : romantikk og gullalder* (Vol. 3). Oslo: Aschehoug.
- Berg, S. (1969). *Sang og musikkopplæring. Upublisert hovedoppgave, Pedagogisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo*.
- Bjerke, M. (2019). Estetiske fag har fått større plass i ny finsk læreplan, men i Norge har lite skjedd de siste 15 åra. Retrieved from <https://musikkultur.no/nyheter/estetiske-fag-har-fatt-storre-plass-i-ny-finsk-lareplan-men-i-norge-har-lite-skjedd-de-siste-15-ara-6.54.615621.0c6c518f97?fbclid=IwAR3irt19w1sXaddoZ6pddoxZ2NiBA5vIngUeF0j4py0LpzACgYoMMh2P6kQ>
- Bjørndal, C. R. P. (2017). *Det vurderende øyet: observasjon, vurdering og utvikling i pedagogisk praksis* (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Blix, H. S. (2013). Bedre i Pisa med kunsthøgskolen. *Musikkultur*. Retrieved from <https://musikkultur.no/nyheter/bedre-i-pisa-med-kunsthogskolen-6.54.82279.40fc27c2bc>
- Cappelendamm (2019). *Salmer – en kulturskatt*. Retrieved 22.03.2019 from www.rle-nett.cappelendamm.no
- Christensen, S., & Norges, m. (2013). *Kirkemusiker - kall og profesjon: om nyutdannede kirkemusikerens profesjonelle livsbetingelser*. (2013:3), Norges musikkhøgskole, Oslo.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforl.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Den norske kirke. (2010). Kirkerådet. *Presentasjon av trosopplæringen i Den norske kirke*, film. <https://www.youtube.com/watch?v=Dfq1J9nNKXk&t=41s>
- Den norske kirke. (2019) Størst av alt. Hjemmeside. Retrieved from <https://kirken.no/nb-NO/kristen-tro/trosopplaring/om-trosopplaring-i-den-norske-kirke/>
- Eide forlag. (2019). Norsk salmebok. Hjemmeside. Eide forlag. Retrieved from <https://www.norsksalmebok.no/>

- Grundetjern, K. R., & Universitetet i Oslo Det teologiske, f. (2012). *Barnet i kirka: gudstjenesten som arena for trosopplæring*. Universitetet i Oslo: K.R. Grundetjern.
- Hagenes, R., & Andersen, S. (2006). *Du må vite hva du vil høre! : ideer og metoder i barne- og ungdomschorarbeidet*. Stavanger: Cantando musikkforl.
- Hauglin, O., Lorentzen, H. & Mogstad, S. D. (red.). (2008). *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet. Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Retrieved from Bergen:
- Herresthal, H. (2005). *Musiken i kyrkan eller kyrkans musik*. Foredrag på svensk-finsk konferanse for kantorer.
- Herresthal, H. (2009). *Plan for kirkemusikk. En høringsuttalelse fra Norges musikkhøgskole*.
- Holbek, J. A. (2014). *Lager sakte-Tv av salmeboka*. Vårt land. Retrieved from <https://www.vl.no/troogkirke/lager-sakte-tv-av-salmeboka-1.81244>
- Holter, S. W. (1991). *Kom, tilbe med fryd: innføring i liturgikk og hymnologi*. Oslo: Solum.
- Hylland, O. M., Stavrum, H., & Norsk, k. (2016). *En ny kirkelyd?: grunntoner i den norske kirkemusikken på 2000-tallet*. Oslo: Kulturrådet.
- Høeg, I. M., Hegstad, H., Winsnes, O. G., & Kirkeforskning, S. (2000). *Folkekirke 2000: en spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke*. Oslo: KIFO - Stiftelsen Kirkeforskning.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.
- Juell, E. (2012) *Om begrepet danning i barnehagen*. Temanotat 4/12. Retrieved from <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2012/om-begrepet-danning-i-barnehagen-temanotat-20124/>
- Korsvold, K. (2014). Kritisk for estetiske fag i skolen. *Aftenposten*. Retrieved from <https://www.aftenposten.no/kultur/i/ddp6o/Kritisk-for-estetiske-fag-i-skolen>
- Kirkemøtet. (2018). *Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst- og kultursatsing*. Sak KM 11/18. Retrieved from https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2018/vedtak/km_11_18_kunst_og_kultur_vedtak.pdf
- Kirkerådet. (2009). *Plan for kirkemusikk i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kirkerådet. (2010). *Gud gir - vi deler: plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet.
- Kirkerådet. (2011). Notat om godkjenning av lokale planer.
- Kirkerådet. (2013). *Norsk salmebok 2013: for kirke og hjem*. In. Stavanger: Eide forl.
- Kirkerådet. (2017). *Trosopplæring i den norske kirke Sak 41/17*. Retrieved from <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres->

- kirken/kirkeradet/2017/september/kr_41_17_trosopplaering_i_den_norske_kirke_status_2017.pdf.
- Kulturdepartementet. (2019). *Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida. Meld. St. 8 (2018–2019)*. (2018). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/sec1>.
- Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk: om å forstå og fortolke* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Langåker, S. O. B. (2017). Denne klassen syng nesten kvar dag. *Framtida.no*. Retrieved from <https://framtida.no/2017/05/15/denne-klassen-syng-nesten-kvar-dag>
- Lund, R. E. (2010). *I sangen møtes vi på felles grunn – om sang og sangbøker i norsk skole. Acta Didactica Norge*. <https://journals.uio.no/index.php/adno/article/view/1053/932>
- Nidarosdomens guttekor. (2019). Dannelse i Nidarosdomens guttekor. Retrieved from <https://www.guttekor.no/struktur>
- Norske kirkeakademier & Kirkerådet. (2005). *Kunsten å være kirke: om kirke, kunst og kultur*. Oslo: Verbum.
- Relling, M. (2013). *Frå hyggjetreff til gudsteneste for born? : om musikken sin funksjon i babysongtiltak i Den norske kyrkja*. (2013), Norges musikkhøgskole, Oslo.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. rev. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandvik, O. M. (1921). Etter Reformasjonen. O.M. Sandvik & G. Schjelderup, *Norges musikkhistorie*, 26-40.
- Sjögren, P.-O. (1974). *Kyrkans lovsång: Verbum / Studiebokförlaget*.
- Stortingsmelding. (2002). *Trusopplæring i ei ny tid Stortingsmelding nr 7*.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Thune, Taran. (2019). Norsk utdanningshistorie. Store norske leksikon. Retrieved 28. April 2019 from https://snl.no/Norsk_utdanningshistorie
- Tjeldvoll (2018) Dannelse. Store norske leksikon. Retrieved 1. mai 2019 from <https://snl.no/dannelse>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)*. Retrieved from <http://data.udir.no/kl06/RLE1-02.pdf>.
- Utdanningsdirektoratet. (2016). Pisa. Retrieved from <https://www.udir.no/tall-og-forskning/internasjonale-studier/pisa/>
- Varkøy, Ø. (2001). *Musikk for alt (og alle): om musikkens syn i norsk grunnskole*. (nr 94), Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo Unipub, Oslo.
- Vollsnes, A. O. r. (2000). *Norges musikkhistorie: 2: 1814-1870: Den nasjonale tone* (Vol. 2). Oslo: Aschehoug.
- Aarvik, I.E., Eide, O., Nese, K., Strauman, R., Løes, B. (2007). *Credo - Barnet, året, huset og liturgien*. Ung Kirkesang

Aasland, T. (2009). *Dannelse i vår tid*. Aftenposten 25.5.2009. Retrieved from <https://www.aftenposten.no/meninger/i/4O2dR/Dannelse-i-var-tid>

7 VEDLEGG

7.1 Vedlegg 1: Intervjuguide Strømme Fevang og Vold

Salmesang

1. Kan du erindre en episode fra din barndom der du husker at du sang en salme?
2. Husker du noen salmetekster fra din barndom?
3. Har du noen mening om hvorfor du husker disse?
4. Har du som voksen reflektert over teksten i disse salmene på en annen måte enn du gjorde som barn?
5. Hva tenker du om salmesang i barnekorarbeid? Hvordan praktiserer du dette?
6. På hvilken måte bruker du barnekorsangerne inn mot gudstjenestene? Blir de brukt som medliturger?
7. Martin Luther hadde klare pedagogiske tanker om hvordan barn skulle lære seg salmesang på skolen for å kunne være aktive gudstjenstedeltakere. Nå som salmesangen er tatt ut av skolen, har du noen tanker om hvordan de neste generasjonene skal lære seg felles salmer?
8. Hvordan mener du Den norske kirke på best mulig måte kan ta tak i barnekorene som ressurs for å ivareta Den norske kirke som en syngende kirke?

Trosopplæring

1. Tenker du på barnekorarbeidet ditt som trosopplæring?
2. Hvis Ja: Hvorfor mener du at barnekorarbeidet ditt er trosopplæring?
3. Er ditt kor en del av menighetens trosopplæringsplan, og i så fall på hvilken måte?
4. Hvilke erfaringer har du som viser at barnekorarbeidet bør være en del av Den norske kirkes trosopplæringsplan?

5. Sett bortifra arbeidet ditt her i Bragernes/Nøtterøy. Har du tanker om hvordan barnekorarbeid i Den norske kirke kan gå inn i menigheters trosopplæringsplan?

Dirigenten som kulturarbeider og trosopplærer

1. Beskriv barnekorenes utøvende virksomhet. Konserter og gudstjenester.
2. Hvordan er fordelingen mellom konserter og gudstjenester? Vekting mellom de to.
3. Har dere konserter på andre arenaer enn i kirken?
Hvis ja; Hvorfor?
4. Synger dere verdslig/ikke religiøst repertoar?
5. Synes du det religiøse repertoaret kan være begrensende?
6. Tenker du at korarbeidet ditt først og fremst trosopplæring eller kulturelt arbeid?
7. Endret dine holdninger seg etter at trosopplæringsreformen trådte i kraft?

Ang gutter i korarbeidet

1. Hvilke begrensninger tenker du at korarbeid som trosopplæring har når det gjelder å nå frem til gutter?

7.2 Vedlegg 2: Intervjuguide Aksøy

Spørsmål

1. Kan du fortelle om mulighetene det finnes for at barnekoret kan implementeres i trosopplæringsplanen?
2. Hvilke erfaringer har dere som jobber med trosopplæring i Kirkerådet som viser at barnekorarbeidet kan være en viktig del av Den norske kirkes trosopplæringsplan?
3. Den norske kirke er en Luthersk kirke der deltakelse er viktig. Salmesang er en viktig form for deltakelse i gudstjenesten. Kristen sang er i stor grad blitt tatt ut av skolen og det er nå overlatt til lokalmenighetene å lære bort salmene og sangene. Har du noen tanker om hvordan lokalmenighetene kan ta dette opplæringsansvaret? Og hvordan det i så fall kan implementeres i trosopplæringsplanen?
4. Det er en del som opplever at de ikke får godkjent barnekoraktivitet i trosopplæringsplanen. Hvilke grunner er det for at man ikke kan ha barnekor som en del av planen?
5. Et ankerpunkt mot å ha barnekor inn i trosopplæringsplanen er at det er få gutter med. Hva tenker du om rene guttekor som trosopplæring?
6. For mange barnekor og kantorer er det viktig å få tilført penger for å få til en god trosopplæring gjennom barnekoret. Mange steder blir barnekorene nedlagt fordi man må skjære ned organiststillingen. Mange organister føler på at de kunne gjort en god jobb som trosopplærer gjennom barnekorarbeid, dersom de hadde ressurser og stilling til det. På hvilke måter kan barnekor ta del i midlene/pengene som ligger i trosopplæringen?
7. Det har vært veldig ulikt fra bispedømme til bispedømme hva man har fått godkjent når det gjelder å ha barnekor inn i den lokale trosopplæringsplanen. Har du noen tanker om hvordan man kan gjøre godkjenningen likere?
8. Kirkemøtet vedtok i fjor at «Kirkemusikk og andre kunstneriske uttryksformer skal ha en sterkere plass i kirken vår i fremtiden». De sier blant annet at «Kirkemusikk er integrert i og utvider kirkens forkynnelse, trospraksis og tilbedelse. Kirkemøtet ser arbeid med

kunst og kultur som et kjerneområde som åpner troens rom gjennom et mangfold av uttrykk. Dette arbeidet må ivaretas i plan- og budsjettarbeid på alle nivåer i kirken.» Kan dette også ses i sammenheng med barnekor som en viktig arena for trosopplæring?

7.3 Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Opplæring i barnekor med kirken som læringsarena”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å skrive en masteroppgave om barnekorarbeid som trosopplæring og Den norske kirke som en syngende kirke. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Trosopplæringsreformen ble vedtatt av Stortinget 27. mai 2003. Reformen het *Trosopplæring i en ny tid*, og man kan på mange måter si at den var en konsekvens av Norges generelle samfunnsutvikling og skolens endrede rolle i kristendomsfaget. Kirken skulle selv ta sitt opplæringsansvar, på samme måte som andre trossamfunn skulle ta ansvar for trosopplæring for sine medlemmer. Med dette ble en del av kristendomsundervisningen tatt ut av skolen og med dette ble også kristen sang og salmesang redusert i skolens undervisning.

Den norske kirke kan ikke lenger lene seg på den felles opplæringen som skjer i skolevesenet. For at kirken også i fremtiden skal være et sted der sangen står sentralt må den i stor grad ta opplæringen i kristen sang og salmesang selv.

Sangen har hatt en sentral plass i kirken gjennom tusen år. Det er vanskelig å snakke om reformasjonen og Den Lutherske kirke uten å samtidig snakke om deltakelse og felles inkluderende salmesang.

Salmene har vært innlært i skolen og på den måten har også salmesangen tidligere vært et element i gudstjenesten der alle på en enkel måte kan være delaktige.

Problemstilling i forskningsprosjektet:

- 1) *Den lutherske kirke har helt siden reformasjonen vært en syngende kirke og hatt det som en av sine grunnpilarer. Hva kan Den norske kirke gjøre for å bevare sangen som et vesentlig element i gudstjenesten og menighetslivet når det synges mindre salmer på skolen?*
- 2) *Hva skal til for å skape tro gjennom sang?*
  - a) *På hvilken måte kan barnekorarbeid i Den norske kirke gå inn i trosopplæringsplanen?*
  - b) *Hvilke erfaringer kan Nøtterøy korskole, barnekorene i Bragernes kirke og Vardåsen korskole gi som utgangspunkt for at barnekorarbeidet kan være en viktig og nødvendig del av Den norske kirkes trosopplæringsplan?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges musikkhøgskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I prosjektet har jeg et ønske om å intervju en som kjenner trosopplæringsplanen godt og som har god kjennskap til de måtene barnekor kan inkluderes i trosopplæringsplanen. Jeg ønsker å intervju deg fordi du jobber i Kirkerådet og gjennom ditt arbeid der kjenner temaet «barnekor som trosopplæring» godt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at det vil bli foretatt et intervju med deg. Intervjuet vil vare ca. 45 minutter. Spørsmålene vil dreie seg om barnekorenes plass i trosopplæringsplanen og Den norske kirke som en syngende kirke. Intervjuet vil bli tatt opp og i ettertid transkribert og behandlet elektronisk.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet og jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Lydopptaket fra intervjuet vil bli slettet etter endt prosjekt. Du vil få mulighet til å lese igjennom intervjuet i etterkant og du kan komme med utfyllende informasjon dersom du ønsker det.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2019. Personopplysninger og lydopptaket vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rett personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges Musikkhøgskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges Musikkhøgskole ved veileder Thrøstur Eiriksson
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Yngvild Wattum Stuksrud
Student

Thrøstur Eiriksson
Universitetslektor, veileder

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Opplæring i barnekor med kirken som læringsarena», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at svarene jeg gir i intervjuet kan publiseres i masteroppgaven og at refleksjonene mine rundt temaet knyttes til mitt navn.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.4 Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Barnekor som trosopplæring

Referansenummer

954533

Registrert

13.09.2018 av Yngvild Wattum Stuksrud - yngvild.w.stuksrud@student.nmh.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges musikkhøgskole / CEMPE - Senter for fremragende utdanning i musikkutøving

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Thrøstur Eiriksson, throstur.eiriksson@nmh.no, tlf: 40853991

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Yngvild Wattum Stuksrud, ystuksrud@gmail.com, tlf: 48009374

Prosjektperiode

01.10.2018 - 01.07.2019

Status

02.11.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

02.11.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD, den 02.11.18. Behandlingen kan starte. MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om

hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger frem til 01.07.19. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2). NSD legger til grunn at det foreligger samtykke fra den enkelte til publisering av opplysninger i identifiserbar form. PERSONVERNPRINSIPPER NSD finner at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER De registrerte vil ha følgende rettigheter i prosjektet: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). Rettighetene etter art. 15–20 gjelder så lenge den registrerte er mulig å identifisere i datamaterialet. NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32) For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare status for behandlingen av personopplysninger. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Kjersti Haugstvedt Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)